Η Ματιά των Εικαστικών

ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

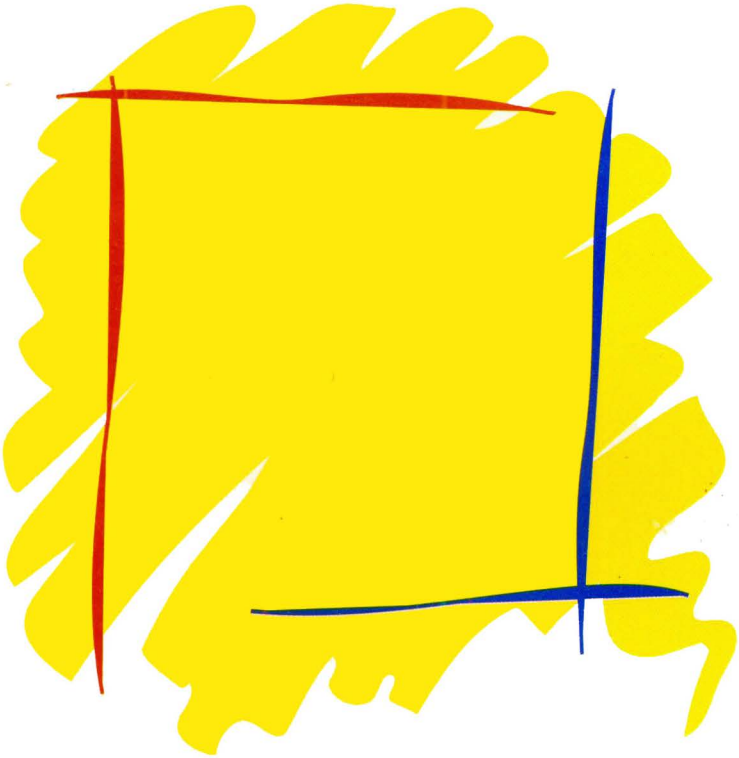

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΜΕΛΙΝΑ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ • ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ "ΜΕΛΙΝΑ"

Εκπαιδευτικός Φάκελλος: *«Η Ματιά των Εικαστικών»*
Βιβλίο του Δασκάλου

Ομάδα εργασίας: *Χαρίκλεια Μυταρά (συντονίστρια)*
Ελένη Μωραΐτη
Άννα Πλαγιάννη

Κείμενα: *Χαρίκλεια Μυταρά, (Εισαγωγή, Άσκηση 1)*
Ελένη Μωραΐτη, (Άσκηση 2)
Άννα Πλαγιάννη, (Άσκηση 3)

Σύμβουλοι: *Κ. Μόσχος (Μουσική)*
Λ. Κουρετζής (Θεατρικό Παιχνίδι)

Συντονισμός Παραγωγής Εκπαιδευτικού Υλικού: *Ν. Παΐζης, Κ. Χατζηασλάνη*

Copyright: *ΥΠΠΘ - ΥΠΠΟ (Πρόγραμμα Μελίνα)*
Χαρίκλεια Μυταρά, Ελένη Μωραΐτη, Άννα Πλαγιάννη

Έκδοση: *ΥΠΕΠΘ - ΥΠΠΟ (Πρόγραμμα Μελίνα)*
Επιμέλεια Έκδοσης: *Εκδόσεις Τύποις*

Καλλιτεχνική Επιμέλεια: *Μαρία Μανουσαρίδου*
Φιλολογική Επιμέλεια: *Χρύσα Ξενάκη*
Παραγωγή εντύπου: *Τύποις Επε*
Διαχωρισμοί: *TEXT & COLOR*
Εκτύπωση: *PRODUCTION SHOP*

ISBN: *960-7689-02-X*

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	*σελ. 5*
Χρώμα	*σελ. 10*
Σημείο - Γραμμή - Σχήμα	*σελ. 16*
Υφή	*σελ. 20*
Άσκηση 1: "Μαγειρεύοντας τα χρώματα"	*σελ. 23*
Άσκηση 2: "Λαβύρινθος"	*σελ. 41*
Άσκηση 3: "Το ταξίδι του ήλιου"	*σελ. 67*

Το εκπαιδευτικό υλικό κάθε φακέλου αποτελείται από έντυπα, διαφάνειες και κασέτες, καθένα από τα οποία δεν μπορεί να λειτουργήσει αυτόνομα. Κάθε φάκελος τυπώθηκε σε 200 αντίτυπα για τις ανάγκες της πειραματικής εφαρμογής του προγράμματος "ΜΕΛΙΝΑ".

Εισαγωγή

Η περιπέτεια της εικαστικής αγωγής χρονολογείται από τα τέλη του 19ου αιώνα. Θεωρείται το φυσικό αποτέλεσμα της αλλαγής των κοινωνικοπολιτικών συνθηκών και της ανάπτυξης των διαφορετικών αντιλήψεων περί τέχνης.

Οι δραματικές αλλαγές στην αντιμετώπιση των οπτικών μορφών, που εκδηλώνονται κατά τον 20ό αιώνα, παίζουν καθοριστικό ρόλο και στην εξέλιξη της εικαστικής αγωγής.

Το παιδί αντιλαμβάνεται τον κοινωνικό ρόλο της τέχνης.

Η εικαστική γλώσσα είναι διεθνής. Έχει τις ρίζες της στην προσωπική πρωταρχική ανάγκη του ατόμου για έκφραση και επικοινωνία με όλους τους ανθρώπους της γης.

Η εικαστική αγωγή ενθαρρύνει το παιδί να εκφράσει με οπτικές μορφές τον ψυχικό του κόσμο και τη δική του προσωπική άποψη για το κοινωνικό του περιβάλλον.

Αναπτύσσοντας τις αντιληπτικές του ικανότητες, το παιδί αρχίζει να συνειδητοποιεί τον κοινωνικό ρόλο της τέχνης ως άτομο-μέλος μιας ομάδας.

Το παιδί αντιλαμβάνεται τη σημασία της καλλιτεχνικής κληρονομιάς.

Κατανοεί ότι η τέχνη και οι εφαρμογές της προέρχονται και εκφράζουν διαφορετικούς πολιτισμούς.

Είναι σε θέση να αξιολογεί την καλλιτεχνική κληρονομιά του παρόντος και του παρελθόντος τόσο της δικής του χώρας όσο και των άλλων χωρών.

Το παιδί γνωρίζει...

Η γνώση για την τέχνη συνδέεται άμεσα με τη γνώση για τη ζωή.

Η έρευνα των οπτικών μορφών αποτελεί τον τρόπο για την ανακάλυψη του σημαντικού, του απρόοπτου, του πρωτόγνωρου.

Η εικαστική γλώσσα από την πιο απλή (σχήμα, χρώμα, υφή κ.λπ.) ως την πιο σύνθετη μορφή της (δομή, ρυθμός, αντίθεση και αρμονία κ.λπ.) διευκολύνει την προσωπική έκφραση και απόκριση στη ζωή.

Η γνώση της εικαστικής γλώσσας και ο χειρισμός της συμβάλλουν στη διαχρονική μεταβίβαση πλήρους και ολοκληρωμένης πληροφόρησης γύρω από οποιαδήποτε μορφή ανθρώπινης δραστηριότητας, είτε αυτή πραγματοποιήθηκε στο παρελθόν είτε επιτελείται στο παρόν. Η προσέγγιση της εικαστικής εκπαίδευσης με ζωντανό παιδαγωγικό τρόπο, πράγμα το οποίο θα πρέπει να αποτελεί κεντρικό στόχο της αισθητικής αγωγής, παρέχει τη δυνατότητα της ευρύτερης και ουσιαστικότερης σύνδεσης του μαθητή με το περιβάλλον στο οποίο ζει και την ιστορία του.

Ιδιαίτερα σ' ένα χώρο όπως η πατρίδα μας, όπου ένα μεγάλο τμήμα των πληροφοριών μας γι' αυτήν το αντλούμε μέσα από την τέχνη, είναι απαραίτητο η γνώση μας να μην είναι στεγνά και απόμακρα μουσειακή αλλά βιωμένη σε βάθος με ό,τι αυτό συνεπάγεται.

Η ατομική ολοκλήρωση και καλλιέργεια και η υψηλή συναισθηματική δεκτικότητα βοηθούν στην ανάπτυξη της κρίσης και ενδυναμώνουν την ικανότητα αξιολόγησης, με αποτέλεσμα τον ακριβέστερο και ορθότερο προσδιορισμό του ατόμου μέσα στο κοινωνικό του περιβάλλον, και τη μεγαλύτερη επίγνωση της προσωπικής του ταυτότητας.

Το παιδί μπορεί...

Άλλωστε, και η εργαστηριακή και μόνο παρακολούθηση του μαθήματος συνιστά για κάθε μαθητή μια ξεχωριστή πολιτιστική πορεία.

Και αυτό διότι, μέσα από την προσπάθεια κατάκτησης του στόχου του, παράγει τις δικές του ιδέες, επεξεργάζεται και τροποποιεί ανάλογα με τις ανάγκες του τις ιδέες αυτές, αναπτύσσει γνωστικές και καλλιτεχνικές δεξιότητες και μαθαίνει να χρησιμοποιεί τα διάφορα υλικά εξερευνώντας όλες τις δυνατότητες που του παρέχουν για δημιουργική έκφραση.

Το παιδί νιώθει...

Η πλέον σημαντική πνευματική διεργασία που επιδιώκει η εικαστική αγωγή είναι η ανάπτυξη της αντιληπτικότητας του μαθητή, η αναγνώριση και αξιολόγηση της ποιότητας και των μέσων για την επίτευξή της, σε όλα τα επίπεδα (οπτικό, απτικό, κινητικό κ.ά.), η ερμηνεία τους, που μπορεί να γίνεται σε ατομικό-προσωπικό ή συλλογικό επίπεδο. Τέλος η εικαστική αγωγή συμβάλλει στην ανάπτυξη της αξιολογικής κρίσης από το μαθητή της εμπειρίας του αυτής, καθώς και της ικανότητας της συγκριτικής λειτουργίας.

Η σημασία της εικαστικής αγωγής

Η εικαστική αγωγή μπορεί να προσφέρει δημιουργικές διεξόδους, είναι σε θέση να ερμηνεύσει τα προϊόντα της ανθρώπινης καλλιτεχνικής δραστηριότητας και, τέλος, έχει τη δυνατότητα να ασκήσει και να μορφώσει – όχι μόνο να εκπαιδεύσει – άτομα και ομάδες.

Επειδή αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ζωής, παρέχει τη δυνατότητα για τη συνέχιση αυτού του δημιουργικού ενδιαφέροντος και πέρα από τα αυστηρά χρονικά σχολικά πλαίσια.

Οι έξυπνοι άνθρωποι είναι δημιουργικοί και οι δημιουργικοί άνθρωποι μπορούν να γίνουν ευτυχισμένοι.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτελεσματικότητα της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης είναι ο σεβασμός στον άνθρωπο και τις ανάγκες του.

Το εικαστικό πρόγραμμα "Μελίνα" αποτελεί μια συνισταμένη των προσδιορισμένων στόχων και των απόψεων, παρατηρήσεων και συμπερασμάτων των μεγάλων παιδαγωγών και ειδικών της καλλιτεχνικής αγωγής. Κατά την πορεία της δημιουργίας του αντιμετωπίσαμε πολλές δυσκολίες. Παρά ταύτα, το μελετήσαμε προσεκτικά και προσπαθήσαμε να το εξετάσουμε από διαφορετικές οπτικές γωνίες: "σκύψαμε" στο εσωτερικό του εαυτού μας, προσπαθώντας να θυμηθούμε τι επιθυμούσαμε να δημιουργήσουμε ως παιδιά σε συνδυασμό με το τι επιθυμούμε ως ενήλικοι, ώστε να μην προδώσουμε τις υψηλές προσδοκίες του στόχου μας.

Δημιουργήσαμε μια σειρά ασκήσεων που δεν μπορούν να περιλάβουν, προς το παρόν, λόγω προδιαγραφών έκτασης, όλους τους επιθυμητούς στόχους. Επιλέξαμε όμως τρεις από αυτές, ελπίζοντας ότι θα καταφέρουν να μετατρέψουν τη δύσκολη καθημερινότητα του μαθήματος σε μια εκπαιδευτική εικαστική γιορτή.

Οι αρνητικές συνέπειες της τεχνολογικής ανάπτυξης καθώς και τα καθημερινά φαινόμενα σκληρότητας, βίας και απομόνωσης μας οδηγούν συχνά στην αρνητική διαπίστωση ότι οι σύγχρονες ανεπτυγμένες κοινωνίες μας τείνουν να μετατραπούν σε κοινωνίες μοναχικών ανθρώπων.

Χρώμα
Σημείο • Γραμμή • Σχήμα
Υφή

Το χρώμα

Η οπτική επικοινωνία είναι παγκόσμια και διεθνής. Η εικαστική τέχνη αποτελεί ένα ανεκτίμητο εκπαιδευτικό μέσο.

Το έργο τέχνης, ζωντανός οργανισμός, σύνολο από ατομικά στοιχεία ενωμένα με ρυθμό, ισορροπία, αρμονία, είναι το αποτέλεσμα μιας δημιουργικής πράξης με ολοκληρωμένη πορεία οργάνωσης και με τη συμμετοχή του παρατηρητή.

Ακόμη συνιστά ένα προϊόν ενσωμάτωσης και συνδυασμού των εξωτερικών φυσικών φαινομένων και των εσωτερικών δυνάμεων του ανθρώπου.

Στον αιώνα μας οι βαθύτατες κοινωνικοπολιτικές αλλαγές είχαν ως αποτέλεσμα την αντικατάσταση της στατικής εικονογραφίας με δυναμικές παραστάσεις.

Αυτή την αλλαγή καλούμεθα οι δάσκαλοι να υιοθετήσουμε και να μεταδώσουμε στους μαθητές μας με απλό και ουσιαστικό τρόπο.

Πηγή κάθε χρώματος είναι το φως.

Με τον όρο "χρώμα" εννοούμε ένα ορισμένο μήκος κύματος της ακτινοβολίας του φωτός.

Το χρώμα εξαρτάται από τη σύσταση των υλικών σωμάτων, επάνω στα οποία η φωτεινή ακτινοβολία ανακλάται, απορροφάται ή αλλάζει διεύθυνση.

Η αντίληψη των χρωμάτων επιτελείται από μια ειδική λειτουργία του εγκεφάλου. Ο εγκέφαλος δε "βλέπει", αλλά ερμηνεύει τα μήκη κύματος του ορατού φάσματος. Την ακτινοβολία αυτή δέχεται η βιολογική "φωτογραφική μηχανή", δηλαδή το μάτι, και τη μεταφέρει μέσω των οπτικών νεύρων στον εγκέφαλο.

Τα χρώματα και η ανάμειξή τους ως χρωστικές ύλες αποτελούν αντικείμενο έρευνας και προβληματισμού όλων των ζωγράφων.

Στις εικαστικές τέχνες, και πιο συγκεκριμένα στη ζωγραφική, τρία είναι τα βασικά χρώματα: το κίτρινο, το κόκκινο και το μπλε. Όλα τα άλλα χρώματα δημιουργούνται από την ανάμειξη των βασικών χρωμάτων σε διάφορες ποσότητες και αναλογίες.

Η ανά δύο μείξη των βασικών χρωμάτων δημιουργεί τα λεγόμενα συμπληρωματικά τους χρώματα.

κόκκινο	πράσινο
κίτρινο	βιολέ
μπλε	πορτοκαλί

Ανάμεσα στα άπειρα είδη χρωμάτων υπάρχει ένα μόνο χρώμα που είναι συμπληρωματικό ενός άλλου.

Με δεδομένη την επιστημονικά τεκμηριωμένη άποψη ότι κάθε χρώμα χρωματίζει το γύρω απ' αυτό χώρο με το συμπληρωματικό του (σ' αυτό το φυσικό φαινόμενο στηρίζονται και οι χρωματικοί κύκλοι του Chevreul), η οπτική παράθεση δύο συμπληρωματικών χρωμάτων εντείνει την αντίθεσή τους, τα δυναμώνει και με τις κατάλληλες ποσότητες χρωματικών κηλίδων γεννιέται μια σταθερή εικαστική εικόνα.

Αντίθετα η μείξη δύο συμπληρωματικών χρωμάτων τα γκριζάρει και τα "λασπώνει".

Ένας από τους πιο έγκυρους μελετητές του χρώματος υπήρξε ο ζωγράφος Γιοχάννες Ίττεν (1886-1967), ο οποίος αφιέρωσε ολόκληρη τη ζωή του στη μελέτη του χρώματος.

Η θεωρία του Ίττεν παρουσιάζεται στο έργο του "Τέχνη του χρώματος", που εκδόθηκε και κυκλοφόρησε σε πολλές χώρες, και έχει τις βάσεις της τόσο στις εμπειρίες του παιδαγωγού όσο και στις ανακαλύψεις του καλλιτέχνη.

Ο Ίττεν αναγνωρίζει την ανάγκη της σφαιρικής γνώσης των αντικειμενικών νόμων του χρώματος, χωρίς να υποβιβάζει την υποκειμενική προσέγγιση κάθε χρωματικού φαινομένου στη φύση και την τέχνη.

Στη συνέχεια παραθέτουμε ένα σύντομο δείγμα της εργασίας του αφιερωμένο στις κατά Ίττεν χρωματικές αντιθέσεις.

Χρωματικός κύκλος σε δώδεκα μέρη

Η παιδαγωγική ποιοτική αναβάθμιση της αίθουσας διδασκαλίας θα πρέπει να συμπεριλάβει, εκτός των άλλων, και το δωδεκαμερή κύκλο του Γιοχάννες Ίττεν. Πρόκειται για ένα πίνακα ο οποίος στις μικρότερες τάξεις του Δημοτικού μπορεί να βοηθήσει στην εξοικείωση των παιδιών με τη μαγεία του χρώματος, ενώ στις μεγαλύτερες τάξεις του Δημοτικού και του Γυμνασίου θα επιβεβαιώσει ότι η τέχνη δεν είναι μόνο έκφραση αλλά και γνώση.

Ο Ντελακρουά, ένας σημαντικός ζωγράφος και δεξιοτέχνης του χρώματος που επιδίωξε να διατηρήσει την αυθεντικότητα και τη ζωντάνια των φυσικών χρωμάτων, είχε κρεμασμένο στο εργαστήρι του ένα χρωματικό κύκλο, στον οποίο υπήρχαν γραμμένοι για κάθε χρώμα οι κατά τη γνώμη του δυνατοί συνδυασμοί για να ζωγραφιστεί ένα έργο. Οι ιμπρεσιονιστές, και ειδικά ο Σεζάν, προσπαθούσαν να δημιουργήσουν έργα με βάση ορισμένες σχετικές με το χρώμα λογικές και αντικειμενικά αντιληπτές αρχές, αναζητώντας ένα υψηλό επίπεδο "τάξης" και αλήθειας.

Κατά τον Ίττεν, ο δωδεκαμερής κύκλος αποτελείται:

Από ένα ισόπλευρο τρίγωνο, στη μέση του κύκλου, με το κίτρινο, το κόκκινο και το μπλε, δηλαδή τα τρία βασικά ή κύρια χρώματα. Το κίτρινο είναι τοποθετημένο στην κορυφή, το κόκκινο στο κάτω δεξιό και το μπλε στο κάτω αριστερό μέρος του τριγώνου.

Και τα τρία χρώματα είναι αμιγή. Το κίτρινο δεν περιέχει κόκκινο ή μπλε. Το κόκκινο δεν περιέχει μπλε ή κίτρινο. Το μπλε δεν περιέχει κόκκινο ή κίτρινο.

Το ισόπλευρο τρίγωνο με τα τρία βασικά χρώματα είναι τοποθετημένο σε ένα εξάγωνο, το οποίο είναι εγγεγραμμένο στον κύκλο.

Το εξάγωνο έχει χρωματιστεί με τα τρία δευτερεύοντα ή συμπληρωματικά των βασικών χρώματα.

Δεξιά βρίσκεται το πορτοκαλί (κόκκινο, κίτρινο), στα αριστερά το πράσινο (κίτρινο, μπλε) και στο κάτω μέρος του εξαγώνου βρίσκεται το βιολέ (μπλε, κόκκινο).

Έχει υπολογιστεί ώστε το πορτοκαλί να περιέχει τις σωστές αναλογίες κόκκινου και κίτρινου, το βιολέ να μην περιέχει περισσότερο μπλε ή κόκκινο και το πράσινο να μην περιέχει περισσότερο μπλε ή κίτρινο απ' όσο είναι απαραίτητο.

Τέλος έχει δημιουργηθεί ένας τρίτος κύκλος σε κατάλληλη απόσταση από το δεύτερο, σαν κυκλική λωρίδα, ο οποίος είναι χωρισμένος σε δώδεκα ίσους τομείς. Σ' αυτούς έχουν τοποθετηθεί τα τρία βασικά χρώματα, τα τρία συμπληρωματικά τους, ενώ οι τομείς που βρίσκονται ανάμεσα στα βασικά και

συμπληρωματικά χρώματα έχουν χρωματιστεί με τριτεύοντα χρώματα, δηλαδή με κίτρινο πορτοκαλί, κόκκινο πορτοκαλί, κόκκινο βιολέ, μπλε βιολέ, μπλε πράσινο, κίτρινο πράσινο.

Τα δώδεκα χρώματα, όπως είναι τοποθετημένα στους ισομεγέθεις τομείς του χρωματικού κύκλου, βρίσκονται το ένα απέναντι στο άλλο και είναι συμπληρωματικά.

Δηλαδή έχει δημιουργηθεί ένας δωδεκαμερής χρωματικός κύκλος με κάθε χρώμα σε μία μη εναλλάξιμη θέση, σύμφωνα με το ουράνιο τόξο και το φάσμα.

Πραγματικότητα των χρωμάτων και χρωματικό αποτέλεσμα

Εάν τοποθετήσουμε τα τρία βασικά χρώματα – κίτρινο, κόκκινο, μπλε – σε λευκό ή μαύρο φόντο, θα διαπιστώσουμε διαφορετικά χρωματικά αποτελέσματα. Έτσι, το κίτρινο πάνω στο άσπρο φόντο φαίνεται πιο σκούρο από το άσπρο και παίρνει ένα θερμό και μαλακό τόνο. Το κίτρινο πάνω στο μαύρο φτάνει στο μεγαλύτερο βαθμό φωτεινότητας και αποκτά ένα χαρακτήρα ψυχρό και επιθετικό.

Το κόκκινο τετράγωνο πάνω στο άσπρο φαίνεται πολύ σκούρο και η φωτεινή του δύναμη εκφράζεται δύσκολα. Αντίθετα, σε μαύρο φόντο λάμπει και ακτινοβολεί θερμά.

Το μπλε τετράγωνο πάνω στο άσπρο φαίνεται βαθύ σκούρο· το άσπρο τετράγωνο που το περιβάλλει μοιάζει πιο ανοικτό από ό,τι στην περίπτωση του κίτρινου. Πάνω στο μαύρο το μπλε δείχνει πιο ανοιχτό και το ίδιο το χρώμα ακτινοβολεί.

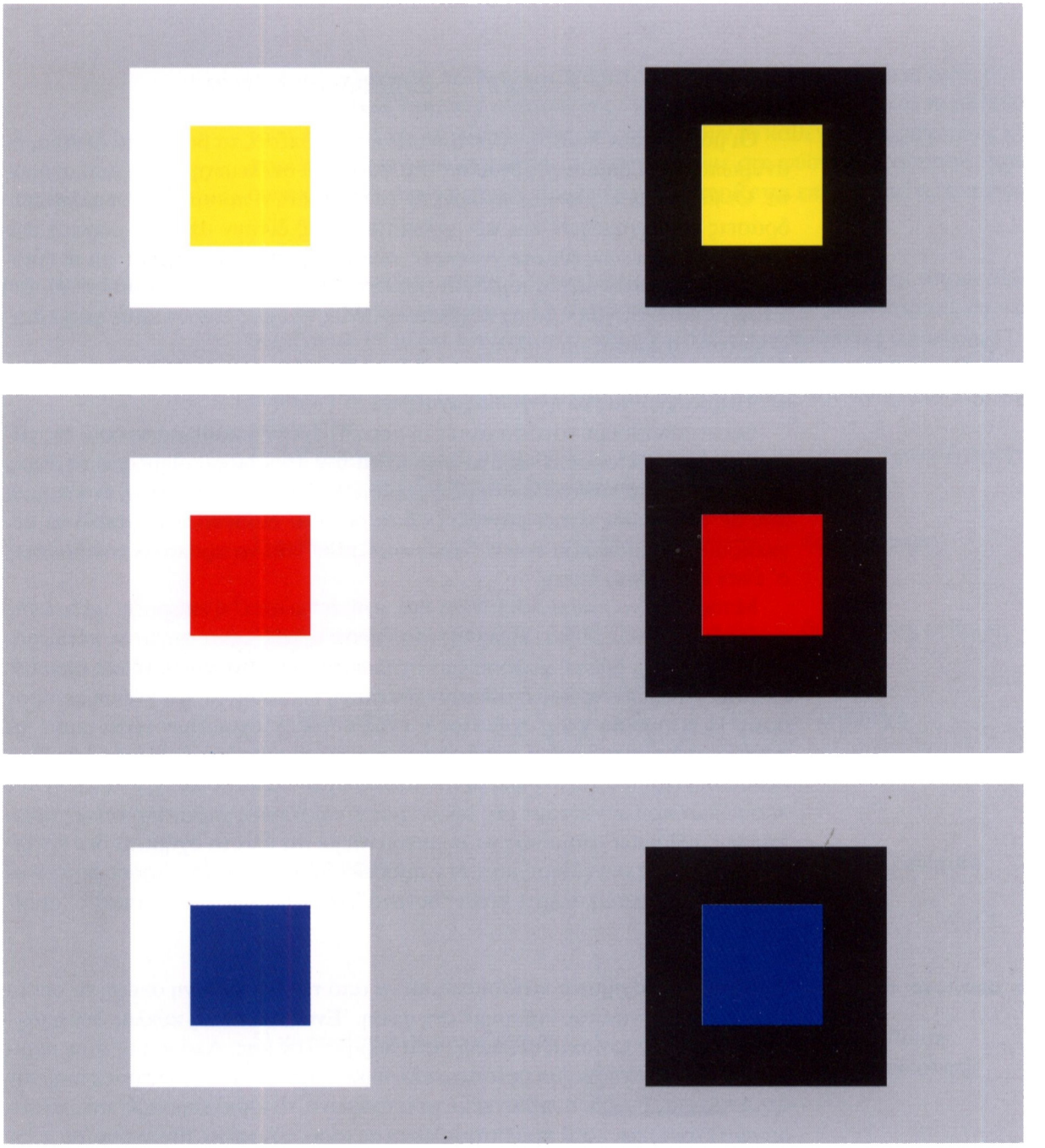

Γραμμή - Σημείο - Σχήμα

Στη φύση

Οι μορφές των διαφόρων αντικειμένων, τα σπίτια, τα βουνά, τα δέντρα, οι άνθρωποι, όλα δημιουργούν μέσα στη φύση μια ατέλειωτη σειρά από σχήματα. Οι μεταπτώσεις των επιπέδων, το φως, η σκιά, η προοπτική, οι αλληλεπιδράσεις των σχημάτων και των χρωμάτων, μας δίνουν άπειρες μορφές των ίδιων αντικειμένων, άλλοτε γνώριμες, άλλοτε παράδοξες. Ακόμα και οι εικόνες πολύ γνωστών μας πραγμάτων, όπως ενός δέντρου ή ενός σπιτιού, αλλοιώνονται κάθε στιγμή από τις παραπάνω αιτίες και μας δίνουν κάθε φορά διαφορετικά σχήματα.

Τα σχήματα αυτά μπορούμε με την άσκηση να τα δούμε, να τα διαβάσουμε. Παρατηρώντας τα ή σχεδιάζοντάς τα.

Θα καταλάβουμε τότε ότι αυτές οι μορφές έχουν η καθεμιά το δικό της χαρακτήρα, που μπορούμε ως ένα σημείο να τον προσδιορίσουμε από το ύψος, το πλάτος και τα πιθανά ιδιαίτερα γνωρίσματά του. Είναι δυνατόν, ένα σχήμα, που με την πρώτη ματιά φαντάζει αδιάφορο, να διαθέτει έναν απόλυτα συγκεκριμένο χαρακτήρα που ν' "αναγνωρίζεται" και να προκαλεί αντιδράσεις σ' έναν ευαίσθητο δέκτη.

Μπορούμε να πούμε λοιπόν ότι ένα σχήμα "μιλάει" ή εκφράζει κάτι, έστω απροσδιόριστο με λόγια. Συνήθως αυτό που εκφράζει ένα σχήμα δε μεταφράζεται σε λέξεις, διότι η γλώσσα των σχημάτων είναι διαφορετική και απευθύνεται σε ανθρώπους που διαθέτουν ιδιαίτερη ευαισθησία και γνώση ως προς αυτά. Η παρουσία ενός σχήματος ή ενός συνόλου σχημάτων είναι ικανή να προκαλέσει εντυπώσεις ή αντιδράσεις που τις περισσότερες φορές δεν είναι άμεσα συνειδητές. (Η εναλλαγή του τοπίου όταν ταξιδεύουμε, η εναλλαγή των προσώπων που συναντάμε στο δρόμο μας είναι τέτοιες χαρακτηριστικές περιπτώσεις.) Πρέπει επομένως να συμπεράνουμε ότι όλα τα σχήματα δεν ερεθίζουν το ίδιο τη συνείδησή μας, δεν προσελκύουν με τον ίδιο τρόπο το ενδιαφέρον μας. Δηλαδή άλλοτε είναι "δυνατά", άλλοτε "οξέα", "στατικά", "αμφίβολα" κ.ο.κ.

Το απόλυτο σχήμα

Υπάρχουν σχήματα κατασκευασμένα από την ανθρώπινη σκέψη τα οποία είναι αδύνατο να συναντήσουμε στη φύση. Ένας απόλυτος κύκλος δεν υπάρχει, όσο και αν τον αναζητήσουμε στο περιβάλλον μας. Ακόμα και στην περίπτωση που θα υπήρχε, θα υφίστατο αλλοιώσεις από το φως, την προοπτική, την ατμόσφαιρα. Το ίδιο συμβαίνει με το τετράγωνο, το ισόπλευρο τρίγωνο, τα παράγωγά τους, και κατά προέκταση με τη σφαίρα, τον κύβο, την πυραμίδα κ.λπ.

Όλα λοιπόν τα παραπάνω σχήματα είναι λογικά και απόλυτα, διότι συνιστούν καθαρά νοητικές κατασκευές. Ανάλογα με τη θέση τους και το μέγεθός τους, το ύψος και το πλάτος τους, παρουσιάζουν το καθένα, όπως ακριβώς και στην περίπτωση των σχημάτων που συναντούμε στη φύση, διαφορετική "προσωπικότητα". Αυτή η προσωπικότητα χαρακτηρίζεται επίσης από τις αντιδράσεις που προκαλεί.

Τα όρια των σχημάτων

Το ίδιο φυσικά ισχύει και για τις γραμμές, οι οποίες δεν είναι τίποτε άλλο από τα όρια των σχημάτων. Οι αντιδράσεις, όπως αναφέραμε παραπάνω, καθορίζονται εν μέρει τουλάχιστον, και εδώ, από τις ανθρώπινες εμπειρίες.

Μία γραμμή ή οριζόντια επιφάνεια μας υποβάλλει την ηρεμία, γιατί μας θυμίζει τον πλατύ ορίζοντα, τη γραμμή της θάλασσας, τον άνθρωπο που κοιμάται κ.λπ.

Μ' αυτό τον τρόπο μπορούμε να ερμηνεύσουμε ορισμένες γραμμές ή σχήματα, προσδιορίζοντας ως ένα σημείο το χαρακτήρα τους. Π.χ.

1) ευθεία — ήσυχη, ήρεμη

2) οριζόντια διακεκομμένη — διστακτική, ρυθμική

3) τεθλασμένη — ανήσυχη

4) κατακόρυφη — αυστηρή, στατική

5) κατακόρυφη και οριζόντια — ισχυροποίηση της κατακόρυφης

6) οριζόντια με διαγώνια

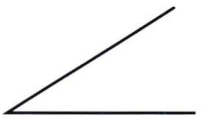

αρμονική

7) πλάγια

ανήσυχη, ασταθής

8) τεμνόμενες

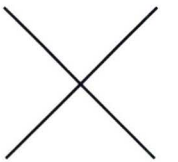

σύγκρουση, οξύτητα

9) καμπύλη

κίνηση

10) καμπύλη

αισθησιακή

11) καμπύλες

αρμονικές

12) καμπύλη

ήρεμη

Το ίδιο συμβαίνει και με τα σχήματα. Για παράδειγμα:

1) τετράγωνο

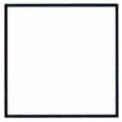

στατικό,
συγκεντρωμένο, τέλειο

2) παραλληλόγραμμο

κάθετο, αυστηρό

3) παραλληλόγραμμο

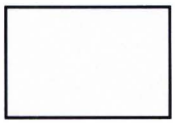

οριζόντιο, ήρεμο

4) τρίγωνο

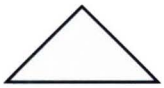

στατικό

5) τρίγωνο

στατικότερο,
όσο μεγαλώνει
η υποτείνουσα

6) τρίγωνο

δυναμικό, οξύ

7) τρίγωνο

δυναμικό

8) κύκλος

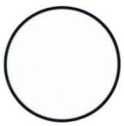

συγκεντρωμένο,
τέλειο, ασταθές

"Η τέχνη των σταμπωτών και του μπατίκ"
Χαρίκλειας Δημήτρη Μυταρά
***Εκδόσεις** του Εθνικού Οργανισμού*
Ελληνικής Χειροτεχνίας
Αθήνα 1969-70

Υφή

Στις εικαστικές τέχνες δεχόμαστε ότι, εκτός από το σχήμα, τον όγκο και το χρώμα, όλα τα υλικά σώματα που δέχονται φως έχουν και μία επιπλέον ιδιότητα, οπτική και απτική, η οποία καθορίζεται από τη φυσική σύνθεση, τη δομή των μορίων του σώματος.

Αυτή η ιδιότητα ονομάζεται υφή (matière).

Εικαστικά και οπτικά, μια πινελιά μπορεί να δημιουργήσει μια ομοιόμορφη, λεία σε υφή επιφάνεια. Έτσι εμφανίζεται σ' αυτήν ένας χαρακτήρας ο οποίος εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο ανακλάται επάνω της το φως.

Αντίθετα, η με τραχύ τρόπο τοποθέτηση μιας άλλης πινελιάς στην επιφάνεια, τη διαφοροποιεί, μετατρέπει το χαρακτήρα της, τον κάνει άγριο, καθώς το φως ανακλάται επάνω της προς διαφορετικές κατευθύνσεις.

Σε ένα έργο ο καλλιτέχνης μπορεί, εναλλάσσοντας τις σχέσεις και το μέγεθος των διαφορετικών τύπων υφής, να δώσει έμφαση σε μερικές επιφάνειες και να μεταβάλει σε δευτερεύουσες κάποιες άλλες.

Επειδή τα υλικά σώματα –τεχνητά ή φυσικά– έχουν, εκτός των άλλων ιδιοτήτων τους (σχήμα, χρώμα, όγκο), και υφή, τα παιδιά θα πρέπει να εξασκηθούν στην αναγνώριση και στην έκφραση, με οπτικό και απτικό τρόπο, της διαφορετικής υφής των υλικών σωμάτων. Επίσης θα πρέπει, επιστρατεύοντας την ευαισθησία και τις αντιληπτικές τους ικανότητες, να κατανοήσουν το γιατί, πότε και πώς ένας καλλιτέχνης χρησιμοποιεί την υφή.

Υπάρχουν πολλοί τρόποι γι' αυτό.

Ένας απλός απτικός τρόπος είναι η τοποθέτηση από το δάσκαλο, πάνω σε ένα τραπέζι, κάποιων αντικειμένων με διαφορετική υφή, τα οποία θα καλύπτονται από ένα πανί. Τα παιδιά αγγίζουν, χωρίς να βλέπουν, τα αντικείμενα και τα "αναγνωρίζουν" ως προς την υφή, δίνοντάς τους συγκεκριμένους χαρακτηρισμούς.

Π.χ. άγριο-λείο, μαλακό-σκληρό κ.λπ.

"Το Ταξίδι του Ήλιου", που παρουσιάζουμε στην τρίτη άσκηση, προέρχεται από την ύλη της Α΄ Δημοτικού και μπορεί να χρησιμεύσει και ως άσκηση αναγνώρισης της υφής.

Σήμερα έχουμε τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουμε πολλά, ακόμη και ανορθόδοξα, υλικά για την κατασκευή ενός έργου (λινάτσες, σύρματα, άχρηστα χαρτιά κ.λπ.).

Αυτά τα υλικά θα επιτρέψουν στα παιδιά να δημιουργήσουν τους δικούς τους φανταστικούς ήλιους. Η ποικιλία της υφής θα πλουτίσει το έργο τους.

D. Velazquez (1599-1660), Η ινφάντα Μαργαρίτα με μπλε φόρεμα (1659), 1.2x1.07m

Ισπανός, από τους πλέον σημαντικούς ζωγράφους. Οι σύγχρονοι καλλιτέχνες τον θεωρούν μέγα δάσκαλο ζωγραφικού ήθους.
Για πολλά χρόνια υπήρξε ο επίσημος ζωγράφος της αυλής του Ισπανού βασιλιά Φιλίππου Δ΄.
Ένα από τα ιδιαίτερα αγαπημένα θέματα της ζωγραφικής του ήταν τα παιδιά. Η ινφάντα Μαργαρίτα, αβρή και γοητευτική μέσα στα επίσημα άχαρα ρούχα της, είναι τυπικό δείγμα της μεγάλης του ικανότητας απόδοσης της υφής. Έχει ζωγραφίσει το σοβαρό παιδικό πρόσωπο με λείες ροζ τρυφερές πινελιές, ενώ αντίθετα το μπλε βαρύτιμο φόρεμά της έχει ζωγραφιστεί αδρά, με πινελιές πάνω στις οποίες παίζει ένα αινιγματικό φως.

F. Arman (1928-), Σκουπίδια 1 (1960) 65x40cm

Σύγχρονος Γάλλος καλλιτέχνης. Μέλος από το 1960 της ομάδας των Νέων Ρεαλιστών.
Το έργο που παραθέτουμε είναι δείγμα μιας σειράς έργων του, των οποίων ο γενικός τίτλος "Σκουπίδια" (στην τύχη διαλεγμένα και εκτεθειμένα σε ένα γυάλινο κουτί) αντικατοπτρίζει μια από τις σύγχρονες απόψεις για την υφή. Είναι ένα τρισδιάστατο έργο με μεγάλη ποικιλία μικρών όγκων και υφής. Ονομάζεται επίσης σκουπιδοτενεκές, γιατί εκφράζει αυτό από το οποίο έχει γίνει, δηλαδή τα σκουπίδια.

Άσκηση 1
ΜΑΓΕΙΡΕΥΟΝΤΑΣ ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΑ
Ο Νόμος της Αντίθεσης - Ταυτόχρονη Αντίθεση
(Αντίθεση συμπληρωματικών-χρωματικοί κύκλοι)

Εισηγήτρια: Χαρίκλεια Μυταρά

...Οι ζωγράφοι όλων των εποχών υπάκουσαν αναγκαστικά στους νόμους της αντίθεσης, τους οποίους μάντεψαν, για να πούμε έτσι, όπως τα παιδιά που περπατούν και πηδούν, υπακούουν στους νόμους της βαρύτητας, μολονότι δεν υποπτεύονται την ύπαρξή τους.

Rood

Μας τριγυρίζει ένας κόσμος γεμάτος χρώματα. Υπάρχουν χρώματα που αμέσως αντιλαμβάνεται το μάτι κι ο εγκέφαλος, και άλλα χρώματα που υποφώσκουν, επηρεάζουν και καθορίζουν την ποιότητα του κάθε χρώματος.

Με το χρώμα το παιδί εκφράζεται και επικοινωνεί. Γοητεύεται και ανακαλύπτει. Ο δάσκαλος, εισάγοντας το παιδί από τα πρώτα μαθήματα στο χρώμα, παίζει μαζί του εξερευνώντας στην ουσία τους νόμους της φύσης. Κεντρίζει το ενδιαφέρον του και το βοηθάει να λειτουργήσει αρμονικά σε μία ομάδα με τους συμμαθητές του.

Ο νόμος της αντίθεσης απαντάται στον κόσμο μας σε κάθε επίπεδο, σε κάθε διάσταση και πτυχή. Π.χ. μέρα-νύχτα, φως-σκιά, αρσενικό-θηλυκό, χαράλύπη. Η εισαγωγή στην αντίθεση των χρωμάτων ερμηνεύεται με επιστημονικό και παραστατικό τρόπο.

Ο βασικός ρόλος του εκπαιδευτικού είναι η ευαισθητοποίηση της όρασης των παιδιών. Στο εισαγωγικό μάθημα ο δάσκαλος επιδιώκει την πρώτη επαφή με τις έννοιες "βασικά" και "συμπληρωματικά" χρώματα. Η μέθοδος εργασίας του θα βασιστεί στους χρωματικούς κύκλους από το πείραμα του Chevreul, σύμφωνα με το οποίο:

Mettre de la couleur sur une toile, ce n'est pas seulement colorer de cette couleur la partie de la toile, sur laquelle le pinceau a été appliqué, c'est encore colorer de la complémentaire de cette même couleur l'espace qui lui est contigu.

Chevreul

Η τοποθέτηση χρώματος σε μια επιφάνεια (toile), δε χρωματίζει μόνο το μέρος εκείνο πάνω στο οποίο ακούμπησε το πινέλο, αλλά χρωματίζει επίσης τον περιβάλλοντα χώρο με το συμπληρωματικό του χρώμα.

Chevreul

Νόμος της Αντίθεσης

Υλικά για 30 μαθητές

- Πινέλα πλακέ από τρίχα γουρουνιού
  -Νο 6, 30 τεμάχια
  -Νο 12, 30 τεμάχια
  -Νο 18, 30 τεμάχια

- Πλαστικά χρώματα τοίχου, σε συσκευασία του ενός κιλού το καθένα
  -Δέκα κουτιά κόκκινο
  -Δέκα κουτιά κίτρινο
  -Δέκα κουτιά μπλε
  -Δέκα κουτιά άσπρο
  -Πέντε κουτιά μαύρο
  -Ένα τέταρτο (1/4) καρμίν σκόνη βαρελιού

- Ατλακόλ ½ κιλό
- Πλαστικά διαφανή ποτήρια, 300 τεμάχια
- Ρολά κουζίνας, 5 διπλά τεμάχια
- Χαρτόνια κουσέ 450 grm, διαστάσεων 1 x 0.70cm, 20 τεμάχια
- Τριάντα ψαλίδια με στρογγυλές μύτες
- Χαρτοταινίες
- Συρραπτικό
- Κουτάλια σούπας, 4 τεμάχια

Μάθημα 1ο

Α΄ Δραστηριότητα

Ο δάσκαλος, με όσο πιο ευχάριστο και συναρπαστικό τρόπο μπορεί, θα αναπτύξει στα παιδιά τις έννοιες των βασικών και συμπληρωματικών χρωμάτων. Εισαγωγικά, θα αναφέρει στα παιδιά ότι όλα τα χρώματα εμφανίζονται στη γη μας ανά ζεύγη, δύο-δύο, μόνο που το ένα από τα δύο είναι ντροπαλό και δεν πολυφαίνεται. Για να τους το αποδείξει, θα πάρει από το φάκελο με τις καρτέλες επτά έγχρωμους κύκλους διαμέτρου 0.20 cm, οι οποίοι θα είναι χρωματισμένοι ως εξής:

κόκκινο-κίτρινο-μπλε-πράσινο
βιολέ-πορτοκαλί-μαύρο.

Θα σταθεί μπροστά σε ένα λευκό τοίχο ή μια λευκή επιφάνεια και τεντώνοντας το χέρι του, το οποίο θα πρέπει να διατηρεί όσο το δυνατόν ακίνητο και σταθερό, θα κρατά έναν από τους χρωματικούς κύκλους. Θα ζητήσει από τα παιδιά να εστιάσουν το βλέμμα τους για αρκετή ώρα στο κέντρο του κύκλου, εξηγώντας τους ότι, όταν εκείνος θα κατεβάσει απότομα το χέρι που κρατάει τον κύκλο, εκείνα δε θα πάψουν να κοιτούν το σημείο όπου πριν από λίγο υπήρχε αυτός.

Μετά από μερικά δευτερόλεπτα, σύμφωνα με το νόμο της αντίθεσης, θα εμφανιστεί ένα νέο χρώμα, το συμπληρωματικό του χρώματος που ο δάσκαλος έδειξε.

κόκκινο-πράσινο
κίτρινο-βιολέ
μπλε-πορτοκαλί
μαύρο-άσπρο

Μερικά από τα παιδιά δυσκολεύονται να δουν το φαινόμενο. Ο δάσκαλος θα πρέπει να το επαναλάβει με υπομονή, έχοντας κατά νου ότι το πείραμα με τους χρωματικούς κύκλους, δηλαδή ο νόμος της αντίθεσης των συμπληρωματικών χρωμάτων, θα πρέπει να επαναλαμβάνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα.

Β΄ Δραστηριότητα

"Τώρα θα γίνουμε μάγοι και θα εμφανίσουμε τα μαγικά καινούρια μας χρώματα" ή "Θα γίνουμε μάγειροι και θα μαγειρέψουμε καινούρια χρώματα".

Οι παραπάνω είναι δύο φράσεις-προτάσεις με τις οποίες ο δάσκαλος μπορεί να ξεκινήσει τη δεύτερη δραστηριότητα. Φυσικά, πρόκειται για ένα υπόδειγμα. Ο δάσκαλος μπορεί να επινοήσει κι άλλες, πιο ζωντανές και παραστατικές εισαγωγικές προτάσεις, επιστρατεύοντας τη φαντασία του, για να καθοδηγήσει τους μαθητές του στον πειραματισμό και να επιδιώξει την εξαγωγή των προσωπικών τους συμπερασμάτων γύρω από το χρώμα.

Στόχος του στην προκειμένη περίπτωση είναι να ενθαρρύνει τα παιδιά να πειραματιστούν με τα τρία βασικά χρώματα, ώστε να ανακαλύψουν μόνα τους το χρώμα που θα προκύπτει κάθε φορά με την ανάμειξη των δύο από τα τρία χρώματα.

Ακόμη θα πρέπει να τους βοηθήσει να καταλάβουν –και θα έχουν την ευκαιρία να το καταλάβουν μέσα από το πείραμα– ότι η κακή ανάμειξη και των τριών βασικών χρωμάτων μαζί δημιουργεί αυτό που στη ζωγραφική ονομάζουμε μουντζούρα, λάσπη, σκοτάδι.

Επαναλαμβάνουμε ότι τα βασικά χρώματα είναι τρία. Το κόκκινο, το κίτρινο και το μπλε. Όταν ανακατέψουμε στην παλέτα το κόκκινο με το κίτρινο, εμφανίζεται το πορτοκαλί. Η ανάμειξη του μπλε με το κόκκινο θα δώσει βιολέ. Αν αναμείξουμε το μπλε με το κίτρινο, θα προκύψει το πράσινο.

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω, ο δάσκαλος θα χωρίσει τους μαθητές σε ομάδες των τριών ατόμων. Η κάθε ομάδα θα έχει μπροστά της, πάνω στο τραπέζι εργασίας, δέκα περίπου πλαστικά διαφανή ποτήρια και μερικά πινέλα. Τρία από τα ποτήρια θα περιέχουν μέχρι τη μέση καθαρό νερό. Με ένα πινέλο για το κόκκινο, ένα για το κίτρινο κι ένα για το μπλε, τα παιδιά θα χρωματίσουν το καθαρό νερό.

Στη συνέχεια ο δάσκαλος θα παροτρύνει τα παιδιά να βρουν με ποια από τα χρωματισμένα νερά μπορούν να δημιουργήσουν πράσινο, βιολέ, πορτοκαλί.

Τα παιδιά, δοκιμάζοντας και πειραματιζόμενα μόνα τους, θα ανακαλύψουν ότι ρίχνοντας χρωματισμένο μπλε νερό στο ποτήρι με το κίτρινο νερό, θα εμφανιστεί ένα πράσινο χρώμα. Το ίδιο θα επαναληφθεί με τα άλλα δύο βασικά χρώματα.

Ακόμη θα ξαφνιαστούν και θα εντυπωσιαστούν, αν σε ένα ποτήρι με κίτρινο νερό προστεθεί λίγο μαύρο χρώμα για να δημιουργηθεί ένα διαφορετικό πράσινο.

Κατά τη διάρκεια του πειράματος με τις διαφορετικές ποσότητες και ποιότητες των χρωμάτων, τα παιδιά μπορούν να συζητούν, να συγκρίνουν, να κρίνουν και να αξιολογούν τα αποτελέσματα.

Σε ορισμένα σχολεία είναι πιθανό, λόγω της μικρής αίθουσας και των ακατάλληλων θρανίων, τα παιδιά να δυσκολευτούν "να μαγειρέψουν χρώματα" στα διαφανή πλαστικά ποτήρια με το νερό. Σ' αυτή την περίπτωση, και μόνο, ο δάσκαλος έχει την εξής εναλλακτική λύση.

Μπορεί να μοιράσει στα παιδιά μικρά χαρτιά με διαστάσεις περίπου 0.20x0.20 και να τα προτρέψει να δημιουργήσουν όσο το δυνατόν πιο πολλά χρώματα, π.χ. πράσινα ανοιχτά, σκούρα, βιολέ, πορτοκαλί κ.λπ. Μπορεί επίσης να προτείνει στα παιδιά να χρησιμοποιούν και άσπρο. Χρησιμοποιώντας το άσπρο και ένα άλλο χρώμα, όπως μπλε, κόκκινο, κίτρινο αλλά και πράσινο, βιολέ, πορτοκαλί, τα παιδιά θα αντιληφθούν την άπειρη ποικιλία των χρωμάτων με τα οποία μπορούν να ζωγραφίσουν.

Τα βαμμένα χαρτιά καρφιτσώνονται σε κάθετες σειρές ινσουλάι και πάνω σε κάθε χαρτί γράφεται το όνομα του παιδιού που το δημιούργησε, π.χ. Κώστας, Μαρία κ.τ.λ. Αυτή η ενέργεια μπορεί να γίνει η αφετηρία για την ανάπτυξη ενός πνεύματος ευγενικής άμιλλας μεταξύ των παιδιών, ενώ είναι βέβαιο ότι θα συμβάλει στην ανάπτυξη των οπτικών τους δεξιοτήτων και στη δυνατότητα κατασκευής χρωμάτων από τα ίδια.

Μάθημα 2ο

Προετοιμασία της τάξης

Ο δάσκαλος, μόνος ή μαζί με τα παιδιά, στερεώνει στον τοίχο με συρραπτικό 6 ή 10 χαρτόνια κουσέ, διαστάσεων 0.70x1.00 m., σε δύο σειρές και σε ύψος ανάλογο με το ύψος των παιδιών. Τα χαρτόνια στερεώνονται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να φαίνεται η γκρι επιφάνειά τους. Αν δε διαθέτει χαρτόνια, ο δάσκαλος μπορεί εναλλακτικά να χρησιμοποιήσει χαρτί του μέτρου.

Αν οι τοίχοι δεν επαρκούν και θα πρέπει τα παιδιά να ζωγραφίσουν στο πάτωμα, ο δάσκαλος έχει φροντίσει να τοποθετήσει τα θρανία κοντά στους τοίχους έτσι, ώστε να δημιουργηθεί χώρος στο κέντρο της αίθουσας· ή, ακόμη, μπορεί να ενώσει τα θρανία ανά δύο ή τέσσερα και στις επιφάνειές τους να ακουμπήσει, ενωμένα με χαρτοταινία, χαρτιά του μέτρου.

Ο δάσκαλος επιπλέον έχει τοποθετήσει, σε κάποια τραπέζια ή θρανία, ανοιχτά κουτιά που περιέχουν πλαστικά τοίχου, στα βασικά χρώματα και στο άσπρο.

Μέσα σε κάθε κουτί θα έχει τοποθετήσει ένα μπουκάλι. Τα παιδιά θα παίρνουν δύο χρώματα από τα κουτιά και θα τα τοποθετούν στις παλέτες τους. Θα ανακατεύουν τα χρώματα και με το συμπληρωματικό χρώμα, που θα έχουν κατασκευάσει και θα έχουν αποφασίσει ότι τους αρέσει, θα είναι έτοιμα να δουλέψουν.

Αν δεν υπάρχει νιπτήρας στην τάξη, μπορούν να χρησιμοποιούν δύο κουβάδες. Ο ένας με καθαρό νερό, ο δεύτερος έτοιμος να δεχθεί τα βρόμικα νερά.

Τα παιδιά θα φορέσουν τη στολή εργασίας – ίσως ένα παλιό πουκάμισο του πατέρα τους –, για να μη λερωθούν.

Σημειώνουμε ότι η άσκηση μπορεί να γίνει ευχάριστα – και χωρίς φόβο να λερωθεί η τάξη – στην αυλή, και σε μέρα και ώρα που θα επιτρέπουν οι καιρικές συνθήκες.

Α΄ Δραστηριότητα

Η προετοιμασία της τάξης έχει ολοκληρωθεί.

Ο δάσκαλος επιστρατεύοντας το χιούμορ του και παρουσιάζοντας δικά του παραδείγματα ως προς τις αντιθέσεις (ψηλός-κοντός άνθρωπος, αδύνατος-χοντρός σκύλος), προετοιμάζει τους μαθητές ώστε να δουλέψουν συντροφικά στις μεγάλες επιφάνειες που τους περιμένουν.

Τους εξηγεί πώς μπορούν να δημιουργήσουν μεγάλες, μικρές, πλατιές ή στενές, μακριές ή κοντές, ευθείες ή καμπύλες κηλίδες. Αυτές μπορούν να είναι τοποθετημένες κοντά ή μακριά η μία από την άλλη. Οι κηλίδες μπορούν να

είναι ακόμη και σχήματα, όπως ο κύκλος, το τρίγωνο, το τετράγωνο (είναι ένα μάθημα που προσαρμόζεται στην ύλη της τάξης).

Ο δάσκαλος επιπλέον αναφέρει τη δυνατότητα που έχει το χρώμα να είναι πυκνό ή αραιό, σκούρο ή ανοιχτό. Αυτοί είναι οι κανόνες του παιχνιδιού που τα παιδιά θα πρέπει να ακολουθούν.

Όταν δοθεί το σύνθημα, τα παιδιά ορμούν και ζωγραφίζουν τις κηλίδες τους.

Σ' όλη τη διάρκεια της ζωγραφικής δραστηριότητας, ο δάσκαλος δίνει στα παιδιά συμβουλές και τα βοηθάει να κατανοήσουν τι σημαίνει "αντίθετο".

Όταν τα παιδιά καλύψουν με χρώματα σχεδόν όλη την επιφάνεια του χαρτιού, ο δάσκαλος τους ζητά να απομακρυνθούν και να εξετάσουν προσεκτικά το σύνολο των κηλίδων.

Ακολουθεί συζήτηση του δασκάλου με τα παιδιά, στη διάρκεια της οποίας προσπαθούν να ανακαλύψουν αν μέσα στις ζωγραφιές τους υπάρχει κρυμμένο κάποιο θέμα: ένα τοπίο, βουνό, πεταλούδα, ψάρι, ζώο κ.λπ.

Ο δάσκαλος μέσα από τη συζήτηση προσπαθεί να διεγείρει και να εξάψει, όσο είναι δυνατό, το μηχανισμό της φαντασίας των παιδιών ρωτώντας τα με τι μοιάζει και τι θυμίζει το σύνολο των κηλίδων.

Όταν και αν ανακαλύψουν κάποιο θέμα, ο δάσκαλος δίνει σ' ένα παιδί ένα πινέλο βουτηγμένο σε σκούρο χρώμα κι αυτό δημιουργεί ένα περίγραμμα στη ζωγραφιά. Έτσι ορίζει το σχήμα που ανακαλύφθηκε.

Έπειτα όλα μαζί τα παιδιά συνεχίζουν τη λεπτομερέστερη μορφοποίηση της ζωγραφιάς.

Β΄ Δραστηριότητα

1ο Θέμα: Μία ηλιόλουστη μέρα
Μία βροχερή μέρα

2ο Θέμα: Μία χαρούμενη μέρα
Μία λυπημένη μέρα

Μετά την ολοκλήρωση της Α΄ δραστηριότητας, ο δάσκαλος θα συγκεντρώσει και θα ηρεμήσει τα παιδιά. Θα πρέπει εκ των προτέρων να έχει αποφασίσει ποιο από τα δύο θέματα θα δουλέψουν. Αν αποφασίσει να επεξεργαστούν το πρώτο, θα προσπαθήσει να διεγείρει τις οπτικές μνήμες των παιδιών αναφορικά με τα χρώματα που απαντώνται στη φύση: στον ουρανό ή στη γη. Μπορεί να τα ρωτήσει ακόμη και πώς αισθάνονται όταν αντικρίζουν μία θάλασσα ήρεμη, γαλάζια, φωτεινή, καλοκαιριάτικη, ή μία θάλασσα γκρίζα, φουρτουνιασμένη, χειμωνιάτικη.

Σε ό,τι αφορά την προετοιμασία αυτής της δραστηριότητας, ο δάσκαλος θα έχει κόψει μικρά χαρτόνια κουσέ διαστάσεων 0.20 x 0.20 cm. Θα δώσει από δύο στο κάθε παιδί και θα τους δείξει πώς να κόβουν με το ψαλίδι τους από τη μεγάλη ζωγραφιά κηλίδες, σχήματα. Αυτά μπορεί να είναι στενά, πλατιά, μεγάλα, μικρά, όπως και ευθύγραμμα ή καμπυλόγραμμα, και τα οποία κατά τη γνώμη τους θα εκφράζουν μία ηλιόλουστη μέρα. Κατόπιν θα πρέπει να τα κολλήσουν στο ένα χαρτόνι· όταν τελειώσουν, θα επαναλάβουν το ίδιο στο χαρτόνι που αντιστοιχεί στη βροχερή μέρα.

Η συγκεκριμένη εργασία δίνει και τη δυνατότητα μιας πρώτης επαφής των παιδιών με την έννοια "χώρος".

Όταν λήξει η ατομική δραστηριότητα, η άσκηση θα μετατραπεί έμμεσα σε ομαδική. Ο δάσκαλος σε δύο μεγάλα χαρτόνια έχει δημιουργήσει κάνναβο των 0.20 x 0.20 cm. Το ένα χαρτόνι είναι αφιερωμένο στην ηλιόλουστη μέρα, το άλλο στη βροχερή.

Τα παιδιά καρφιτσώνουν τα μικρά τους χαρτόνια στα μεγάλα χαρτόνια με τον κάνναβο και συζητούν με το δάσκαλο αν το κάθε πανό εκφράζει πραγματικά το θέμα του. Αν συμφωνούν όλοι, κολλούν τα μικρά χαρτόνια οριστικά πάνω στο μεγάλο.

Το επόμενο βήμα της άσκησης είναι μια πρώτη δοκιμή αντιστοιχίας ήχου

και χρώματος. Ο δάσκαλος θα αναρτήσει τους κύκλους με τα τρία βασικά χρώματα. Κατόπιν θα εξηγήσει στα παιδιά ότι πολύ συχνά, όταν ακούμε μουσική, φανταζόμαστε χρώματα και όταν βλέπουμε χρώματα, ακούμε μουσική. Τα προτρέπει να κλείσουν τα μάτια τους και ν' ακούσουν από το μαγνητόφωνο τα ηχογραφημένα κομμάτια μουσικής, παρουσιάζοντας κάθε φορά από ένα. Στη συνέχεια όλοι μαζί συζητούν και ψηφίζουν ποιο από τα τρία βασικά χρώματα τους θύμισε το κάθε μουσικό κομμάτι που άκουσαν.

Θα πρέπει να επισημάνουμε εδώ ότι δεν είναι βέβαιο και απαραίτητο να υπάρξει ομόφωνη γνώμη των παιδιών στην αντιστοιχία χρώματος-ήχου. Θεωρούμε ότι και μόνο με την εισαγωγή των παιδιών στους μουσικούς ήχους επιτυγχάνεται ένα μεγάλο βήμα στη συσχέτιση των τεχνών με τους κοινούς ανθρώπινους νόμους που τις διέπουν.

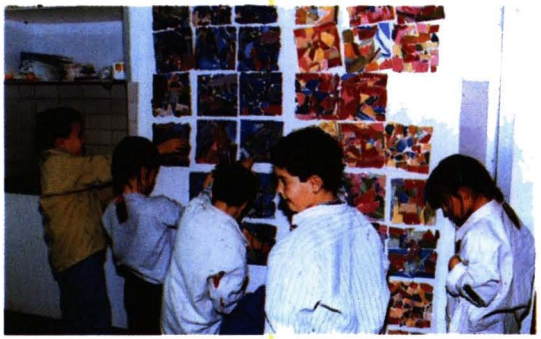

Μάθημα 3ο

Α΄ Δραστηριότητα

Ο δάσκαλος τοποθετεί στο κασετόφωνο την κασέτα "Η Ματιά των Εικαστικών". Τα παιδιά θα ακούσουν ήχους διαφόρων οργάνων και θα ψηφίσουν ποιος ήχος και ποιο όργανο κατά τη γνώμη τους ταιριάζει με κάποιο από τα βασικά χρώματα.

Β΄ Δραστηριότητα

Για να ενισχύσει τις γνώσεις και την αυτοπεποίθηση των παιδιών ως προς το χρώμα, στο τέλος της άσκησης ο δάσκαλος θα προβάλει έργα σύγχρονων ζωγράφων (σε σλάιντς) με μονοχρωμίες, συμπληρωματικά και βασικά χρώματα.

Προβολή διαφανειών

Στο φάκελο των διαφανειών "Η Ματιά των Εικαστικών", για την άσκηση "Μαγειρεύοντας τα Χρώματα", περιλαμβάνονται οι επόμενες 12 διαφάνειες:

	ΜΠΛΕ
1. Α. Φασιανός	Βυζαντινός νέος. 1989, Ελαιογραφία, 0.50x0.60
2. R. Magritte	Η φωνή του αίματος. 1959, 1.14x0.87
3. I. Klein	Ανάγλυφοι μπλε σπόγγοι. 1958, 2.00x1.65
	ΚΙΤΡΙΝΟ
4. Δ. Μυταράς	Κίτρινο επιτύμβιο. 1973, Ακρυλικό, 1.30x1.70
5. Α. Φασιανός	Ποδηλάτης Απόλλων. 1975, φύλλα χρυσού, 0.50x0.60
6. F. Léger	Τρεις γυναίκες (λεπτ.). 1932, 1.82x2.82
	ΚΟΚΚΙΝΟ
7. R. Magritte	Ο τάφος των αγωνιστών. 1961, Ελαιογραφία, 0.89x1.17.
8. Tomio Miki	Κόκκινο αυτί 2. 1967, 2.70x1.44x0.98 (ανάγλυφο)
	ΒΑΣΙΚΑ ΧΡΩΜΑΤΑ
9. H. Matisse	Σαλίγκαρος. 1953, Κολάζ, 2.87x2.88
10. R. Lindner	Miss American Indian. 1970, 0.66x0.51
11. R. Lichtenstein	Ουάαμ! 1963, 1.73x4.06
12. K. Malevich	Αυτοπροσωπογραφία. 1910-11, Γκουάς, 0.27x0.27

Οι διαφάνειες που προτείνονται για το μάθημα της αντίθεσης των χρωμάτων είναι έργα ζωγραφικής Ελλήνων, Ευρωπαίων και Αμερικανών ζωγράφων.

Στα έργα κυριαρχούν ένα ή δύο βασικά χρώματα, ενώ σε άλλα υπάρχει πληθώρα βασικών χρωμάτων. Ακόμη, τα παραπάνω έργα εκφράζουν τις φιλοσοφικές, κοινωνικές και αισθητικές τάσεις του αιώνα μας.

Η σύνθεση των πλαστικών στοιχείων (σχήματα-χρώματα-υφή), οι τεχνικές, ακόμη και οι διαφορές ανάμεσα στους τίτλους και τη θεματολογία των έργων εκφράζουν την πολυδιάστατη αναζήτηση της τέχνης στον αιώνα μας και την αίσθηση "ελευθερίας" του καλλιτέχνη.

Στα τρία πρώτα έργα κυριαρχεί το μπλε χρώμα.

1. Α. ΦΑΣΙΑΝΟΣ, ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΝΕΟΣ, 1989, ΕΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑ, 0.50x0.60
Ο Βυζαντινός Νέος του Α. Φασιανού από χρωματική άποψη δεν είναι ένας πραγματικός άνθρωπος. Είναι ένας μπλε ονειρικός άνθρωπος, που θα σας δώσει την ευκαιρία να τονίσετε, με απλά λόγια, την υποκειμενική διάσταση της τέχνης και την ελευθερία του καλλιτέχνη να χρωματίζει, όταν αυτό τον εκφράζει, έναν άνθρωπο με όποιο χρώμα θέλει.
Αν θέλετε, μπορείτε να συζητήσετε με τα παιδιά και τις χρωματικές διαφορές που παρουσιάζουν οι ανθρώπινες φυλές.

2. R. MAGRITTE, Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΑΙΜΑΤΟΣ, 1959, 1.14x0.87
Έργο του οποίου ο τίτλος πολύ μικρή σχέση έχει –φαινομενικά– με το ζωγραφικό θέμα. Ζητήστε από τα παιδιά να "διαβάσουν" το έργο θεματολογικά και χρωματικά.
Βοηθήστε τα να ανακαλύψουν ποια χρώματα κυριαρχούν. Μ' αυτό τον τρόπο θα αντιληφθούν ότι μας τριγυρίζουν άπειρες παραλλαγές του μπλε και ορισμένες απ' αυτές έχουν αποτυπωθεί στο έργο από τον καλλιτέχνη.
Σίγουρα τα παιδιά θα εντυπωσιαστούν από τη λεπτομερή ρεαλιστική σχεδίαση του δέντρου, από την ανακάλυψη ότι ο κορμός του δέντρου ανοίγει με πορτούλες και εμφανίζονται ένα σπίτι με φωτισμένα παράθυρα και μια σφαίρα. Τέτοιες παραστάσεις υπάρχουν στα παραμύθια, στα όνειρά μας και φυσικά στη φαντασία του ζωγράφου.

3. I. KLEIN, ΑΝΑΓΛΥΦΟΙ ΜΠΛΕ ΣΠΟΓΓΟΙ, 1958, 2.00x1.65
Οι ανάγλυφοι μπλε σπόγγοι του I. Klein αποτελούν ένα τυπικό δείγμα μονοχρωματικού έργου. Χρωματισμένο όλο με ένα ιδιαίτερο μπλε, έχει κολλημένους και βαμμένους σπόγγους με το ίδιο μπλε χρώμα.
Μοιάζουν με βράχια στα νερά μιας βαθιάς γαλάζιας θάλασσας.
Είναι μια απόδειξη του πώς ένας ζωγράφος μπορεί, αν θέλει, να ζωγραφίσει το έργο του και μόνο με ένα χρώμα.
Αν σας γοητεύει αυτή η ιδέα, μπορείτε, κάποια στιγμή κατά τη διάρκεια της σχολικής

χρονιάς, να κατασκευάσετε μαζί με τα παιδιά μονοχρωματικά και ανάγλυφα μικρά έργα, χρησιμοποιώντας χοντρό χαρτόνι συσκευασίας για φόντο και διάφορα μικρά αντικείμενα, τα οποία θα βάψετε στο ίδιο χρώμα με το φόντο και θα τα κολλήσετε στο βαμμένο χαρτόνι. Προτιμήστε να χρωματίσουν τα παιδιά τα έργα τους με ένα από τα βασικά χρώματα.

Τα τρία έργα που ακολουθούν έχουν ως βασικό χρώμα το κίτρινο.

4. Δ. ΜΥΤΑΡΑΣ, ΚΙΤΡΙΝΟ ΕΠΙΤΥΜΒΙΟ, 1973, ΑΚΡΥΛΙΚΟ, 1.30x1.70
Το κίτρινο επιτύμβιο του Δ. Μυταρά έχει τις ρίζες του στα αρχαία ταφικά ανάγλυφα. Το απαισιόδοξο μήνυμα του έργου προβάλλεται μέσα από το κίτρινο φόντο. Είναι ένα κίτρινο λεμονιού, πολύ διαφορετικό από το κίτρινο χρυσό του ήλιου.
Στην ορολογία της ζωγραφικής αυτό το κίτρινο λέγεται citron. Δείξτε στα παιδιά εναλλάξ τις δύο διαφάνειες του Α. Φασιανού και του Δ. Μυταρά, για να μπορέσουν να διαπιστώσουν τη διαφορά στις αποχρώσεις του κίτρινου χρώματος. Επειδή στη φωτεινή διαφάνεια του Μυταρά το κίτρινο, από κακή εκτύπωση, δεν είναι του λεμονιού, αν θέλετε, έχετε μαζί σας στην τάξη ένα λεμόνι, ένα χαρτί ή ένα πανί σ' αυτό το χρώμα και μιλήστε στα παιδιά για το πόσο συχνά προδίδονται χρωματικά τα έργα εξαιτίας της κακής τους εκτύπωσης.
Ρωτήστε τα αν διακρίνουν διαφορές στον τρόπο που ο καλλιτέχνης ζωγράφισε το σκύλο και τον άνθρωπο. Βοηθήστε τα να αντιληφθούν ότι ο σκύλος μοιάζει με πραγματικό, δηλαδή έχει ζωγραφιστεί ρεαλιστικά, είναι πιο "ανθρώπινος" από τον άνθρωπο και κοιτάζει με τρυφερότητα, όπως ακριβώς απεικονίζονται στα αρχαία επιτύμβια οι αγαπημένοι συγγενείς, υπηρέτες ή ζώα που αφήνει πίσω του ο νεκρός, ενώ ο ίδιος κοιτάζει μακριά και δεν είναι ρεαλιστικά ζωγραφισμένος.
Προσπαθήστε, χωρίς να επιμείνετε, αν τα παιδιά είναι λίγο πιο μεγάλα, να συζητήσετε με τη μορφή παραμυθιού όλες αυτές τις σχέσεις πολιτισμού και πλαστικών στοιχείων.

5. Α. ΦΑΣΙΑΝΟΣ, ΠΟΔΗΛΑΤΗΣ ΑΠΟΛΛΩΝ, 1975, ΦΥΛΛΑ ΧΡΥΣΟΥ, 0.50x0.60
Το κίτρινο έργο του Α. Φασιανού ως αίσθηση είναι πολύ πιο διαφορετικό από το έργο του Δ. Μυταρά.
Στο έργο αυτό ο καλλιτέχνης χρησιμοποιεί για το σώμα του ποδηλάτη φύλλα χρυσού, που χρωματικά θυμίζουν τον ήλιο και παραπέμπουν στο θεό Απόλλωνα και στο συμβολικό χρυσό κάμπο των Βυζαντινών, δηλαδή στο "φως".
Ο Μυταράς χρησιμοποιεί το κίτρινο (citron) για να συμβολίσει το θάνατο, ενώ ο Φασιανός για να εκφράσει τη ζωή.
Το θέμα του έργου αναπαριστά έναν ποδηλάτη, ο οποίος είναι ένας αρχαίος Θεός, με σύγχρονο όμως κοστούμι και γραβάτα που ανεμίζει. Άρμα είναι το ποδήλατό του. Τα μαλλιά, συρμάτινες βούρτσες, ανεμίζουν και υπακούουν στη σχηματική συνθετική σχέση του έργου.

Ανάλογα με τις γνώσεις των παιδιών επικεντρώστε τη συζήτηση για το έργο στο θέμα, στο χρώμα ή στο αίσθημα.

6. F. LÉGER, ΤΡΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ (λεπτομέρεια), 1932, 1.82x2.82
Η διαφάνεια με τις τρεις γυναίκες του Léger είναι τμήμα από το έργο του.
Στο φόντο κυριαρχεί ένα κίτρινο χρώμα. Τα σώματα έχουν ζωγραφιστεί με σκούρα και ανοιχτά γκρίζα. Η αίσθηση του έργου είναι τρεις συμβολικές, μηχανικές γυναίκες σε ένα κίτρινο ουρανό.
Το στήθος, οι μύτες και τα μάτια των γυναικών δεν είναι ρεαλιστικά.
Προτρέψτε τα παιδιά να παρατηρήσουν ο ένας τη μύτη και τα μάτια του άλλου ως μέγεθος και ως σχήμα. Αυτό θα τα βοηθήσει να ανακαλύψουν και να συγκρίνουν τις ανθρώπινες διαφορές στη μορφή.
Ρωτήστε τα αν οι μύτες και τα μάτια που ζωγράφισε ο ζωγράφος μοιάζουν ή όχι. Όταν τα παιδιά ανακαλύψουν ότι όλες οι μύτες είναι ίδιες, εξηγήστε τους απλά... ότι έτσι ήθελε να τις ζωγραφίσει ο ζωγράφος, είναι δικαίωμά του να το κάνει, και αν μας αρέσει κι εμάς το έργο, τότε όλα είναι ακόμη πιο καλά.

Στα δύο επόμενα έργα κυριαρχεί το κόκκινο χρώμα.

7. R. MAGRITTE, Ο ΤΑΦΟΣ ΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ, 1961, ΕΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑ, 0.89x1.17
Ο Magritte είναι Βέλγος σουρεαλιστής ζωγράφος. Το έργο του, ένα κόκκινο ποιητικό τριαντάφυλλο, είναι τόσο μεγάλο σε μέγεθος, που ο όγκος του ακουμπά στους τοίχους ενός κόκκινου μυστηριώδους δωματίου.
Επειδή είναι μια ονειρική σουρεαλιστική δημιουργία, ο τίτλος φαινομενικά δεν έχει σχέση με το ίδιο το έργο. Αν θέλετε, μπορείτε να συζητήσετε το ζήτημα αυτό με τα παιδιά.
Εξηγήστε τους ότι σε πολλά έργα το περιεχόμενο αντιστοιχεί με τον τίτλο, ενώ δεν ισχύει το ίδιο σε κάποια άλλα έργα. Πληροφορήστε τους ακόμη ότι μερικά έργα δεν έχουν κανένα τίτλο και τότε ο καλλιτέχνης γράφει στον κατάλογο της έκθεσής του "χωρίς τίτλο".
Με κατάλληλες ερωτήσεις τονίστε για άλλη μια φορά τις δυνατότητες απεικόνισης που μπορεί να έχει ένα και μόνο χρώμα (κόκκινο), όπως και τον παραλογισμό των μεγεθών που μόνο στο όνειρο και στην "ποίηση" της Τέχνης μπορούμε να συναντήσουμε.

8. TOMIO MIKI, ΚΟΚΚΙΝΟ ΑΥΤΙ 2, 1967, ΑΝΑΓΛΥΦΟ, 2.70x1.44x0.98
Το τεράστιο ανάγλυφο κόκκινο αυτί του Tomio Miki ίσως δώσει την αφορμή για μια συζήτηση γύρω από το πώς ο καλλιτέχνης, αν θέλει, ακόμη και ένα μικρό αντικείμενο, όπως ένα αυτί, μπορεί να το μεγαλώσει και να το προβάλει ζωγραφίζοντάς το τεράστιο, πάνω σε ένα τελάρο που είναι πιο μεγάλο σε μέγεθος και από το άνοιγμα της πόρτας της σχολικής τάξης.

Στο συγκεκριμένο έργο το αυτί είναι τεράστιο. Το χρώμα του είναι κόκκινο, άρα δεν είναι πραγματικό. Ο καλλιτέχνης επιπλέον το έχει κάνει και ανάγλυφο τοποθετώντας το μέσα σε ένα τεράστιο γυάλινο κουτί.

Έργα με δύο ή περισσότερα βασικά χρώματα:

9. H. MATISSE, ΣΑΛΙΓΚΑΡΟΣ, 1953, ΚΟΛΑΖ, 2.87x2.88
Τονίστε στα παιδιά το μέγεθος του συγκεκριμένου έργου, το οποίο σε ύψος πρέπει να είναι σχεδόν όσο ένας τοίχος της τάξης τους, από το δάπεδο μέχρι την οροφή. Εξηγήστε τους την τεχνική του κολάζ, λέγοντας ότι για να το επιτύχουμε, κολλούμε χαρτιά ή κομμάτια υφάσματος σε μια επιφάνεια και έτσι δημιουργούμε ένα έργο, χωρίς να χρησιμοποιήσουμε πινέλο.
Ρωτήστε τα παιδιά τι τους θυμίζει το συνολικό σχήμα των χαρτιών και βοηθήστε τα να αντιληφθούν το σύμβολο του σαλιγκαριού. Ακόμη μπορούν να μετρήσουν και πόσα χρώματα χρησιμοποίησε ο καλλιτέχνης. Για άλλη μια φορά, θυμίστε τους ότι το πραγματικό μέγεθος ενός σαλιγκαριού είναι μικρό, ενώ στο συγκεκριμένο έργο βλέπουν ένα σαλιγκάρι δύο μέτρων. Επαναλάβετε και πάλι την άποψη ότι ο καλλιτέχνης είναι ελεύθερος να εκφράσει με χρώματα και σχήματα αυτό που θέλει, όπως θέλει.

10. R. LINDNER, MISS AMERICAN INDIAN, 1970, 0.66x0.51
Ο Lindner, γεννημένος στο Αμβούργο από Αμερικανίδα μητέρα, αναγκάστηκε, με την άνοδο του Χίτλερ στη Γερμανία, να εγκαταλείψει την Ευρώπη και να καταφύγει στην Αμερική, όπου το 1941 πήρε την αμερικανική υπηκοότητα.
Επηρεασμένος από τις μεγάλες αφίσες-διαφημίσεις των δρόμων, τομέας στον οποίο και εργάστηκε, χρησιμοποιεί στα έργα του βασικά χρώματα σε μεγάλες κηλίδες.
Μετά την ανάγνωση από τα παιδιά των βασικών χρωμάτων που κυριαρχούν στο έργο, θα ήταν χρήσιμο να τους υποβάλετε ερωτήσεις του τύπου: "Λοιπόν, παιδιά, τι λέτε; Ο ζωγράφος έχει ζωγραφίσει μια πραγματική γυναίκα; Ένα στήθος; Έχετε δει σε περιοδικά πώς είναι η αμερικανική σημαία;" Η συζήτηση θα βοηθήσει τα παιδιά να ανακαλύψουν και τη γελοιογραφική, ειρωνική διάθεση του ζωγράφου. Ακόμη και ο τίτλος του έργου "Miss American Indian" παραπέμπει και ασκεί κριτική σ' έναν πολιτισμό της υπερβολής.
Οι απαντήσεις των παιδιών, θαυμαστές και απρόβλεπτες, θα βοηθήσουν την ομάδα να ανακαλύψει το έργο νοηματικά και πλαστικά.

11. ROY LICHTENSTEIN, WHAAM!, 1963, 1.73x4.06
Το "whaam!" είναι τυπικό δείγμα της αμερικανικής ποπ αρτ. Τα θέματα της ποπ είναι συχνά αντικείμενα καθημερινής χρήσης (χοτ-ντογκ, κονσέρβες, χάμπουργκερ), δείγματα της σύγχρονης καταναλωτικής βιομηχανικής κοινωνίας, ή μεγεθυμένα αποσπάσματα από κόμιξ.

Ο Lichtenstein, εκφράζοντας διάθεση κριτικής προς μια κοινωνία, ζωγραφίζει τι whaam! τεράστιο, 1.73x4.06, σα μεγέθυνση από εικόνα κόμιξ, μιμούμενος μάλιστα τον τρόπο που ζωγραφίζονται τα κόμιξ. Ακριβές, ανέκφραστο σχέδιο, απλές, επίπεδες σε γραφή χρωματικές κηλίδες καθαρών βασικών χρωμάτων, μίμηση του ράστερ που χρησιμοποιούν οι γραφίστες στις εικονογραφήσεις.
Οι λέξεις "ουάαμ!" είναι η πλαστική τοποθέτηση σχημάτων στο χώρο, αλλά και η φωνητική απόδοση μιας έκρηξης.
Καθώς θα δείχνετε στα παιδιά τις διαφάνειες, φροντίστε να έχετε μαζί σας ένα-δύο κόμιξ. Πολλά παιδιά ήδη τα γνωρίζουν. Δείξτε τους τη δομή των κόμιξ, επεξηγώντας όσο πιο απλά μπορείτε την εννοιολογική και πλαστική δομή τους. Κάντε μια αντιπαράθεση του μεγέθους της εικόνας και του έργου του καλλιτέχνη.

12. K. MALEVICH, ΑΥΤΟΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ, 1910-11, ΓΚΟΥΑΣ, 0.27x0.27
Ο Malevich, Ρώσος ζωγράφος, γεννημένος στο Κίεβο, είναι μία από τις πιο συζητημένες προσωπικότητες της τέχνης του 20ού αιώνα. Γεννήθηκε το 1878 και πέθανε το 1935.
"Όταν το 1913, στην απελπισμένη μου προσπάθεια να ελευθερώσω την τέχνη από τη σαβούρα της «αντικειμενικότητας», βρήκα καταφύγιο στην τετράγωνη φόρμα, που εξέθεσα σε ένα έργο το οποίο δεν απεικόνιζε παρά ένα μαύρο τετράγωνο πάνω σε άσπρο φόντο, οι κριτικοί και μαζί τους το κοινό μοιρολόγησαν:
«Πάει πια! Χάσαμε καθετί που αγαπούσαμε.
Βρισκόμαστε σε μια έρημο... Μπροστά μας δεν υπάρχει παρά ένα μαύρο τετράγωνο σ' ένα τελάρο!»...".
Οι φράσεις που διαβάσατε είναι απόσπασμα από τη διατριβή του Malevich με τίτλο "Σουπρεματισμός", η οποία εξέφραζε μια άποψη για την τέχνη που επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τους Ευρωπαίους καλλιτέχνες στις αρχές του αιώνα μας.
Πριν όμως από το 1913 ο Malevich ήταν ήδη γνωστός καλλιτέχνης και η αυτοπροσωπογραφία που παρουσιάζεται στη διαφάνεια έγινε το 1910-11.
Στα παιδιά είναι ελάχιστα αυτά που μπορείτε να πείτε.
Εξηγήστε τους τι είναι το πορτρέτο. Κάντε τη διάκριση ανάμεσα στο φωτογραφικό και το ζωγραφικό. Πληροφορήστε τους ότι πριν εφευρεθεί η φωτογραφία, οι ζωγράφοι έκαναν αυτοπροσωπογραφίες όπως και πορτρέτα που τους παρήγγειλαν άλλοι άνθρωποι.
Ο Malevich πιθανότατα στάθηκε μπροστά σε ένα καθρέφτη και ζωγράφισε τον εαυτό του με πράσινο σακάκι πάνω σε κόκκινο φόντο. Ακολούθησε δηλαδή το νόμο της αντίθεσης "πράσινο-κόκκινο" σύμφωνα με το πείραμα που δείξατε στον πίνακα, όπου ένας κόκκινος κύκλος χρωματίζει τον γύρω απ' αυτόν χώρο με το συμπληρωματικό του χρώμα, το πράσινο.
Στη ζωγραφική όταν χρησιμοποιούμε συμπληρωματικά χρώματα, το ένα κοντά στο άλλο, αυτά φαίνονται πολύ πιο λαμπερά και αντίθετα, γιατί χρωματίζουν με το συμπληρωματικό τους το ένα το άλλο.

Δηλαδή το πράσινο σακάκι φαίνεται ακόμη πιο πράσινο, γιατί χρωματίζεται με ποσότητα πράσινου που εκπέμπει το κόκκινο φόντο. Το ίδιο συμβαίνει και με το κόκκινο που κάνει το σακάκι ακόμα πιο πράσινο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. FER, Edouard, Solfège de la couler.
2. ITTEN, Johannes, L' art de la couler.
3. CHAPMAN, Laura H., Διδακτική της Τέχνης.
4. LUCIE-SMITH, Edward, Art Now.
5. ΦΑΣΙΑΝΟΣ, Αλέκος, Μονογραφία, Εκδ. Αδάμ.
6. ΜΥΤΑΡΑΣ, Δημήτρης, Μονογραφία, Εκδ. Αδάμ.
7. PHNT, Χέρμπερτ, Λεξικό Εικαστικών Τεχνών.
8. KRAMER, Hilton, Richard Lindner.
9. HERBERT, Robert, Η Σύγχρονη Τέχνη.

Άσκηση 2
ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΣ

Άσκηση σημείου-γραμμής-σχήματος
Χρονική διάρκεια: 6 σχολικές ώρες

Εισηγήτρια: Ελένη Μωραΐτη

Υλικά για το δάσκαλο

- Φυλλάδιο με την ανάλυση και τη σημασία του σημείου, της γραμμής και του σχήματος
- Δέκα διαφάνειες (slides) σημείου, γραμμής, σχήματος και απεικονίσεων δράκων
- Κείμενο παραμυθιού για αφήγηση, με επεξηγήσεις για το δάσκαλο.

Η άσκηση χωρίζεται σε πέντε ενότητες-μαθήματα.

Μάθημα 1ο (2 σχολικές ώρες)

Ο δάσκαλος διαβάζει, με όσο πιο ζωντανό και παραστατικό τρόπο μπορεί, αρχικά μόνο το κείμενο του παραμυθιού που φτάνει μέχρι "Το ταξίδι της Μαρίας και του Δημητρού στο λαβύρινθο".

Συζητά με τους μαθητές το παραμύθι και ακούει προσεκτικά τις εντυπώσεις και τις απορίες τους. Στη συνέχεια τους ενθαρρύνει να εκφράσουν αυτά που ένιωσαν ακούγοντας το κείμενο και να αναπλάσσουν με το δικό τους τρόπο κάποιο από τα ακόλουθα στοιχεία:

α) Ανάπλαση του κακοσχεδιασμένου βουνού σε μεγάλες διαστάσεις (2x2m).

Προτείνεται η χρήση ποικίλων υλικών (χόρτα, μικρές πέτρες κ.λπ.) με σκοπό την όσο το δυνατόν ακριβέστερη οπτική προσέγγιση της υφής ενός βουνού (βλ. το σχετικό εισαγωγικό κεφάλαιο για την υφή). Η ανάπλαση μπορεί να γίνει στον τοίχο ή στο δάπεδο της σχολικής αίθουσας. Η εργασία είναι ομαδική.

β) Ανάπλαση της πόλης πριν και μετά την αλλαγή. Η έννοια του καλοσχεδιασμένου και κακοσχεδιασμένου εντοπίζεται σαφέστατα σε πολλά σημεία μέσα στο παραμύθι, κυρίως όμως διαπιστώνεται στη χαμένη λειτουργικότητα της αρχιτεκτονικής. ("Το καμπαναριό έγειρε στο πλάι κι ακούμπησε ελαφρά το Δημαρχείο, κι αυτό με τη σειρά του ακούμπησε στο άγαλμα της κεντρικής πλατείας.")

Προτείνεται η ανάπλαση να γίνει πάνω σ' ένα χαρτόνι 50x70cm., το οποίο θα χωρίζεται σε δύο μέρη.

Στην αριστερή πλευρά θα αναπλαστεί η καλοσχεδιασμένη πολιτεία και στη δεξιά πλευρά η κακοσχεδιασμένη.

Για την ανάπλαση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ελεύθερα οποιοδήποτε υλικό.

Μεγάλη σημασία έχει η σύγκριση που πρέπει να κάνουν τα παιδιά ανάμεσα στις δύο καταστάσεις καθώς και τα συμπεράσματα που θα προκύψουν.

Η εργασία είναι ατομική.

γ) Τέλος, η ανάπλαση ανθρώπινων χαρακτήρων μέσα από το θεατρικό παιχνίδι.

Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες, η καθεμιά από τις οποίες αντιπροσωπεύει έναν από τους τέσσερις βασικούς χαρακτήρες του παραμυθιού (Μαρία - Δημητρός - γιαγιά - μαμά).

Πριν τη δραματοποίηση του παραμυθιού τα παιδιά προετοιμάζουν τις μάσκες που θα φορέσουν, τις οποίες κατασκευάζουν τα ίδια (βλ. άσκηση με τη μαγισσούλα και τη χρήση του πατρόν της μάσκας). Εφόσον η μάσκα έχει μόνο μάτια, οι μαθητές μπορούν να αλλάξουν τις εκφράσεις της και τα συναισθή-

ματα που απεικονίζονται σ' αυτή: από θλίψη σε χαρά, τροποποιώντας τη γραμμή του στόματος, που είναι χαρακτηριστική, και ό,τι άλλο μπορούν.

Μ' αυτό τον τρόπο μπορούν να καταλάβουν την έννοια των ανθρώπων που έγιναν σχέδιο.

Μπορούν ακόμα να παίξουν με τις δικές τους εκφράσεις και να ανακαλύψουν, βλέποντας το ένα παιδί το άλλο, πώς αλλάζει η έκφραση του προσώπου ανάλογα με τις αντίστοιχες ανθρώπινες εκδηλώσεις γέλιου-χαράς, κλάματος-θλίψης κ.λπ.

Μάθημα 2ο (1 σχολική ώρα)

Ο δάσκαλος διαβάζει με όσο πιο συναρπαστικό τρόπο μπορεί μόνο το κείμενο του παραμυθιού με τον τίτλο "Το ταξίδι της Μαρίας και του Δημητρού στο λαβύρινθο".

Αφού ο δάσκαλος ολοκληρώσει την αφήγηση, ζητά από τα παιδιά, χρησιμοποιώντας το μαύρο λαδοπαστέλ (βλ. υλικά 3ης δραστηριότητας), να γράψουν τους αριθμούς του λαβύρινθου (βλ. οδηγίες 3ης δραστηριότητας) σε τυχαία σειρά όπως την εκφωνεί ο ίδιος, π.χ. 1, 4, 9, 12, 18 κ.λπ.

Οι μαθητές σημειώνουν τους αριθμούς σε οποιοδήποτε σημείο θέλουν πάνω στο χαρτόνι τους, φροντίζοντας ωστόσο να καταλαμβάνουν οι αριθμοί τους όλη την επιφάνεια του χαρτονιού.

Σημείωση:

*Πάνω στο **ίδιο χαρτόνι** οι μαθητές θα εκτελέσουν σταδιακά και τα άλλα βήματα της συγκεκριμένης δραστηριότητας.*

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ Α΄

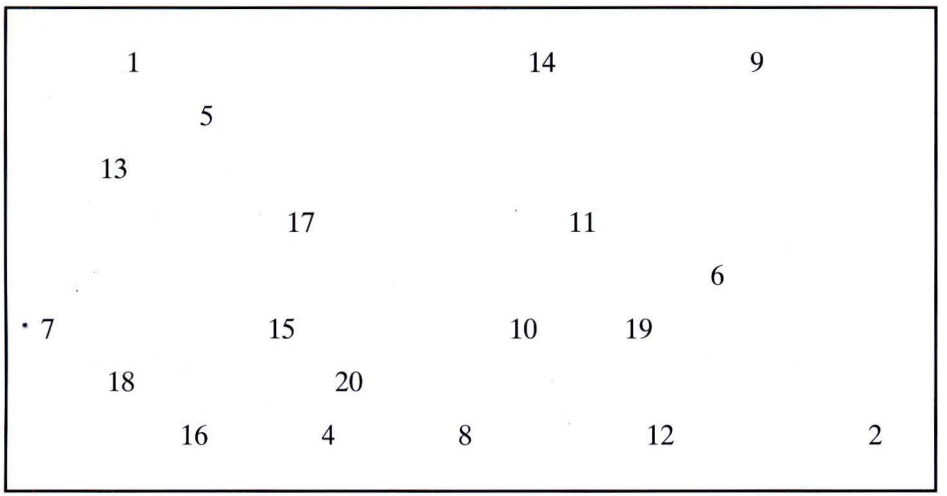

Μάθημα 3ο, 4ο, 5ο (από 1 σχολική ώρα)

Υλικά για τον κάθε μαθητή

- Χαρτόνι κουσέ 50x70 cm., 1.000 grm.
- Δύο πλαστικά ποτήρια για το χρώμα και το νερό
- Ένα μαύρο λαδοπαστέλ
- Ένα μέτριο πινέλο χρωματοπωλείου
- Ένα τέταρτο (1/4) πλαστικό κόκκινο χρώμα

Προετοιμασία δραστηριότητας

Ο δάσκαλος τοποθετεί τα χαρτόνια με το όνομα του κάθε μαθητή, στο οποίο είναι ήδη γραμμένοι αριθμοί από το 1 έως το 20, κατά μήκος της επιφάνειας δύο ενωμένων θρανίων, στους τοίχους (οι οποίοι πρέπει να είναι καλά προστατευμένοι με πλαστικά διαφανή τραπεζομάντιλα) της σχολικής αίθουσας ή σε οποιοδήποτε άλλο σχολικό χώρο προσφέρεται.

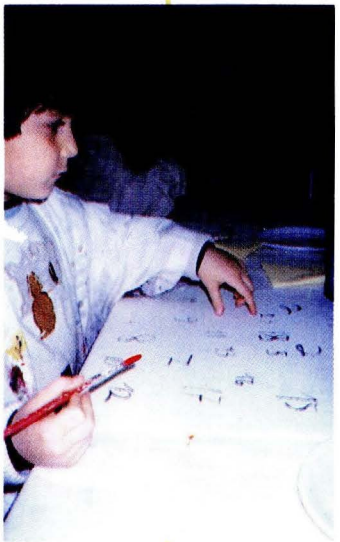

Δίπλα σε κάθε χαρτόνι ο δάσκαλος έχει τοποθετήσει τα δύο πλαστικά ποτήρια, το πλαστικό κόκκινο χρώμα, το μαύρο λαδοπαστέλ και το μέτριο πινέλο.

Κατά τη διάρκεια όλων των δραστηριοτήτων οι μαθητές θα πρέπει να φορούν κάποιο ρούχο που να τους επιτρέπει την ελεύθερη χρήση του χρώματος χωρίς τον κίνδυνο να λερωθούν.

Σημείωση:

Για την ομαλή και σωστή εκτέλεση και πορεία της δραστηριότητας θα πρέπει τα χαρτόνια να έχουν τοποθετηθεί κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μπορεί ο δάσκαλος να ελέγχει ικανοποιητικά τις εργασίες των παιδιών.

Οδηγίες για τη δραστηριότητα

Η συγκεκριμένη δραστηριότητα χωρίζεται χρονικά σε τρεις σχολικές ώρες, δηλαδή σε τρία αντίστοιχα μαθήματα.

Εφόσον όλοι είναι έτοιμοι, ο δάσκαλος αρχίζει την προετοιμασία της δραστηριότητας λέγοντας στα παιδιά ότι ο Δημητρός και η Μαρία πρόκειται να κάνουν ένα μεγάλο ταξίδι στο λαβύρινθο ανάμεσα στους τυχαίους αριθμούς που ήδη έχουν γράψει στο χαρτόνι τους.

Και συνεχίζει διευκρινίζοντας ότι για να γίνει το παιχνίδι σωστά, τα παιδιά θα πρέπει να ακολουθήσουν ορισμένους κανόνες.

Κανόνες:

α) Οι μαθητές πρέπει να βουτήξουν το πινέλο τους στο κόκκινο πλαστικό χρώμα και να προσπαθήσουν, με βάση το κείμενο του ταξιδιού μέσα στο λαβύρινθο, μια ελεύθερη (χωρίς χάρακα) πορεία σημείων, γραμμών και σχημάτων από αριθμό σε αριθμό.

β) Όταν ο Δημητρός βγάζει το μαλακό του μολυβάκι για να ζωγραφίσει, τα παιδιά θα πρέπει κάνουν ακριβώς το ίδιο χρησιμοποιώντας το λαδοπαστέλ. Οι μαθητές πρέπει να ζωγραφίσουν την κάθε εικόνα (θηλυκός δράκος, τοίχος, σκάλα κ.λπ.) όπως θέλουν και όπως μπορούν, ακόμα και όταν χρειαστεί να καλύψουν εικόνες, γραμμές και αριθμούς.

γ) Ο Δημητρός και η Μαρία, στην προσπάθειά τους να διασχίσουν το λαβύρινθο, άλλοτε τρέχουν, άλλοτε πηδούν, άλλοτε πετάνε κ.λπ. Οι μαθητές πρέπει να απεικονίσουν την κίνηση των δύο ηρώων με τον ακόλουθο τρόπο: (1) όταν οι ήρωες τρέχουν, πηδούν κ.λπ., τα παιδιά τραβούν μια ελεύθερη γραμμή συνεχή από αριθμό σε αριθμό. Η γραμμή δεν είναι αυστηρά ευθεία. Προκύπτει ελεύθερα καλύπτοντας ή παρακάμπτοντας αριθμούς και εικόνες· (2) όταν οι ήρωες πηδούν, τα παιδιά χαράζουν μια σειρά σημείων επάνω στο χαρτόνι τους.

Δραστηριότητα

Ο δάσκαλος, με όσο πιο παραστατικό τρόπο μπορεί, διαβάζει αρχικά, στο πρώτο μάθημα από τα τρία (1 ώρα το καθένα), το κείμενο του ταξιδιού στο λαβύρινθο. Διακόπτει ή επαναλαμβάνει την αφήγησή του όποτε κρίνει ότι οι μαθητές χρειάζονται χρόνο για να βρουν τους αριθμούς ή να ζωγραφίσουν τις εικόνες. Συνεχίζει τις δύο επόμενες μέρες με τα άλλα δύο.

Οι ήρωες στην ιστορία μας περνούν από αριθμό σε αριθμό με την κόκκινη γραμμή. Και τα παιδιά πρέπει να κάνουν το ίδιο.

Σημείωση:

Επειδή κάθε μαθητής έχει γράψει τους αριθμούς σε διαφορετικό σημείο πάνω στο χαρτόνι του, τα αποτελέσματα που προκύπτουν είναι διαφορετικά για τον καθένα.

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ Β΄

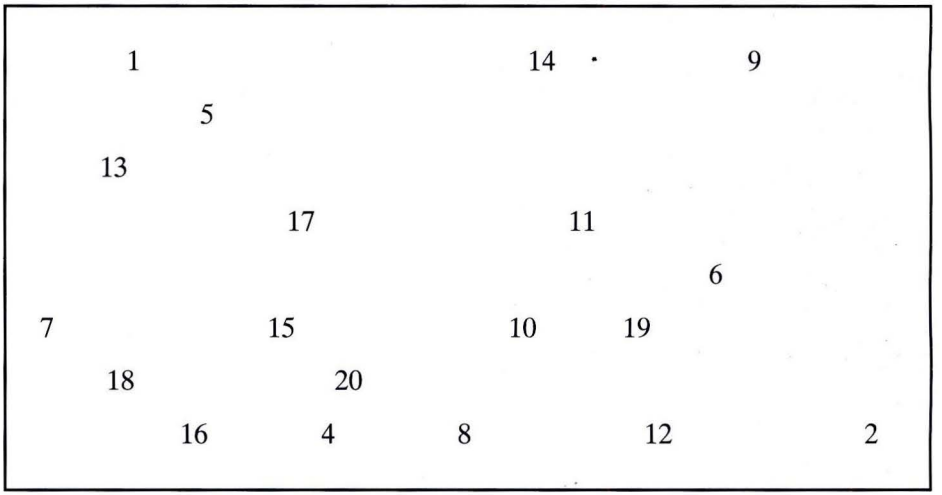

Με τη λήξη της δραστηριότητας, την τρίτη μέρα, ο δάσκαλος προβάλλει στους μαθητές τις έγχρωμες φωτεινές διαφάνειες και τους ζητά να παρατηρήσουν πώς άλλοι καλλιτέχνες δημιούργησαν έργα με γραμμές ή δράκους.

Η άσκηση πρέπει να πραγματοποιηθεί σε έξι συνεχόμενα μαθήματα.

Η άσκηση μπορεί να γίνει στην αυλή του σχολείου. Ο λαβύρινθος ορίζεται με κιμωλία και οι μαθητές καταγράφουν την πορεία των δύο παιδιών με χρωματιστή κιμωλία. Μ' αυτό τον τρόπο αντιλαμβάνονται καλύτερα την έννοια του χώρου και του δικού τους μεγέθους, όπως και την έννοια των γραμμών και των σχημάτων μέσα από την κίνηση ολόκληρου του σώματός τους.

Στόχοι της άσκησης

Οι στόχοι της άσκησης είναι πολλαπλής σημασίας και χρησιμότητας:

1. η αναγνώριση και εμπέδωση εικαστικών και μαθηματικών στοιχείων,
2. η ανάπτυξη της ικανότητας αντίληψης των παιδιών σε σχέση με το χώρο και το χρόνο,
3. τέλος, αξιολογείται η σημασία του παραμυθιού και η απόκτηση γνώσεων μέσα από το παιχνίδι.

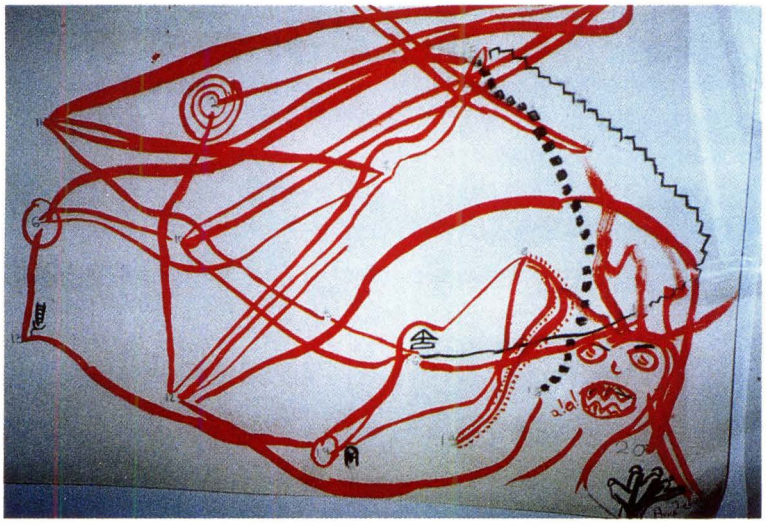

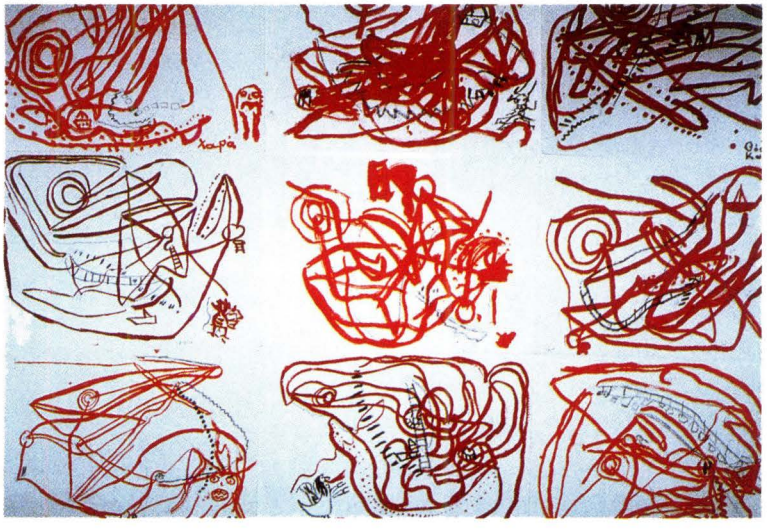

Μάθημα 1ο

ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΣ

Μια φορά κι έναν καιρό, δηλαδή πολλά χρόνια πριν, καταμεσής στην αστραφτερή πανέμορφη πολιτεία, που από μακριά κι από κοντά έμοιαζε με ζωγραφιά, δίπλα ακριβώς στην αγορά με τους σωρούς τα μπαχάρια και τα πολύχρωμα ζαχαρωτά, ζούσε η Μαρία. Ήταν όμορφη, έξυπνη και γλυκιά και της άρεσε η μαστίχα υποβρύχιο.

Στην πανέμορφη πολιτεία ήταν όλα πανέμορφα. Ο τρόπος που ταίριαζαν τα πλακάκια στην αυλή, το σχήμα του ψωμιού στο φούρνο, η σειρά των κεραμιδιών στη στέγη, κι όταν έβγαινε ο ήλιος ή τα σύννεφα περνούσαν βιαστικά στον ουρανό πριν τη βροχή, οι άνθρωποι της πολιτείας τα 'βρίσκαν όλα πανέμορφα και τα απολάμβαναν ευτυχισμένοι.

Η πολιτεία ήταν παντού γνωστή για την ομορφιά της. Αγάλματα έστεκαν περήφανα στην πόρτα του Δημαρχείου, ζωγραφιές στόλιζαν τους τοίχους των σπιτιών και το καμπαναριό με την ασημένια καμπάνα του ήταν το ωραιότερο που υπήρχε στον κόσμο.

Οι άνθρωποι της πολιτείας ήταν κι αυτοί πολύ όμορφοι, γιατί απλά ήταν ευτυχισμένοι.

Όμως ένα βροχερό πρωινό οι άνθρωποι της πολιτείας αντίκρισαν ένα πελώριο παράξενο σύννεφο να 'ρχεται από μακριά. Στην αρχή δεν ανησύχησαν διόλου, γιατί ήταν έτοιμοι για καθετί παράξενο και καινούριο, αλλά όταν τους πλησίασε, είδαν με έκπληξη πως το σύννεφο ήταν χάρτινο, ζωγραφισμένο, και μάλιστα με πολύ άσχημο τρόπο. Οι πιο παρατηρητικοί έλεγαν πως διέκριναν βαθιά μέσα σ' αυτό δύο τεράστια ζωγραφισμένα φτερά, αλλά κανείς δεν ήταν σε θέση να το βεβαιώσει.

Το σύννεφο έσφιξε σε μια θανατερή αγκαλιά την πολιτεία και την άλλαξε σε μια άσχημη χάρτινη ζωγραφιά.

Το ξεκάθαρο τετράγωνο και ορθογώνιο σχήμα των σπιτιών έμοιαζε κακοσχεδιασμένο. Η τέλεια τεθλασμένη γραμμή, που αγκάλιαζε τα όρια των σπιτιών, χαλάρωσε κι ο ήλιος ψηλά στον ουρανό έπαψε να φαίνεται μια τέλεια πύρινη σφαίρα. Το καμπαναριό έγειρε πλάι κι ακούμπησε ελαφρά το Δημαρχείο, κι αυτό με τη σειρά του ακούμπησε ελαφρά το άγαλμα της κεντρικής πλατείας. Τα γυαλιά της Μαρίας δε στέκονταν πια σωστά στη μύτη της και η γιαγιά έμοιαζε με ολοστρόγγυλη πολύχρωμη χαλκομανία.

Οι πιο γενναίοι άνθρωποι της πολιτείας, γυναίκες και άνδρες, προσπάθησαν με χίλιους δύο τρόπους να την εγκαταλείψουν. Μπήκαν σε κακοσχεδιασμένες βάρκες, φόρεσαν κακοσχεδιασμένα χάρτινα φτερά για να πετάξουν, κατασκεύασαν κακοσχεδιασμένες μηχανές που έτρεχαν με ταχύτητα, αλλά φυσικά δεν κατάφεραν τίποτα. Στο τέλος αρκέστηκαν να κάνουν καλοσχεδιασμένα και ολοζώντανα ταξίδια με το μυαλό τους. Ο παραγιός του πρωτομάστορα την ώρα που έχτιζε το φούρνο, ο μπαμπάς της Μαρίας λίγο πριν κοιμηθεί και η γιαγιά συνέχεια πάνω στην πολυθρόνα της.

Ύστερα από λίγο όμως το άσχημο σχέδιο μπήκε μέσα στα καλοσχεδιασμένα ταξίδια και έτσι σταμάτησαν κι αυτά σιγά σιγά. Κανείς δεν κατάλαβε πότε συνέβη αυτό, αλλά ευτυχώς όλοι διατηρούσαν την ανάμνηση πως κάποτε η πολιτεία ήταν διαφορετική.

Οι άνθρωποι έγιναν νευρικοί και θύμωναν μεταξύ τους, κι όταν θύμωναν, το σχέδιό τους παραμορφωνόταν εντελώς. Η κακοσχεδιασμένη γάτα δεν καθόταν εύκολα στην αγκαλιά τους κι ο κακοσχεδιασμένος σκύλος δεν ήταν πάντα φιλικός μαζί τους.

Δεν ήταν πια ευτυχισμένοι.

Απέναντι απ' το μεγάλο ολοστρόγγυλο ρολόι της πολιτείας, που δεν έμοιαζε πια ολοστρόγγυλο, έστεκε το κακοσχεδιασμένο βουνό. Ο ίσκιος του κάθε απόγευμα έπεφτε βαρύς πάνω στην πολιτεία και την έκανε μια σκοτεινή μουντζούρα.

Όταν συνέβαινε αυτό, καμιά φορά, η μαμά της Μαρίας μονολογούσε κλαίγοντας "Κάποιος κάποτε θα το περάσει και θα το νικήσει", κι άρχιζε ένα τραγούδι μακρύ και αργό, που μιλούσε γι' ανθρώπους που έκαναν μεγάλα κατορθώματα. "Μην κλαις, μαμά", έλεγε η Μαρία και της ξαναζωγράφιζε με πολλή αγάπη το σχήμα των ματιών της που έσβηνε.

Αρκετά αργά ένα χάρτινο βράδυ, πριν πέσει να κοιμηθεί, η Μαρία έκανε μια σφιχτή αγκαλίτσα στη μαμά της και την παρακάλεσε να της εξηγήσει για το βουνό. Η μαμά τής έδωσε ένα γλυκό φιλί και της είπε: "Αγαπούλα μου, λένε πως στη ρίζα του βουνού υπάρχει η είσοδος μιας σκοτεινής σπηλιάς που οδηγεί κατ' ευθείαν στα σπλάχνα του. Τα σπλάχνα του βουνού είναι ένας λαβύρινθος, που οι τοίχοι του είναι πολύ καλά σχεδιασμένοι, αλλά αν κάποιος καταφέρει να περάσει το λαβύρινθο και αντικρίσει την καλοσχεδιασμένη ομορφιά του κόσμου, τότε και μόνο τότε όλοι μας θα σωθούμε".

Τα μάτια της Μαρίας έγιναν δύο ολοστρόγγυλα κυκλάκια απ' το μεγάλο ενδιαφέρον: "Μανούλα, τι είναι ένας λαβύρινθος;", ρώτησε. "Α! ένας λαβύρινθος. Ένας λαβύρινθος είναι μια πολύ πολύπλοκη κατασκευή από πέτρινους

τοίχους που συναντούν ο ένας τον άλλο. Το πέτρινο πλέξιμό τους είναι γεμάτο από μυστικά και δύσκολα περάσματα, κι αν μπεις ανάμεσά τους με τίποτα δεν μπορείς να βγεις! Όμως λένε πως ένας κακοσχεδιασμένος χάρτινος δράκος φυλάει με τα φτερά του και την πύρινη ανάσα του το πέρασμα του λαβύρινθου και την τύχη της πολιτείας!". Η μαμά της Μαρίας δεν μπόρεσε να πει περισσότερα. Το ελαφρά κακοσχεδιασμένο ροχαλητό της γιαγιάς τις έκανε να σταματήσουν.

Η Μαρία δεν μπόρεσε να κοιμηθεί για πολλή ώρα εκείνο το βράδυ. Το άλλο μεσημέρι, αμέσως μετά το σχολείο, έτρεξε να βρει το φίλο της, το Δημητρό, στη συνοικία των ζωγράφων. Τον βρήκε να κλαίει με καυτά δάκρυα μπρος σ' έναν αριθμό. "Έλα λοιπόν", του είπε "ακόμα και η γάτα μου ξέρει πως τρία και τρία κάνουν έξι". Όμως αγαπούσε πολύ το φίλο της το Δημητρό και ήξερε πως ενώ εκείνη γνώριζε πολύ καλά τα γράμματα και τους αριθμούς, εκείνος μπορούσε να σχεδιάσει με δύο γραμμές πολύ καλά τη γάτα της.

Μετά από μισή ώρα είχαν αποφασίσει να σωθούν και να σώσουν την πολιτεία.

Μάθημα 2ο

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΟΥ ΣΤΟ ΛΑΒΥΡΙΝΘΟ

Αφού πέρασαν και οι δύο μια δύσκολη Κυριακή γεμάτη ετοιμασίες και κρυφή αγωνία, ήρθε η γκρίζα Δευτέρα, ακριβώς στις 22 Απριλίου, στις 8 και 2 γκρίζα λεπτά το πρωί, που ξεκίνησαν για το μεγάλο ταξίδι. Η μαμά, ο μπαμπάς και η γιαγιά της Μαρίας έκλαιγαν με καυτά δάκρυα: "Ανησυχώ για σένα, Μαρία", είπε ο μπαμπάς. "Σ' αγαπώ, Μαρία", είπε η μαμά. "Να 'χετε πίστη, παιδιά μου!", είπε η γιαγιά και τους έδωσε μια μεγάλη κατακόκκινη γραμμή τυλιγμένη σε κουβάρι: "Μ' αυτό", συμπλήρωσε "δε θα χάσετε το δρόμο σας μέσα στο λαβύρινθο!".

Ο μπαμπάς και η μαμά του Δημητρού τον αγκάλιασαν σφιχτά, με ζωγραφισμένη στα πρόσωπά τους μια μαύρη απελπισία, και δεν είπαν λέξη.

Έπεσε μια μεγάλη σιωπή ανάμεσά τους. Μόνο το κατακίτρινο καναρίνι της Μαρίας, ο Φρουφ, πετάριζε σεργιανώντας νευρικά με τα χάρτινα φτερά του. Τότε ο Δημητρός είπε: "Το κουβάρι είναι μια γραμμή!". Η σιωπή μάκρυνε περισσότερο. "Μόνο η αγάπη νικά τα εμπόδια", είπε η γιαγιά. "Να προσέχετε ο ένας τον άλλον", είπε ένας από τους μπαμπάδες και συνέχισαν όλοι μαζί λες κι ήταν συνεννοημένοι: "Με την ευχή μας, καλό ταξίδι, με την ευχή μας!".

Κόντευε μεσημέρι όταν πέρασαν και τα τελευταία χωράφια με τις ευχές των γεωργών και των δικών τους, που τους συνόδευαν σαν πολύτιμο φυλαχτό στο ταξίδι τους.

Είχαν πλησιάσει πολύ κοντά στο κακοσχεδιασμένο βουνό. Από κοντά δεν έμοιαζε και τόσο απειλητικό, κυρίως γιατί μικρά χάρτινα ζωάκια τούς πλησίαζαν χοροπηδώντας, αφήνοντας χάρτινους διασκεδαστικούς ήχους.

"Δημητρό, φοβάσαι;", ρώτησε η Μαρία. "Ναι", απάντησε ο Δημητρός, "αλλά ξέρεις", συνέχισε, "πιο πολύ φοβάμαι το φόβο μου!".

Το μεσημέρι ακριβώς αντίκρισαν το στόμιο της σπηλιάς. Πήραν μια μικρή χάρτινη ανάσα και κάθισαν για να ετοιμαστούν. Άφησαν τα σακίδιά τους και πήραν το κουβάρι με τη γραμμή. "Έτοιμοι;", ρώτησε η Μαρία. "Έτοιμοι", απάντησε ο Δημητρός. "Περίμενε όμως μια στιγμή!". Έβγαλε από την τσέπη του το μαλακό του μολύβι, με το οποίο ζωγράφιζε τις σκέψεις και τα όνειρά του τόσο καλά που έμοιαζαν αληθινά και έγραψε: Σήμερα, 22 Απριλίου, 12 και 1 χάρτινο λεπτό ξεκινάμε για το μεγάλο ταξίδι. Από κάτω: Δημητρός - Μαρία.

Μάθημα 3ο

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΤΑΞΙΔΙ

Τρίτη 22 Απριλίου, 12 και 2 χάρτινα λεπτά
το μεσημέρι. Τα παιδιά ανακαλύπτουν το λαβύρινθο.

Η σπηλιά φαινόταν κατασκότεινη καθώς άφησαν πίσω τους το δυνατό φως. Τα μάτια τους συνήθιζαν σιγά σιγά το σκοτάδι. Η Μαρία άφησε βιαστικά το χέρι του Δημητρού και τρέχοντας πλησίασε τον πρώτο τοίχο που ξεχώρισαν μπροστά τους: "Δημητρό, δες, ένας αριθμός... είναι το 1". Προσεκτικά δέσανε πολύ σφιχτά την αρχή του κουβαριού με την κόκκινη γραμμή σ' ένα τούβλο που εξείχε στον τοίχο 1.

Το κουβάρι ξετυλιγόταν μαλακά καθώς προχώρησαν μέχρι τον τοίχο 3. (συνεχής γραμμή)

Στο βάθος της σπηλιάς έφεγγε ένα αμυδρό φως. Με τα μάτια στραμμένα προς τα εκεί τα δύο παιδιά, κρατώντας την κόκκινη γραμμή, πλησίασαν αργά σ' έναν άλλο τοίχο. Πάνω του κυλούσαν μικρές σταγόνες νερού. Ο αριθμός του ήταν το 9. "Λες ο δράκος να είναι κι αυτός χάρτινος;" , ρώτησε ο Δημητρός. "Μάλλον ναι", απάντησε αφηρημένα η Μαριώ. Τα μάτια της έψαχναν για το επόμενο πέρασμα. Πολύ γρήγορα το βρήκε. Ήταν μικρό και χαμηλό, και τους οδήγησε στον αριθμό 6.

Στο 6 τα μάτια τους είχαν συνηθίσει τελείως το σκοτάδι και μπορούσαν να ελέγχουν αρκετά καλά το χώρο γύρω τους. Οι αρχαίες πέτρες έστεκαν ακλόνητοι φρουροί στο μυστικό του λαβύρινθου. Όμως όχι! Ο Δημητρός και η Μαρία ήταν αποφασισμένοι να λύσουν το μυστήριο. Περπατώντας με την κόκκινη γραμμή, αργά φτάσανε στο 7.

Στο 7 δεν μπορούσαν να βρουν διέξοδο. Έκαναν έναν κύκλο γύρω από το 7 (τα παιδιά κάνουν κύκλο), δύο κύκλους (το ίδιο) γύρω από το 7, αλλά τίποτα. "Δημητρό, ζωγράφισε μια σκάλα να δούμε από ψηλά", πρότεινε η Μαρία. Μια και δυο, βγάζει το μαλακό του μολυβάκι ο Δημητρός και ζωγραφίζει μια σκάλα (τα παιδιά μόλις ακούν τη φράση "βγάζει το μαλακό του μολυβάκι", πρέπει να ζωγραφίζουν ό,τι και ο Δημητρός).

Βρήκαν το πέρασμα αμέσως. Από το 7 περπατώντας βρέθηκαν στο 2. Στο 2 στάθηκαν για λίγο. Σταγόνες νερού έπεφταν από την οροφή της σπηλιάς σε μια μικρή λιμνούλα μπρος από τον τοίχο 2. Πλατς! Πλατς! Αντηχούσαν σα

βροντή μέσα στην ησυχία του λαβύρινθου. Το πέρασμα για τον άλλο τοίχο βρισκόταν ακριβώς απέναντί τους. "Δημητρό, ζωγράφισε μια βαρκούλα για να περάσουμε απέναντι", είπε η Μαρία. Βγάζει ο Δημητρός το μαλακό του μολύβι και ζωγραφίζει μια βαρκούλα. Κωπηλατώντας αργά τα δύο παιδιά και κρατώντας πάντοτε τη βρεγμένη γραμμή, βρέθηκαν στον τοίχο με τον αριθμό 4. Κατέβηκαν απ' τη βαρκούλα. Από μακριά ένας βαθύς ήχος ακούστηκε να πλησιάζει. "Μαρία, τι είναι αυτό;", ρώτησε ο Δημητρός. "Σώπα ν' ακούσουμε!", είπε η Μαρία. Τίποτα! Ο ήχος είχε χαθεί!

Ο τοίχος 4 ήταν τεράστιος. "Μαριώ, κοίτα", είπε ο Δημητρός κι έδειξε με το χεράκι του την κορυφή του τοίχου. Μια αρχαία μισοσβησμένη επιγραφή έπιανε όλη την επιφάνεια. Η Μαρία στερέωσε τα γυαλιά της και διάβασε δυνατά: "Μόνο η αγάπη νικά τα εμπόδια". "Η γιαγιά, θυμάσαι τι μας είπε η γιαγιά, Μαριώ;", είπε ο Δημητρός έκπληκτος.

Με νέο κουράγιο τα δύο παιδιά έψαξαν για το επόμενο πέρασμα. Το βρήκαν ακριβώς κάτω από την επιγραφή. Περπατώντας βρέθηκαν στο 5. Ο περίεργος ήχος τούς πλησίασε και πάλι. Μα τι ήταν αυτό;

Αυτό θα το μάθουμε στο επόμενο μάθημα.

Μάθημα 4ο

Τρίτη 22 Απριλίου, 13 και 4 χάρτινα λεπτά μετά το μεσημέρι.
Τα παιδιά ανακαλύπτουν τη δύναμη της ευχής.

Περίληψη προηγουμένου: Στο προηγούμενο μάθημα ο Δημητρός και η Μαρία βρέθηκαν στο λαβύρινθο και ανακάλυψαν μέσα στο πέτρινο πλέξιμό του ένα σωρό μυστικά. Βοήθησαν ο ένας τον άλλο και έφτασαν στον αριθμό 5. Εκεί άκουσαν έναν περίεργο ήχο. Τι ήταν αυτό;

Αυτό ήταν ένα φύσημα, που έμοιαζε ακριβώς μ' αυτό που κάνει το τρένο όταν κουρασμένο ανεβαίνει την ανηφόρα. Έκανε "πουφ - πουφ" και σταμάταγε. "Μαρία, ακούς;", ρώτησε ο Δημητρός. "Σσσσ....", απάντησε η Μαρία. Το κουρασμένο φύσημα όλο και πλησίαζε. "Τρέχα, Δημητρό!", φώναξε η Μαρία. Τα δυο παιδιά τρέχοντας πέρασαν στο πρώτο άνοιγμα που βρέθηκε μπροστά τους και έφτασαν στον αριθμό 8.

Κοίταξαν γύρω τους. Όλα έμοιαζαν κλειστά από παντού. Το κουρασμένο "πουφ - πουφ" ξανακούστηκε, πιο κοντά αυτή τη φορά. "Ευχή της γιαγιάς, βοήθησέ μας", ψιθύρισε ο Δημητρός. Ξαφνικά μια φωτεινή γραμμή άστραψε μέσα στο λαβύρινθο. Χιλιάδες μικρά φώτα έδειχναν το δρόμο. Ένα από τα μικρά φώτα κάθισε μ' ένα γρήγορο πέταγμα στη μύτη του Δημητρού. Μια πυγολαμπίδα, δυο πυγολαμπίδες, χιλιάδες πυγολαμπίδες! Ακολούθησαν τα έντομα τρέχοντας. Αμέσως βρέθηκαν στο 10. Ευχαρίστησαν τα ευγενικά έντομα συγκινημένοι.

"Πουφ, κουράστηκα", είπε ο Δημητρός. "Θέλω να φάω. Άραγε οι δράκοι τρώγονται;". Η Μαρία γέλασε σιγανά. Προχώρησαν προσεκτικά και βρήκαν ένα καινούριο άνοιγμα. Έφτασαν στον τοίχο με τον αριθμό 12. Στο 12 κάθισαν να ξεκουραστούν. Η Μαρία άρχισε να λέει ένα τραγουδάκι κι ο Δημητρός την ακολούθησε ενθουσιασμένος. "Πώς μ' αρέσουν οι καραμελίτσες, θα 'θελα να 'χα δέκα σακουλίτσες. Δε σας το λέω, φίλοι μου, γι' αστείο, θα 'θελα να 'χα ζαχαροπλαστείο!". Τραγουδώντας πέρασαν στο 14. Η κόκκινη γραμμή τούς ακολουθούσε πάντα σαν πιστή φίλη.

Στο 14 πάλι δεν έβρισκαν καινούριο πέρασμα. "Δημητρό, ζωγράφισε ένα σκαμνάκι ν' ανέβω για να βρω το δρόμο", λέει η Μαρία. Βγάζει το μαλακό του μολυβάκι ο Δημητρός και ζωγραφίζει ένα σκαμνί. Ανεβασμένοι κι οι δυο πάνω στο σκαμνί έψαχναν το πέρασμα. Στον τοίχο υπήρχε ένα βέλος που έδειχνε προς τα δεξιά. Ο Δημητρός το πίεσε δυνατά με τα χεράκια του. Ένα δυνατό

τρίξιμο ακούστηκε. Ο τοίχος υποχώρησε αργά αργά. Ο δρόμος άνοιξε μπροστά τους και τους οδήγησε στο 16.

Στο 16 υπήρχε ένα πλατύ άνοιγμα. Ήταν το πιο μεγάλο άνοιγμα που είχαν δει μέσα στο λαβύρινθο. Όμως παντού υπήρχαν σωριασμένες μεγάλες πέτρες που τους δυσκόλευαν να φτάσουν στο πέρασμα με τον αριθμό 11, που έβλεπαν μπροστά τους. Βγάζει το μαλακό του μολυβάκι ο Δημητρός και ζωγραφίζει έναν τοίχο από τετράγωνα τουβλάκια. Πατώντας από τουβλάκι σε τουβλάκι μαζί με τη γραμμή φτάσανε στο 11.

Στάθηκαν για λίγο να ξεκουραστούν. Τότε ήταν που συνέβη κάτι αληθινά περίεργο. Στο σημείο που βρίσκονταν τα παιδιά ο λαβύρινθος άρχισε να ζεσταίνεται όλο και πιο πολύ, όλο και πιο πολύ. Σταγόνες ιδρώτα μούσκευαν τα πρόσωπα των δύο παιδιών. "Δημητρό, τι συμβαίνει;", ρώτησε η Μαρία. Αντί για άλλη απάντηση ο Δημητρός έδειξε με το χέρι του στην άκρη του τοίχου. Μια μεγάλη φλόγα, σαν κι αυτήν του μπαρμπα-Γιώργη του σιδερά, ξεχυνόταν με σπίθες. Γρήγορα! Γρήγορα! Και πριν καλά καλά να το καταλάβουν, στριμώχτηκαν σ' ένα στενό πέρασμα και βρέθηκαν στον αριθμό 15.

Από εκεί, αφού έψαξαν και οι δυο όλους τους τοίχους, κρατώντας πάντα τη γραμμή πέρασαν στο 13. Όμως μια καινούρια έκπληξη τους περίμενε. Η άκρη ενός πολύ μικρού χάρτινου φτερού ξεπρόβαλε σιγά σιγά στην οροφή του λαβύρινθου. "Ευχή του μπαμπά, βοήθησέ μας", φώναξαν και τα δυο παιδιά. Ένα δυνατό "κρακ!" ακούστηκε και βρέθηκαν και οι δυο, μαζί με την κόκκινη γραμμή, στο κενό...

Η συνέχεια στο επόμενο μάθημα.

Μάθημα 5ο

Τρίτη 22 Απριλίου, 15 και 5 χάρτινα λεπτά μετά το μεσημέρι.
Τα παιδιά ανακαλύπτουν τη δύναμη της αγάπης.

Περίληψη προηγουμένου: Στο προηγούμενο μάθημα ο Δημητρός και η Μαρία ανακάλυψαν τη δύναμη της ευχής μέσα από τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν στο λαβύρινθο. Βρέθηκαν αντιμέτωποι με μια φλόγα κι ένα πολύ μικρό χάρτινο φτερό. Ήταν άραγε ο δράκος; Τους αφήσαμε να πέφτουν από τον αριθμό 13 στο κενό. Τι συνέβη λοιπόν αμέσως μετά;

Τα δυο παιδιά πέφτοντας ένιωθαν την καρδιά τους να φεύγει από το στήθος τους, όπως ακριβώς όταν κατέβαιναν από ψηλά με την κούνια. Μ' ένα σιγανό "σβουμπ" προσγειώθηκαν πολύ μαλακά στον αριθμό 18.

Επιτέλους βρέθηκαν στο έδαφος. Η κόκκινη γραμμή ήταν πάντα στα χέρια τους. "Είναι μια απίθανη περιπέτεια", είπε ο Δημητρός. Σηκώθηκαν. Κοίταξαν γύρω τους. Τοίχοι από παντού. Πέρασμα πουθενά! Ο τοίχος 18 έμοιαζε λείος και αδιαπέραστος. Όμως όχι! Μια διαφορά στην κάτω πλευρά του τους έδειξε το δρόμο. Υπήρχε ένα πέρασμα. Έσκυψαν και με την κόκκινη γραμμή πέρασαν περπατώντας στο 17. Στο 17 ο θόλος της σπηλιάς έφεγγε μ' ένα περίεργο φως. Μπορούσαν να δουν πολύ καλύτερα. Βρήκαν αμέσως το πέρασμα. Κρατώντας τη γραμμή περπάτησαν ως το 16. "Από εδώ περάσαμε πάλι", είπε η Μαρία. Τότε ήταν που άκουσαν το κουρασμένο "πουφ-πουφ" να πλησιάζει ακόμα μια φορά. Τώρα είχε όνομα: "Ο δράκος!", είπε ο Δημητρός. Ένας πυκνός καπνός τούς τύλιξε από παντού. Γρήγορα! Γρήγορα! Με πηδηχτά βηματάκια (τα παιδιά κάνουν σημεία), για να μπερδέψουν αυτό το άγνωστο πλάσμα, πηδώντας βρέθηκαν από το 16 στο 19.

Εκεί στο 19 στάθηκαν βήχοντας από τον καπνό. Ξαφνικά κανένας τους δεν κατάλαβε πώς βρέθηκαν στον αέρα μαζί με την κόκκινη γραμμή πάνω από το λαβύρινθο, πολύ κοντά στην οροφή της σπηλιάς.

Τα νύχια του δράκου τούς κράταγαν γερά από τα χάρτινα ρούχα τους.

Ο λαβύρινθος έμοιαζε να τρέχει με μεγάλη ταχύτητα κάτω από τα πόδια τους.

Έφτασαν στο τέλος του λαβύρινθου.

Ο δράκος τούς ακούμπησε πολύ προσεκτικά κοντά σ' ένα μακρύ τοίχο.

Τότε για πρώτη φορά τον είδαν.

Ήταν ένα γέρικο χάρτινο μικρό πλάσμα.

Ο Δημητρός είπε: "Χι! Χι! Είναι πολύ μικρός και αστείος!".

Ο δράκος τούς κοίταξε λυπημένα, έγινε κατακόκκινος και γύρισε μελαγχολικά την πλάτη του. Έφευγε από ντροπή!

Η Μαρία κοίταξε τον τοίχο. Ο αριθμός ήταν το 20.

"ΤΟ ΤΕΛΟΣ", είπε. Τα καστανά της μάτια άστραψαν. "Γρήγορα, Δημητρό, ζωγράφισε έναν άλλο δράκο. Τώρα! Όσο είναι καιρός!".

Μια και δυο, βγάζει ο Δημητρός το μαλακό του μολυβάκι και ζωγραφίζει μια δράκαινα, μα τι δράκαινα! Της έβαλε και ένα ροζ φιογκάκι και μακριές μεταξένιες βλεφαρίδες στα μάτια. (Οι μαθητές ζωγραφίζουν μια δράκαινα σε όποιο μέρος του χαρτιού έχουν χώρο. Δεν πειράζει ακόμα κι αν καλύψουν γραμμές, εικόνες και αριθμούς.)

Ο Δημητρός δεν πρόλαβε να τελειώσει και ο δράκος ξαναγύρισε. "Ευχή της μανούλας, βοήθησέ μας!".

Το σχέδιο του Δημητρού ξεκόλλησε από τον τοίχο. Τινάχτηκε για λίγο, σα να 'θελε να ξεμουδιάσει, άπλωσε τα φτερά του, που γυαλοκοπάγανε σ' ένα καινούριο περίεργο φως, και σκέπασε τα παιδιά.

Ο δράκος του λαβύρινθου έμεινε ασάλευτος, σα λίγο παγωμένος, να κοιτά την όμορφη δράκαινα. Αυτός φόβιζε όλο τον κόσμο, αλλά αυτόν τον φόβιζε η μοναξιά.

Τα παιδιά δεν μπορούσαν να δουν τι ακριβώς γινόταν. Στ' αυτιά τους όμως έρχονταν ήχοι παράξενοι. Ήχοι κάποιας αλλόκοτης γλώσσας που δεν μπορούσαν να καταλάβουν. Σε λιγότερο από μισή ώρα τα φτερά της δράκαινας ανασηκώθηκαν απαλά και πολύ αργά.

Απίστευτο φως ερχόταν από ένα μεγάλο άνοιγμα που δεν υπήρχε πριν. Σιγά σιγά, οι δύο δράκοι απομακρύνονταν μιλώντας τρυφερά.

Σε λίγο, με τα φτερά τους ανοιγμένα διάπλατα, πετούσαν στον καταγάλανο ουρανό.

Έφευγαν ίσως για πάντα!

Τα δυο παιδιά βγήκαν έξω στο φως.

Ένας πανέμορφος κόσμος απλωνόταν μπροστά τους. Τον κοίταξαν γεμάτα ευτυχία.

"Μαρία, δεν είσαι πια χάρτινη!", φώναξε ο Δημητρός. "Το ξέρω, Δημητρό, ούτε κι εσύ!", απάντησε η Μαρία. Και μ' αυτά τα λόγια ξεκίνησαν ευτυχισμένοι για το ταξίδι του γυρισμού. Έτσι ζήσαμε εμείς καλά κι αυτοί καλύτερα!

Προβολή Διαφανειών

1. ΒΑΣΙΛΙ ΚΑΝΤΙΝΣΚΙ, ΠΙΝΑΚΑΣ 20 - ΓΡΑΜΜΗ
Εντάσεις διαγώνιες και εντάσεις προς ένα σημείο
Το σημείο δημιουργεί μια εσωτερική δόνηση της εξωτερικής κατασκευής
(Από το βιβλίο: Καντίνσκι, "Σημείο, γραμμή, επίπεδο")
(Συμβολή στην ανάλυση των ζωγραφικών στοιχείων)

Ο Καντίνσκι (1866-1944), Ρώσος ζωγράφος, υπήρξε ένας από τους ιδρυτές και σημαντικούς δασκάλους του Bauhaus (Σχολή τέχνης στη Γερμανία). Στη μελέτη του "Σημείο, γραμμή, επίπεδο", από την οποία προέρχονται οι φωτεινές διαφάνειες, επιχειρεί να αναλύσει, να ερμηνεύσει και να διδάξει τη σημασία και το ρόλο των πλαστικών στοιχείων όπως το σημείο και η γραμμή.
Το σημείο και η γραμμή αποτελούν σημαντικά στοιχεία για τη ζωή μας, την τέχνη και την επιστήμη. Ο καθένας τα χρησιμοποιεί μόνα τους ή μαζί για να συνθέσει και να εκφράσει απόψεις, θέσεις και επιθυμίες ή συναισθήματα.
Επειδή στην άσκηση "Λαβύρινθος" τα παιδιά έχουν σχεδιάσει το έργο τους μόνο με γραμμές, η αναγκαιότητα των οποίων αιτιολογείται απολύτως, δηλαδή να είναι μια ζωγραφιά φτιαγμένη μόνο με γραμμές, είναι εύκολο στο δάσκαλο να εξηγήσει πώς ο καλλιτέχνης ήθελε να κάνει ακριβώς το ίδιο, δηλαδή να ζωγραφίσει μόνο με γραμμές.
Ο εκπαιδευτικός δε χρειάζεται να δώσει πολλές εξηγήσεις –ιστορικές ή άλλου είδους· χρειάζεται μόνο να παροτρύνει τα παιδιά να προσέξουν το έργο και να διαπιστώσουν απλώς ότι όπως εκείνα ζωγράφισαν χρησιμοποιώντας ένα πλαστικό στοιχείο, έκανε το ίδιο και ο καλλιτέχνης .
Στα δύο έργα του Καντίνσκι μπορεί επίσης αν θέλει να τους υπενθυμίσει ότι ο Δημητρός ζωγραφίζει μόνο με το μολυβάκι του και το ίδιο κάνει και ο καλλιτέχνης, ο οποίος χρησιμοποιεί μόνο το μελάνι του.

2. ΦΡΑΝΤΣ ΚΛΙΝΕ: ΑΣΠΡΑ ΣΧΗΜΑΤΑ
1955, Ελαιογραφία σε μουσαμά, 1.88 x 1.27 m
Συλλογή Φίλιπ Τζόνσον, Νέα Υόρκη.

Ο Φραντς Κλίνε (1910-1962) εμφανίστηκε στη Νέα Υόρκη γύρω στα 1950 και έγινε γνωστός ως ένας από τους ηγέτες των αφηρημένων εξπρεσιονιστών. Αν και κατά τα τελευταία χρόνια της ζωής του χρησιμοποίησε χρώμα στα έργα του, οφείλει τη φήμη του στη ρωμαλέα και αρχιτυπική ζωγραφική του πάνω σε μαύρους μουσαμάδες.
Ο τίτλος αυτού του έργου τονίζει τη σημασία που απέδιδε ο καλλιτέχνης στις "αρνητικές" περιοχές που άφησαν οι γιγάντιες πινελιές του.

Αναφορικά με το έργο του Κλίνε ο δάσκαλος μπορεί να εξηγήσει στα παιδιά πώς μια λεπτή γραμμή μπορεί να γίνει χοντρή και μεγάλη με τη χρήση ενός μεγάλου πινέλου. Επιπρόσθετα θα αναφέρει ότι ο καλλιτέχνης την έκανε τόσο μεγάλη για να αποκτήσει μεγαλύτερη σημασία μέσα στο έργο του. Είναι δηλαδή σα να κοιτάζουμε ένα τμήμα του έργου των παιδιών μ' ένα μεγεθυντικό φακό. Μοιάζει σα μέσα από πολλά μικρά πρόσωπα, σε μια εικόνα, να μεγαλώνουμε ένα για να το δουμε προσεκτικά.
(Σημείωση: Από την "Παγκόσμια Ιστορία Τέχνης", Ο Σύγχρονος Κόσμος)

3. ANSELM KIEFER, DEI MEISTERSINGER, 1981
Λάδι, ακρυλικό, και άχυρο σε καμβά
72 13/16 x 129 15/16" (185 x 330 cm)
Συλλογή Saatchi, Λονδίνο.

4. ANSELM KIEFER, DIE MEISTERSINGER, 1981
Λάδι, ακρυλικό, γαλάκτωμα και άχυρο σε καμβά
72 7/16 x 130" (184 x 330 cm)
Συλλογή Linda Harry και Machlowe, Νέα Υόρκη.

Ο Anselm Kiefer είναι σύγχρονος εξπρεσιονιστής Γερμανός καλλιτέχνης (1945). Ο Κήφερ (Kiefer), όπως όλοι οι καλλιτέχνες, χρησιμοποιεί τα καθαρά πλαστικά εικαστικά στοιχεία, όπως η γραμμή, το σχήμα και το χρώμα, στο έργο του. Με την επιτυχημένη σύνθεσή του αποδεικνύει πώς η χρήση των αριθμών (χρήση των αριθμών και των γραμμάτων στην τέχνη γίνεται από πολύ παλιά) και η ποικιλία των διάφορων υλικών όπως το άχυρο μπορούν να δημιουργήσουν ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον έργο τέχνης.
Στα δύο έργα του, που τα ονομάζει "Mastersingers", στηρίζει όλη τη σύνθεσή του στη λειτουργία της γραμμής. Τα σχήματα δημιουργούνται από την ίδια τη γραμμή, όπως και από την αρμονία των κενών και γεμάτων μερών που διαμορφώνονται από την κίνηση της γραμμής και τη χρήση του χρώματος μέσα στο χώρο του έργου.
Πολύ μεγάλη σημασία στο έργο του έχει επίσης η υφή, η ματιέρα, όπως συνηθίζουμε να τη λέμε. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο έχει χρησιμοποιήσει άχυρο και πυκνή κόλλα που κάνει ενδιαφέροντα παιχνίδια με το φως.
Για το έργο του Κήφερ ο δάσκαλος χρειάζεται να αναφερθεί μόνον στο ότι η γραμμούλα μπορεί να γίνει από διάφορα υλικά και το αποτέλεσμα είναι και πάλι θαυμάσιο.
Θα πρέπει ακόμα να τονίσει ότι, όπως τα παιδιά χρησιμοποίησαν αριθμούς ή γράμματα στο έργο τους γιατί ήταν αναγκαίο, έτσι κι ο Κήφερ χρησιμοποιεί αριθμούς γιατί τους θεωρεί αναγκαίους στη δημιουργία του έργου του.

5. JACKSON POLLOCK, BLUE POLES, 1953
Λάδι, Duco και χρώμα αλουμινίου σε καμβά
210.8 x 488.9 cm
Συλλογή Ben Heller, Νέα Υόρκη.

6. JACKSON POLLOCK, PORTAIT AND A DREAM, 1953
Λάδι σε καμβά 148 x 335 cm
Συλλογή Lee Krasner Pollock, Νέα Υόρκη.

Ο Jackson Pollock (1912-1956), Αμερικανός σύγχρονος καλλιτέχνης, συνδέθηκε με δύο σημαντικά καλλιτεχνικά κινήματα στην ιστορία του 20ού αιώνα, τον αφηρημένο εξπρεσιονισμό και τη ζωγραφική της κίνησης, καθώς το 1947 ζωγράφισε τον πρώτο του πίνακα με τη μέθοδο του σταξίματος του χρώματος πάνω σε απλωμένο μουσαμά στο πάτωμα (εγκαινιάζοντας έτσι το καλλιτεχνικό κίνημα που αργότερα θα γίνει γνωστό ως ζωγραφική της κίνησης ή Action Painting**.)*
Οι φόρμες των συχνά τεράστιων αυτών συνθέσεών του δεν ήταν προαποφασισμένες αλλά προέκυπταν κατά την πορεία της εκτέλεσής τους. Όπως έλεγε ο ίδιος: "Ο πίνακας έχει τη δική του ζωή. Εγώ προσπαθώ να την κάνω να βγει στην επιφάνεια..."
Πολύ συχνά οι άνθρωποι που δεν κατανοούν το έργο του θεωρούν ότι αυτή η σύνθεση των γραμμών είναι ένα εύκολο και τυχαίο αποτέλεσμα. Όμως η σύνθεσή τους έχει ρυθμό, αρμονία και αποδεικνύει βαθιά εσωτερική διεργασία σκέψης. Στηρίζεται στη γνώση των καθαρά πλαστικών στοιχείων και στις αρχές που διέπουν τη δημιουργία τους, και ο καλλιτέχνης γνωρίζει καλά πώς να τα χρησιμοποιεί ώστε να συγκινήσει βαθιά το θεατή του.
Σε σχέση με τον Pollock ο δάσκαλος δε χρειάζεται να κάνει εκτενή αναφορά. Ωστόσο θα είναι πολύ διδακτικό αν ζητήσει από τα παιδιά να συγκρίνουν το δικό του με το δικό τους έργο θέτοντάς τους κάποιες ερωτήσεις όπως:
Είναι μπλεγμένες οι γραμμούλες στο έργο;
Συμβαίνει το ίδιο και στο δικό σας;
Είναι πολλές; Είναι τόσο πολλές και στο δικό σας έργο;
Φτιάχνουν κάποιο συγκεκριμένο σχήμα; Αυτό ισχύει και στο δικό σας;
Θεωρούμε καλύτερο να παρουσιαστεί τελευταίο το έργο του Pollock, ακριβώς γιατί το αποτέλεσμα θα ταιριάζει πολύ με αυτό των παιδιών.

** Αφηρημένος εξπρεσιονισμός*
Όρος που πρωτοχρησιμοποιήθηκε το 1919 για να περιγράψει ορισμένους πίνακες του Καντίνσκι. Κοινό χαρακτηριστικό των διαφορετικών τεχνοτροπιών και των διαφορετικών βαθμών αναφοράς στο θέμα ή το περιεχόμενο του πίνακα που καλύπτονται από το γενικό όρο "Αφηρημένος Εξπρεσιονισμός" είναι η έμφαση στον αυθορμητισμό της έκφρασης και την ατομικότητα του καλλιτέχνη. Οι βασικές τάσεις που αναπτύχθηκαν

μέσα στα πλαίσια του ευρύτερου κινήματος θα μπορούσαν τελικά να θεωρηθούν δύο: μια ζωγραφική που συγκεντρώνει το ενδιαφέρον και την κίνηση, τη χειρονομία και την υφή (Ντε Κουίνγκ, Πόλοκ), και μια ζωγραφική του χρωματικού πεδίου όπου κυριαρχούν οι μεγάλες χρωματικές επιφάνειες (Μπ. Νιούμαν, Ρόθκο, Κ. Στιλ).

** *Ζωγραφική της κίνησης*
Όρος που χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Αμερικανό κριτικό τέχνης Χ. Ρόζενμπεργκ. Αναφέρεται στην ευρύτατα διαδεδομένη, στις δεκαετίες του 1950 και 1960, μέθοδο ζωγραφικής κατά την οποία το χρώμα στάζεται, χύνεται ή πετιέται πάνω στο μουσαμά. Οι Γάλλοι χρησιμοποιούν τον όρο «Ταισισμός» (Tachisme, από το tâche=κηλίδα) για να περιγράψουν ανάλογες τεχνικές. Τα έργα του Τζάκσον Πόλοκ αποτελούν το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα του είδους.

(Από το "Λεξικό Εικαστικών Τεχνών", Χέρμπερτ Ρηντ, κ.ά).

7. Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ Ο ΔΡΑΚΟΝΤΑΣ (32 x 27 cm)
Παρίσι, Λούβρο
Το έργο αυτό του Ραφαήλου (Raffaello Sanzio ή Santi, 1483-1520), πολύ μεγάλου ζωγράφου της εποχής της Αναγέννησης, είναι ένα αριστούργημα μικρών διαστάσεων που αναπαριστά τον Άγιο Γεώργιο να σκοτώνει το Δράκο.

8. Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ Ο ΔΡΑΚΟΝΤΑΣ (57 x 73 cm)
Λονδίνο, Εθνική Πινακοθήκη
Έργο του Πάολο Ουτσέλο (Paolo Uccello, περ. 1396-1475), φλωρεντιανού κορυφαίου ζωγράφου της πρώιμης Αναγέννησης. Και σ' αυτό το έργο αναπαρίσταται ο Άγιος Γεώργιος να σκοτώνει το δράκο.

Δράκοντας. Ο άνθρωπος, από τα παλιά χρόνια, για να προσωποποιήσει το κακό πνεύμα και την υπερφυσική δύναμη, έπλασε με τη φαντασία του τους δράκοντες.
Φίδια τεράστια, με δύναμη μεγάλη και βλέμμα διαπεραστικό, παρουσιάζονταν συνήθως με τρία κεφάλια.
Γι' αυτό και στη μυθολογία μας συναντούμε το δράκοντα φύλακα των θησαυρών, των πηγών και γενικά κάθε αντικειμένου που είχε αξία, όπως στα χρυσά μήλα των Εσπερίδων, στο χρυσόμαλλο δέρας κ.λπ.
Και στη θρησκεία μας, το κακό πνεύμα που παραπλάνησε την Εύα και ο διάβολος παρασταίνονται με το φίδι. Γι' αυτό σε πολλές χριστιανικές εικόνες η ήττα της ειδωλολατρίας συμβολίζεται με τη θανάτωση του δράκοντα, όπως στην εικόνα του Αγίου Γεωργίου κ.λπ.
Στα νεότερα χρόνια, η παράδοσή μας παρουσιάζει το δράκοντα σα φανταστικό ερπε-

τό, που έχει τη δύναμη να μεταμορφώνεται σε άνθρωπο, ή σαν ανθρωπόμορφο τέρας με τεράστιο ανάστημα και υπερφυσική δύναμη, που μπορεί με την εισπνοή του να καταβροχθίζει ανθρώπους κ.λπ. Οι δράκοντες είναι ήρωες σε πολλά παραμύθια και σε τραγούδια που αρέσουν στα παιδιά, γιατί ικανοποιούν τη φαντασία τους.

Δ.Δ.-Ζ
(Από το "Νέο Θησαυρό Γνώσεων" του Γ.Δ. Παπαϊωάννου)

Στα δύο αυτά έργα εικονογραφείται μια ιστορία, γι' αυτό και είναι εύκολη η κατανόησή τους.
Ο δάσκαλος μπορεί να ζητήσει από τα παιδιά να του αφηγηθούν αυτή την ιστορία όπως πιστεύουν ότι εκτυλίσσεται στα δύο έργα, πράγμα που θα έχει ενδιαφέρον. Και στις δύο περιπτώσεις απεικονίζεται η μορφή του Αγίου-ιππότη να σκοτώνει το δράκο σώζοντας την κοπέλα-θύμα.
Ο δάσκαλος επίσης πρέπει να ζητήσει από τα παιδιά να περιγράψουν το δράκο με τον τρόπο που τον είδε ο κάθε ζωγράφος. Το συμπέρασμα που θα προκύψει από τη διερεύνηση αυτή είναι ότι κάθε δράκος είναι διαφορετικά ζωγραφισμένος από τους δύο καλλιτέχνες. Ο δράκος που ζωγράφισε το κάθε παιδί είναι επίσης διαφορετικός: στο σημείο αυτό ακριβώς ο δάσκαλος πρέπει να τονίσει το γεγονός ότι ο καθένας από εμάς είναι ελεύθερος να φαντάζεται και επιβάλλεται να εκφράζει τη φαντασία του ελεύθερα στη ζωγραφική, όπως ακριβώς συμβαίνει σε κάθε καλλιτέχνη.

9. ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΣΠΑΘΑΡΗΣ, ΤΡΕΙΣ ΔΕΡΜΑΤΙΝΕΣ ΦΙΓΟΥΡΕΣ
Τρεις δερμάτινες φιγούρες: Ο Μεγαλέξανδρος, ο Καραγκιόζης και το Καταραμένο Φίδι. Σύγχρονες. Ύψος αντίστοιχα: 0.75, 0.48 και 1.75 m.
(Από το βιβλίο: "Μέγας Αλέξανδρος, Ιστορία και θρύλος στην τέχνη")
Αθήνα. Συλλογή Ευγένιου Σπαθάρη.

10. ΒΑΣΙΛΑΡΟΣ, ΤΟ ΚΑΤΑΡΑΜΕΝΟ ΦΙΔΙ, ΔΕΡΜΑ, 1.80 m.
Από το έργο "Ο Μεγαλέξανδρος και το Καταραμένο Φίδι"
(Από το Βιβλίο: "Ο κόσμος του Καραγκιόζη", Απ. Γιαγιάννος, Αρ. Γιαγιάνος, Ι. Διγηλής)

Και οι δύο διαφάνειες ανήκουν σε δυο πολύ σημαντικούς καραγκιοζοπαίχτες-ζωγράφους: τον Ευγένιο Σπαθάρη (γεν. Κηφισιά Αττικής, 1924, και τον Βασιλάρο (γεν. Ροδοδάφνη Αιγίου, 1899).
Το καταραμένο φίδι είναι ένα από τα φανταστικά πλάσματα που περνοδιαβαίνουν πίσω από τον μπερντέ. Συνδέεται άμεσα με τους θρύλους που δημιουργήθηκαν για το Μέγα Αλέξανδρο.
Ο δάσκαλος μπορεί να ρωτήσει τα παιδιά αν ξέρουν για το θέατρο σκιών, αν μπορούν

να συγκρίνουν ένα αληθινό φίδι με αυτό του θεάτρου και να πουν τη γνώμη τους γι' αυτό. Σε κάποιο από τα μαθήματά τους μπορούν να μιλήσουν για το θέατρο σκιών ή να παρακολουθήσουν ένα έργο απ' αυτό.

Άσκηση 3
ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

Εισηγήτρια: Άννα Πλαγιάννη

***Η άσκηση 3 "Το ταξίδι του ήλιου" έχει ως αφόρμηση την ενότητα "Προσανατολισμός" στη σελ. 39 του σχολικού βιβλίου « Εμείς και ο κόσμος (Βιβλίο δασκάλου σελ. 50)**

"... Τα αντικείμενα που ζωγραφίζω είναι αυτά που βλέπουν τα μάτια της φαντασίας μου..." "... πρέπει να πατάμε γερά στη γη για να κάνουμε ψηλά άλματα στον ουρανό! Το να πετάς ψηλά σημαίνει ότι καταφέρνεις να ζωγραφίζεις πράγματα ενός άλλου κόσμου..."

Joan Miro

Η άσκηση "Το Ταξίδι του Ήλιου" περιλαμβάνει τρεις δραστηριότητες, ατομικές-ομαδικές, που αποσκοπούν στην ανάπτυξη της ***αντίληψης***, της ***ερμηνείας***, της ***κρίσης***, της ***χρήσης "μέσων"*** και της ***παραγωγής ιδεών***, και επιδιώκουν να ενθαρρύνουν την ***ικανότητα της προσωπικής έκφρασης των παιδιών***.

Σκοπός της άσκησης είναι η ***οπτική και απτική απόκριση*** του παιδιού μέσα από την πληροφόρηση - γνώση - δραστηριότητα.

Επιμέρους επιδιώξεις: Το παιδί θα εκτεθεί στον προβληματισμό του φαινομένου "Ήλιος" , ώστε να θυμάται και να διαμορφώνει "έννοιες". Για τούτο θα πρέπει να έχει ορισμένες γνώσεις γύρω από το αντικείμενο, όπως: Γιατί ο άνθρωπος λάτρεψε, θεοποίησε, έπλασε μύθους και θρύλους για τον ήλιο. Πώς αργότερα οι αρχαίοι φιλόσοφοι εξήγησαν την κίνησή του. Ποια είναι τα αποτελέσματα των σύγχρονων ερευνών γύρω από τον ήλιο και πώς μπορούμε να γνωρίζουμε πότε είναι ωφέλιμος και πότε βλαβερός.

Επειδή ο προσδιορισμός των στόχων έχει σχέση με τη μεθοδολογία που επιλέχθηκε για το συγκεκριμένο θέμα, ως προς το περιεχόμενο και τη διαδικασία που ακολουθείται, περνάμε στην οργάνωση της άσκησης:

Μάθημα 1ο

Μία πρόταση που μπορεί να αναπτυχθεί ως έχει ή να διαφοροποιηθεί κατά την κρίση του δασκάλου.

Α΄ Δραστηριότητα
Συζήτηση Δασκάλου-Παιδιών
Χρόνος: 3 διδακτικά δίωρα)

Σήμερα θα μιλήσουμε για τον Ήλιο. Εσείς, παιδιά, θα μου πείτε όλα όσα γνωρίζετε γι' αυτόν κι εγώ θα προσπαθήσω να απαντήσω σε ό,τι με ρωτήσετε. Είμαι σίγουρη ότι τις περισσότερες πληροφορίες για τον Ήλιο θα τις δώσετε εσείς.

Ο ΗΛΙΟΣ είναι ένα φωτεινό σώμα που βλέπουμε στον ουρανό. Μοιάζει με μια εκθαμβωτική μπάλα, κόκκινη, ροζ, πορτοκαλιά, κίτρινη-χρυσή, ή σαν ένα ολοστρόγγυλο αναμμένο κάρβουνο. Από ψηλά μας στέλνει τις ζεστές ακτίνες του, το φως, τη χαρά και τη ζωή. Με την κίνησή του ορίζει την ημέρα και τη νύκτα και διαιρεί ακριβοδίκαια το χρόνο στις τέσσερις εποχές.

Ο ΗΛΙΟΣ είναι το μεγαλύτερο δώρο για τον άνθρωπο, τα φυτά και τα ζώα του πλανήτη μας. Ταξιδεύει ακούραστα όλο το χρόνο και σκορπίζει το φως του σε κάθε γωνιά της γης μας. Όσο υπάρχει θα υπάρχει και ζωή. Μερικοί άνθρωποι τον βλέπουν περισσότερο, άλλοι λιγότερο, από πιο κοντά, από πιο μακριά, μα δεν υπάρχει τόπος που να μη φθάνουν οι ακτίνες του, δεν υπάρχει μέρος στο οποίο να μη χαρίζει τη ζωή και το φως.

Είμαστε τυχεροί που στον τόπο μας ο ΗΛΙΟΣ παραμένει περισσότερο χρόνο κοντά μας, γι' αυτό και οι ξένοι, που μας επισκέπτονται, χαίρονται τόσο την ηλιόλουστη χώρα μας. Κάθε ημέρα της ζωής μας αρχίζει με την ΑΝΑΤΟΛΗ του ήλιου και τελειώνει με τη ΔΥΣΗ του.

Αυτή τη μαγική δύναμη του ήλιου, που μπορεί να χαρίζει τη ζωή, να σκορπίζει τη χαρά ή τη λύπη, οι άνθρωποι όλων των εποχών, από τα παλιά χρόνια μέχρι σήμερα, τη ΛΑΤΡΕΨΑΝ, ΕΠΛΑΣΑΝ ΜΥΘΟΥΣ γι' αυτήν, την ΕΡΜΗΝΕΥΣΑΝ, την ΕΡΕΥΝΗΣΑΝ και την ερευνούν ακόμη. Μαθαίνουν μάλιστα να ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΝ τις ευεργετικές ιδιότητες του ήλιου ή να ΠΡΟΦΥΛΑΣΣΟΝΤΑΙ από τις βλαβερές.

Το παιδί, με το μοναδικό τρόπο που έχει να βλέπει και να ερμηνεύει το περιβάλλον του, αναπτύσσει το φανταστικό του κόσμο κάτω από τις ακτίνες του ήλιου. Το παιδί αξιολογεί, ταξινομεί, ακούει, αφηγείται και συμμετέχει. Βιώνει και εκφράζει τα συναισθήματά του, τις εμπειρίες του για όλα όσα γνωρίζει γύρω από το φυσικό φαινόμενο "ήλιος": το φαινόμενο που είναι η πηγή της ζωής του πλανήτη μας, η αιτία των εναλλαγών της νύχτας και της ημέρας και της διαίρεσης του χρόνου στις τέσσερις εποχές κ.λπ.

Β΄ Δραστηριότητα
Προβολή Διαφανειών

Είναι πολύ σημαντικό να μαθαίνει το παιδί από πολύ μικρή ηλικία να βλέπει έργα Τέχνης, και ακόμη σημαντικότερο να μπορεί να εκφράζει την άποψή του γι' αυτά.

Η παρατήρηση της φύσης "μέσα από την τέχνη" που συνδέεται με τη ζωή, όταν δεν αποσκοπεί μόνο στην καταγραφή της αλλά στην ερμηνεία της και πέρα από τα γεγονότα, προκαλεί στο παιδί τεράστιο ενδιαφέρον. Η αντίληψη αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία, γιατί συνδέεται με τα συναισθήματα, τη φαντασία και την προσωπικότητα κάθε μαθητή.

Με τις διαφάνειες που ακολουθούν θα επιχειρήσουμε ένα ακόμη "Ταξίδι" μέσα από την τέχνη στους διάφορους πολιτισμούς με ένα και μόνο θέμα, τον ΗΛΙΟ, τον οποίο θα εξετάσουμε άλλοτε ως πηγή έμπνευσης και ύμνου στην ομορφιά και τη ζωή, άλλοτε ως σύμβολο θρησκευτικό ή λατρευτικό.

Έτσι τα παιδιά θα μάθουν πώς οι διάφοροι καλλιτέχνες άλλων εποχών και άλλων πολιτισμών ενδιαφέρθηκαν για το ίδιο θέμα και πώς χρησιμοποίησαν διαφορετικά "μέσα" για να το εκφράσουν.

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να ζητήσει και να ενθαρρύνει τα παιδιά να δώσουν τις δικές τους ερμηνείες, δίχως να αποβλέπει μόνο στις "σωστές" απαντήσεις.

Η ικανότητα του παιδιού να συνθέτει τις διάφορες εντυπώσεις και να συνδέει τη "ζωή" με οτιδήποτε κινείται (γι' αυτό ζωντανό δεν είναι μόνο οι άνθρωποι και τα ζώα, αλλά και τα ποτάμια, τα σύννεφα, το φεγγάρι, ο ήλιος κ.λπ.) είναι εκπληκτική!

Αν βασιστούμε λοιπόν σε τέτοιου είδους αποκρίσεις των παιδιών, θα διαπιστώσουμε ότι οι φωτεινές διαφάνειες αποτελούν ένα μέσο προσέγγισης της τέχνης και της ζωής. Οι διαφάνειες θα βοηθήσουν τα παιδιά όχι μόνο να βλέπουν και να ακούν, αλλά να σκέφτονται, να προβληματίζονται, να εκφράζονται και να μοιράζονται τις ιδέες τους.

Αν τα παιδιά ενθουσιάστηκαν με τις κατασκευές ή τις ζωγραφικές των ήλιων τους, τότε τα έργα των καλλιτεχνών που θα παρουσιαστούν στις φωτεινές διαφάνειες αποκτούν ιδιαίτερη αξία: η ενεργητική συμμετοχή τους φαίνεται όταν τα προκαλούμε με διάφορες ερωτήσεις.

Είναι σχεδόν βέβαιο ότι στις επόμενες τάξεις τα παιδιά θα αναπτύξουν πιο ουσιαστική και σημαντική κρίση για την τέχνη.

Για να γίνει ενδιαφέρουσα και ζωντανή η επαφή των παιδιών με τα διάφορα έργα τέχνης (φωτεινές διαφάνειες), προτείνουμε στο δάσκαλο έναν τρόπο,

ώστε να τα οδηγήσει να ανακαλύψουν τι συμβαίνει μέσα σε ένα έργο τέχνης και πώς συνδέεται μ' αυτό ο καλλιτέχνης που το φιλοτέχνησε.

Επιλέγουμε ορισμένες σταθερές ερωτήσεις για το κάθε έργο. Τις υποβάλλουμε στα παιδιά αφήνοντάς τους αρκετό χρόνο (κατά την κρίση του δασκάλου, που τα γνωρίζει) για να σκεφτούν, να αισθανθούν και κατόπιν να εκφραστούν.

Εξηγούμε ότι όταν παρατηρούμε ένα έργο, εισερχόμαστε σε μια διαδικασία εξερεύνησης και ανακάλυψης, που ανήκει στον καθένα ξεχωριστά. Επιβραβεύουμε όλα όσα λέγονται και τονίζουμε θετικά τις διαφορετικές απόψεις των παιδιών· ενθαρρύνουμε τις παρατηρήσεις τους ή τις προτιμήσεις τους, καθιστώντας τες έτσι σεβαστές, π.χ. "Η Μαρία πιστεύει πως έγινε αυτό γι' αυτό το λόγο, ενώ ο Γιάννης είναι βέβαιος για το αντίθετο..." , "Η Άννα, ο Τάκης και ο Νίκος συμφωνούν με τη Μαρία..." (αιτιολογούν). "Ο Γιάννης και η Λίλα πιστεύουν αυτό γιατί..." (αιτιολογούν).

Με το παιχνίδι των ερωτήσεων αρχίζουμε τις προβολές των διαφανειών με τον τίτλο:

ΤΙ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΑΝΑΚΑΛΥΨΟΥΜΕ ΜΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΜΑΣ

Παρατήρησε, σκέψου, ρώτησε, εκφράσου. Άφησε τη φαντασία σου να σε οδηγήσει. Θα δεις και θα αισθανθείς πράγματα που ίσως ποτέ μέχρι σήμερα δεν είδες και δεν ένιωσες.

Ερωτήσεις:

1) Ποια είναι η θεματολογία του καλλιτέχνη;
2) Με ποιο τρόπο ο καλλιτέχνης παρουσιάζει το θέμα του; Με εικόνα ή με χρώματα-σχήματα;
3) Παρατηρείς κάτι ξεχωριστό από αυτά που γνωρίζεις και από αυτά που βλέπεις στο έργο;
4) Σύγκρινε τις δικές σου γνωστές εικόνες με αυτές που βλέπεις. Αν είναι διαφορετικές, εξήγησέ το.
5) Υπάρχουν αντικείμενα-πράγματα της καθημερινής ζωής σου (έπιπλα, σκεύη, σπίτια, δένδρα) μέσα στο έργο;
6) Παρατήρησε τα σχήματα που ίσως υπάρχουν και εξήγησε γιατί και πώς είναι σχεδιασμένα στο έργο.
7) Υπάρχουν υπερβολές στα μεγέθη ή στις γραμμές ή στα χρώματα που χρησιμοποιεί ο καλλιτέχνης;
8) Αν κάποιο έργο από όλα όσα είδες σου άρεσε περισσότερο, ζήτησε να το ξαναδείς. Εξήγησε τους λόγους της προτίμησής σου.

Προβολή Διαφανειών

ΑΙΓΥΠΤΟΣ

1) Επιτύμβια στήλη του Νες-Χανσού-πα-Χερέντ, 20η-21η Δυναστεία, ζωγραφική σε ξύλο. 295x175 cm. Αιγυπτιακό Μουσείο, Τουρίνο.
Ο νεκρός εικονίζεται σε στάση προσευχής μπροστά στον ηλιακό θεό Ρε Χαραχτέ-Ατών, ο οποίος κάθεται κρατώντας στα χέρια του τα σύμβολα της εξουσίας . Πάνω από το κεφάλι του ιέρακα βρίσκεται ο ηλιακός δίσκος που περιβάλλεται από το ιερό φίδι.
Παγκόσμια Ιστορία της Τέχνης, Τόμος Β΄- Αρχαίος Κόσμος, Εκδ. "Χρυσός Τύπος".

2) Στήλη λαξευμένη, ζωγραφισμένη (πιθανώς οικιακός βωμός), που απεικονίζει τη βασιλική οικογένεια: Τον Ακενατών, τη Νεφερτίτη και τις τρεις κόρες τους, κάτω από τις ακτίνες του ηλιακού δίσκου Ατών. Ασβεστόλιθος ύψους 43.5 cm, 1370-1350 π.Χ., Νέο Βασίλειο, 18η Δυναστεία, περίοδος Αμάρνα. Αιγυπτιακό Μουσείο, Κάιρο.
Παγκόσμια Ιστορία της Τέχνης. Τόμος Β΄- Αρχαίος Κόσμος, Εκδ. "Χρυσός Τύπος".

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

3) Ασπίδα με το σύμβολο του Ήλιου. Τοιχογραφία, "Μακεδονικά όπλα", βρέθηκε μεταξύ Βέροιας-Έδεσσας.

ΠΕΡΟΥ-ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ

4) Σκουλαρίκι με θέμα εμπνευσμένο από τον ήλιο. Αυτοκρατορία των Χίμου - περιοχή Chan Περού. Χρυσός 360-600 μ.Χ. Συλλογή N. Rockefeller - Μουσείο Μετροπόλιταν, Νέα Υόρκη.
Douglas Newton: Primitive Art, Εκδ. Thames and Hudson.

ΒΥΖΑΝΤΙΟ

5) Αέρας, με παράσταση θρήνου. Έργο της κεντήτριας Μαριώρας. Τα κοσμικά σύμβολα του Ήλιου και της Σελήνης αποτελούν τεκμήρια της αιωνιότητας της αναπαριστώμενης σκηνής. Κωνσταντινούπολη, 1753.
Οι θησαυροί της Μονής Πάτμου.

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΥΡΩΠΗ

6) Van Gogh. Ανατολή. Λάδι, 1888. "Ansa del Canale la Rubine du Roi con Lavandaie". Ο Ολλανδός στην καταγωγή ζωγράφος Van Gogh έζησε στη Γαλλία, όπου και εργάστηκε αναζητώντας με πάθος το έντονο φως και χρώμα. Ιμπρεσιονιστής ιδιαίτερα προικισμένος, ανακάλυψε και ύμνησε με τα έργα του την ομορφιά του θερισμένου σταχυού, τη σκοτεινή φλόγα του κυπαρισσιού, τον αστραφτερό ήλιο και τον αέρα με ένα μοναδικό τρόπο.
Van Gogh, Εκδ. Istituto Geografico de Agostini.

7) Van Gogh. Δύση. Λάδι, Ιούνιος 1888. "Campo di Grano al Tramonto".
Van Gogh, Εκδ. Istituto Geografico de Agostini.

8) Van Gogh. Ηλιοβασίλεμα. Λάδι, 1884. "Vialle al tramonto".
Van Gogh, Εκδ. Istituto Geografico de Agostini.

9) Van Gogh. Ανατολή. Λάδι. Remmy, 1889. "Paesaggio con sole nascente".
Van Gogh. Εκδ. Istituto Geografico de Agostini.

10) Emile Nolde. Τροπικός ήλιος. Λάδι, 1914. "L' arte Moderna. Lessioni espressionismo, fouvismio".
Εκδ. "Grouppo Editoriale Fabbri", τόμος 2ος.

11) Vassily Kandinsky "Μέσα στο μαύρο τετράγωνο" 96x29 cm, 1923. Νέα Υόρκη. Μουσείο Γκουκενχάιμ.
"Μεγάλοι Ζωγράφοι". Εκδ. Μέλισσα, τόμος Δ.

12) Τάκης Κατσουλίδης. Ηλιακό. Λιθογραφία, 1969.
Έκθεση: Αίθουσα Τέχνης "Υάκινθος".

Σημείωση:

Μετά την ενότητα των διαφανειών με θέμα τον Ήλιο, ο δάσκαλος προβάλλει τις διαφάνειες: Βελάσκεθ, Αρμάν και με απλούς τρόπους (βλέπε στο εισαγωγικό κεφάλαιο "ΥΦΗ") τους εξηγεί πώς και γιατί οι καλλιτέχνες χρησιμοποιούν τις διαφορετικές υφές των υλικών σωμάτων.

Γ΄ Δραστηριότητα
Άσκηση Υφής

Προετοιμασία άσκησης

Μετά την εισαγωγή και την προβολή των διαφανειών, ο δάσκαλος προτείνει στα παιδιά να κατασκευάσουν το καθένα χωριστά το δικό του ήλιο. Τα ενθαρρύνει και τα αφήνει ελεύθερα να δημιουργήσουν, δίχως να επιβάλλει κανένα περιορισμό.

Ο δάσκαλος τοποθετεί, πάνω σε ένα πάγκο ή σε ενωμένα θρανία, τα υλικά που θα βοηθήσουν στις κατασκευές. Προτείνει στα παιδιά να προσθέσουν και άλλα υλικά και τα προτρέπει να αφήσουν τη φαντασία τους να τα οδηγήσει καθώς δημιουργούν.

Τα υλικά που επιλέχθηκαν έχουν στόχο τη σύγχρονη προσέγγιση των "Μέσων". Έχουν ποιότητα και υφή. Η κατασκευή που ζητείται από τα παιδιά αποσκοπεί στην ανάπτυξη των ικανοτήτων τους και στην καλλιέργεια της ερευνητικής τους διάθεσης. Κατ' αυτό τον τρόπο επιδιώκεται η ανάπτυξη της κρίσης των παιδιών. Τέλος η ίδια η δραστηριότητα θα συμβάλει ώστε τα παιδιά να δοκιμάσουν μια μοναδική ευχαρίστηση, καθώς το καθένα προχωρεί στη δική του προσωπική "δημιουργία".

Υλικά που θα χρειαστούν τα παιδιά

- Δίσκοι χάρτινοι 0.30 cm (από εργαστήρια ζαχαροπλαστικής) ή χαρτόνια 400 grm.
- Χρυσόχαρτο εμπορίου σε ρολό, διπλής όψης
- Χρωματιστά χαρτιά (τύπου κανσόν)
- Μανταλάκια ξύλινα
- Χαρτόνι αμπαλάζ
- Ροκανίδι
- Χόρτο
- Υφάσματα πολύχρωμα
- Γκοφρέ χαρτιά (σε θερμά - ψυχρά χρώματα)
- Πούπουλα
- Άχρηστοι-μεταχειρισμένοι μαρκαδόροι
- Μαλλί πλεξίματος
- Κουταλάκια πλαστικά, χρωματιστά
- Καλαμάκια πλαστικά, χρωματιστά
- Καλαμάκια ξύλινα
- Ατλακόλ
- Χαρτοταινία

Μουσικό ερέθισμα κατά τη διάρκεια της Γ΄ Δραστηριότητας: Το άκουσμα του πρώτου μέρους της κασέτας που ακούγεται στο "Ταξίδι του Ήλιου".

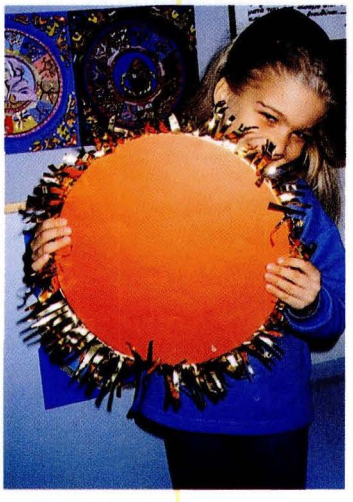

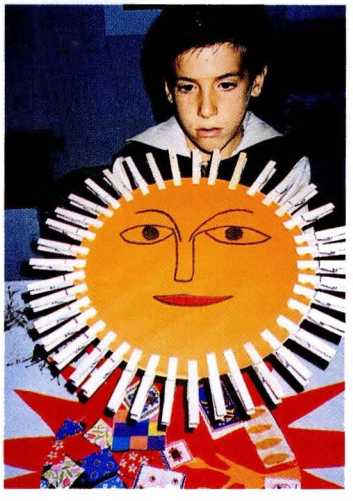

Παρατηρήσεις:

1. *Ευνόητο θεωρείται το ότι ο δάσκαλος οφείλει να βοηθήσει τα παιδιά, όταν διαπιστώνει τις δυσκολίες που αφορούν τεχνικά θέματα (κόψιμο με ψαλίδι, κόλλημα κ.λπ.). Σε καμία περίπτωση όμως δε θα πρέπει να κάνει εικαστικές παρεμβάσεις ή να υποβάλει προτάσεις.*
   Είναι βέβαιο ότι ο μοναδικός τρόπος με τον οποίο τα παιδιά εκφράζονται (γρήγορα, ευρηματικά, γεμάτα φαντασία) θα μας καταπλήξει.
2. *Οι διαφάνειες που επισυνάπτονται στο εισαγωγικό κείμενο με τίτλο "Υφή" και η θήκη διαφανειών "Η Ματιά των Εικαστικών" προορίζονται αποκλειστικά για το δάσκαλο.*

Το πρώτο μάθημα τελείωσε.
Ο δάσκαλος συγκεντρώνει τους ήλιους και επανέρχεται σε ένα επόμενο δίωρο.

Μάθημα 2ο

Α΄ Δραστηριότητα
Θεατρικό Παιχνίδι με τον Ήλιο
(Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες)

Υλικά για τους μαθητές:

- Γκοφρέ χαρτιά (Ψυχρά χρώματα: τόνοι του βιολέ. Θερμά χρώματα: κόκκινα, κίτρινα, πορτοκαλί)
- Χρώματα πλαστικά (κόκκινο, κίτρινο, μπλε, άσπρο, μαύρο). Προκατασκευασμένα χρώματα σε μπουκαλάκια φαρμακείου σε όλες τις αποχρώσεις
- Πινέλα πλακέ, σκληρά
- Κύπελλα με νερό (για να ξεπλένουν τα πινέλα τους)
- Παλέτες ή πιάτα πλαστικά λευκά
- Κασέτα με μουσικό ερέθισμα (Τραγούδια για τον ΗΛΙΟ), Β΄ Μέρος

Προετοιμασία της αίθουσας από το δάσκαλο:

Ο δάσκαλος τοποθετεί όλα τα θρανία στη μια πλευρά της αίθουσας, αφήνοντας το κέντρο και τον ένα ή και τους υπόλοιπους τρεις τοίχους ελεύθερους

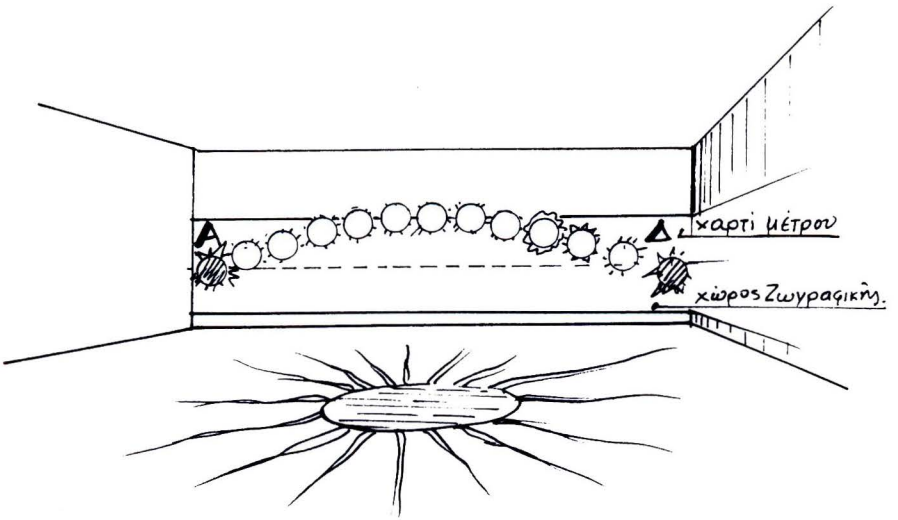

Σημείωση:

Αν υπάρχουν κουφώματα (παράθυρα), καρφώνει πάνω σ' αυτά χαρτόνια με πινέζες, ώστε να μπορεί να στερεώσει από πάνω το χαρτί του μέτρου (ακολουθούν οδηγίες).

1. Ο δάσκαλος και τα παιδιά τοποθετούν στον τοίχο (ή στους τοίχους) της αίθουσας το χαρτί του μέτρου. Στερεώνουν την άκρη του με ένα ξύλινο πηχάκι (1m) (στην άκρη του τοίχου), ξεκινώντας από το κάτω μέρος του τοίχου που επέλεξαν (ο μεγαλύτερος της αίθουσας) και ακριβώς πάνω από το σοβατεπί ή 10 cm από το έδαφος. Στερεώνουν με πηχάκι, τεντώνοντας καλά και ξεδιπλώνοντας προσεκτικά το χαρτί από το ρολό, στην άλλη άκρη του τοίχου. Επαναλαμβάνουν μια δεύτερη σειρά, αρχίζοντας πάνω από το πρώτο πηχάκι, τελειώνοντας και στερεώνοντας στην άλλη άκρη, ακριβώς πάνω από το τέλος της πρώτης σειράς (επανωτίζουν ελαφρά, ώστε να μην υπάρχει κενό ανάμεσα από τις δύο σειρές. Με χαρτοταινία κολλούν σε διάφορα σημεία το χαρτί με τον τοίχο, ώστε να μην κάνει κοιλιά).

2. Ο δάσκαλος χαράζει στο επάνω χαρτί την τροχιά ΑΔ, που συμβολίζει την ΑΝΑΤΟΛΗ (Α) και τη ΔΥΣΗ (Δ).

3. Ο δάσκαλος προτρέπει τα παιδιά να στερεώσουν τους ΗΛΙΟΥΣ τους (κατασκευές) επάνω στο τόξο ΑΔ και τους εξηγεί πώς θα σχηματίσουν την τροχιά του ΗΛΙΟΥ, που ξεκινά από την ΑΝΑΤΟΛΗ και βαδίζει προς τη ΔΥΣΗ. Για την ΑΝΑΤΟΛΗ χρησιμοποιήστε τα θερμά γκοφρέ χρώματα και για τη ΔΥΣΗ τα ψυχρά. Τα παιδιά επιλέγουν τις θέσεις πάνω στις οποίες νομίζουν ότι οι ΗΛΙΟΙ τους ταιριάζουν ανάλογα με το χρώμα, την έκφραση, το σχήμα που έχει ο κάθε ΗΛΙΟΣ και σε σχέση με τις διάφορες ώρες της ημέρας (πρωινός, μεσημεριανός, απογευματινός ή ο ΗΛΙΟΣ στο ηλιοβασίλεμα).

Τα παιδιά ανταποκρίνονται και απολαμβάνουν το αποτέλεσμα της δουλειάς τους. Το ταξίδι του ΗΛΙΟΥ είναι χαραγμένο εμπρός τους. Έχει αρχή την ΑΝΑΤΟΛΗ και τέλος του τη ΔΥΣΗ.

Τα παιδιά παρατηρούν τους ΗΛΙΟΥΣ!

Αυτό το μοναδικό φαινόμενο, που βλέπουν όλοι στον ουρανό, βρίσκεται μπροστά τους! Θυμούνται τις διαφάνειες των διαφόρων πολιτισμών που είδαν προηγουμένως! Έτσι, σιγά σιγά συνειδητοποιούν την αξία της προσωπικής ερμηνείας. Ανακαλύπτουν μόνα τους την αξία της Τέχνης, που θα τα οδηγήσει αργότερα στην ανακάλυψη της αναγκαιότητας της Τέχνης.

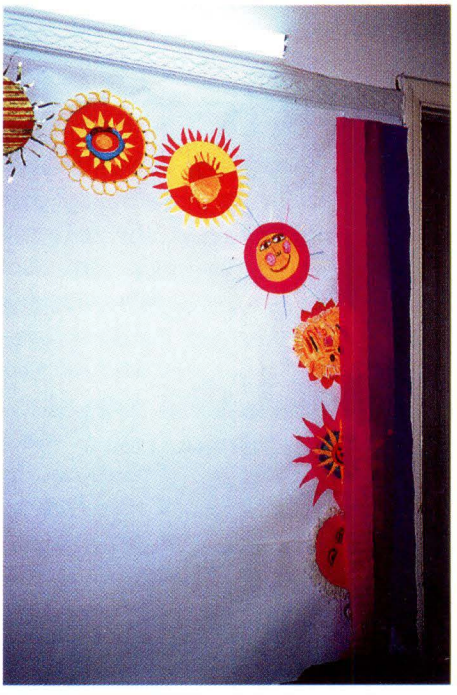

Σημειώσεις:

1. Η διαδικασία της προετοιμασίας της αίθουσας μπορεί να γίνει μόνο από το δάσκαλο, χωρίς τα παιδιά, αν εκείνος κρίνει ότι ο χρόνος δεν είναι αρκετός.
2. Ο σκοπός της Α΄ Δραστηριότητας είναι να εκφράσουν τα παιδιά την προσωπική τους εντύπωση-καταγραφή και τα δικά τους συναισθήματα για όλα όσα άκουσαν, είδαν και συζήτησαν. Το αποτέλεσμα της "ενεργού" αυτής διαδικασίας θα είναι ΘΕΤΙΚΟ όταν το παιδί βιώσει και αισθανθεί δημιουργικά το φαινόμενο ΗΛΙΟΣ. Η συμμετοχή του στην ομάδα τού δημιουργεί ένα κλίμα ασφάλειας, καθώς όλοι μαζί δραστηριοποιούνται για να ανακαλύψουν αξίες σε έναν κόσμο που λειτουργεί έτσι κι αλλιώς με θεμελιωδώς ίδιους τρόπους.

Η πρόταση του θεατρικού παιχνιδιού που ακολουθεί έγινε από τον κ. Λάκη Κουρετζή (παιδαγωγό-σκηνοθέτη-συγγραφέα). Αποτελεί μία εφαρμοσμένη πρακτική στην εκπαιδευτική διαδικασία και χρησιμεύει ως μέσο ευαισθητοποίησης για την εικαστική επεξεργασία της άσκησης.

Η μουσική επιλογή έγινε σε συνεργασία με τον Κώστα Μόσχο (πρόεδρο της μουσικής ομάδας του προγράμματος "Μελίνα").

Α΄ ΜΕΡΟΣ

1. Richard Strauss, Συμφωνία των Άλπεων, "Νύχτα"
2. Ιάννης Ξενάκης, "ΚΟΤΤΟΣ" για Βιολοντσέλο
3. Henry Purcell, "Τίμων ο Αθηναίος", εισαγωγή

Διάφορα χρώματα ανάμεικτα

1. Claude Debussy, "Η θάλασσα"
2. Michael Nyman, "Για των Τζον Κέιτζ"
3. Henry Purcell, "Ο Βασιλιάς Αρθούρος"
4. Frédéric Chopin, "Πρελούντιο αρ. 9, op. 28"
5. Σούματρα/Ινδονησία, "Simalungun Rayat"
6. Arvo Pärt, "Pari intervallo"
7. Νίκος Καλαϊντζής, "Κάιρο"
8. Michael Heupel, "Πουλί"
9. "Ηχητικό παράδειγμα", Τύμπανα

Β΄ ΜΕΡΟΣ

1. Μ. Λοΐζος, "Καλημέρα ήλιε"
2. Δ. Σαββόπουλος, "Ήλιε αρχηγέ"
3. Ν. Γκάτσος, Μ. Χατζιδάκις, "Χασάπικο 40"
4. Ηλ. Λιούγκος, "Ηλιοκράτορας"
5. "Ήλιος"
6. "Πάνω στον ήλιο του μεσημεριού"
7. Κ. Μπίγαλης, "Ήλιε μου, φίλε μου"
8. Κ. Τουρνάς, "Ελα ήλιε"
9. Παραδοσιακό, "Ήλιος" (Τσάμικος)

Διαμόρφωση χώρου

Τα παιδιά μπαίνουν στην τάξη και αντικρίζουν με έκπληξη τις αλλαγές που έχουν συμβεί (αν δεν είχαν συμμετάσχει στη διαδικασία διαμόρφωσης του χώρου). Ο δάσκαλος τους εξηγεί ότι θα παίξουν, θα ζωγραφίσουν και θα μιλήσουν με τον ΗΛΙΟ, και ίσως συμβεί κάτι απρόοπτο και απρόσμενο ...

Αισθησιοκινητική δράση

Τα παιδιά πιάνονται χέρι-χέρι και ακούγοντας το μουσικό ερέθισμα (Α΄ ΜΕΡΟΣ) κινούνται στον ελεύθερο χώρο της αίθουσας σχηματίζοντας ένα μεγάλο κύκλο. Στο κέντρο της αίθουσας ο δάσκαλος τοποθετεί ένα τσαλακωμένο γκοφρέ κίτρινο χαρτί ή έναν κομμένο μεγάλο κίτρινο κύκλο από κανσόν. Προηγουμένως έχει κατασκευάσει τον κίτρινο ήλιο και έχει κόψει κορδέλες από γκοφρέ χρωματιστά χαρτιά σε θερμά κόκκινα, κίτρινα, πορτοκαλί χρώματα.

Ελεύθερες φόρμες κίνησης

Τα παιδιά επιλέγουν το χρώμα της κορδέλας τους, το ξεδιπλώνουν και επανέρχονται στη θέση του κύκλου που είχαν σχηματίσει, κινώντας στον αέρα την κορδέλα τους με το ρυθμό της μουσικής.

Μουσικό-ηχητικό ερέθισμα

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσουμε ότι το μουσικό ερέθισμα των παιδιών βοηθά τόσο στην κίνηση όσο και στη βίωση της συγκεκριμένης εμπειρίας τους.

Ο δάσκαλος προτρέπει τα παιδιά να πλησιάσουν στο κέντρο όπου βρίσκεται ο κίτρινος κύκλος, να αφήσουν την ελεύθερη άκρη της κορδέλας τους πάνω στον κύκλο (ο δάσκαλος τη στερεώνει με χαρτοταινία) και να απομακρυνθούν κρατώντας πάντα την άλλη άκρη, ώστε να σχηματίσουν κυκλικά τις ακτίνες του ΗΛΙΟΥ. Κάθονται στο σημείο αυτό, κάτω στο έδαφος, όλοι γύρω-γύρω από τον ήλιο.

Λόγος

Ο δάσκαλος ρωτά τα παιδιά πώς νιώθουν τον ήλιο και αυτά εκφράζουν σκέψεις όπως:

"Ο ήλιος είναι χρώμα" , "...ζωή" , "... φως" , "... ταξίδι" κ.λπ.

Ο δάσκαλος προτείνει στα παιδιά ένα φανταστικό ταξίδι, "Το ταξίδι του Ήλιου", που μπορούν να πραγματοποιήσουν έτσι ακριβώς όπως βρίσκονται σκαρφαλωμένοι στις ακτίνες του. Θα ξεκινήσουν από την Ανατολή, θα διασχίσουν το θόλο του ουρανού και θα κατέβουν μαζί του στη Δύση.

Παιχνίδι ρόλων

Στο παιχνίδι αυτό θα πρέπει το κάθε παιδί να διηγηθεί τι βλέπει κάτω στη γη: στην αρχή βρίσκεται στην ΑΝΑΤΟΛΗ, είναι πολύ κοντά στη γη και διακρίνει τα πάντα πολύ καθαρά. Καθώς το "Ταξίδι" προχωρά, τα παιδιά διη-

γούνται τι βλέπουν, τι νιώθουν εκεί ψηλά, καθώς ακολουθούν την τροχιά του ήλιου, μέχρι τη ΔΥΣΗ του.

Χαλάρωση

Όταν δύσει ο ήλιος, τα παιδιά ξαπλώνουν μπρούμυτα κατά μήκος της κατεύθυνσης της κορδέλας, ώστε το σώμα τους να αποτελεί προέκταση της κορδέλας-ακτίνας. Κλείνουν για δύο λεπτά τα μάτια τους και οι εικόνες-διηγήσεις τους περνούν από εμπρός τους. Βιώνουν όλα όσα είδαν, άκουσαν, έζησαν, φαντάστηκαν στο απρόσμενο αυτό "Ταξίδι του Ήλιου". Μουσικό ερέθισμα πιο χαλαρό.

Ο δάσκαλος επαναφέρει τα παιδιά πίσω στην πραγματικότητα της τάξης. Σηκώνονται, μαζεύουν τον ήλιο με τις ακτίνες του και πηγαίνουν στον τοίχο ή στους τοίχους, όπου ένα καινούριο "ταξίδι" τούς περιμένει.

Β΄ Δραστηριότητα
Τα παιδιά ζωγραφίζουν

Ζωγραφίζουν κάτω από τις ακτίνες των ήλιων που κατασκεύασαν όλα όσα είδαν, άκουσαν, βίωσαν....

Σημείωση

Ζωγραφίζουν με τα πινέλα τους δίχως καμία παρέμβαση από το δάσκαλο. Οι ζωγραφιές τους τοποθετούνται η μία δίπλα στην άλλη ή ενώνονται, διαμορφώνοντας έναν κόσμο, τον κόσμο του παιδιού.
Μέσα από τη διαδικασία της άσκησης τα παιδιά αρχίζουν να συνειδητοποιούν τη σχέση τους με τον ήλιο, την επίδραση που αυτός ασκεί πάνω στα ίδια και στο περιβάλλον τους. Έτσι οι προσωπικές εντυπώσεις τους ενθαρρύνονται και εκφράζονται με ειλικρίνεια. ***Η άσκηση φωτογραφίζεται και βιντεοσκοπείται.***

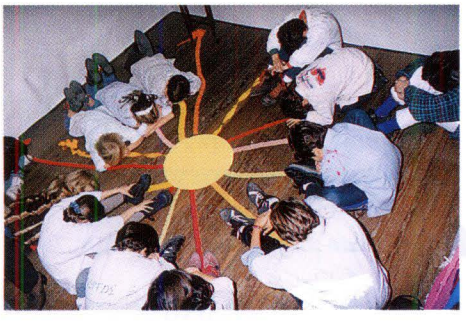

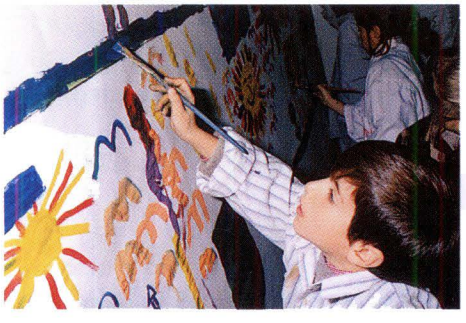

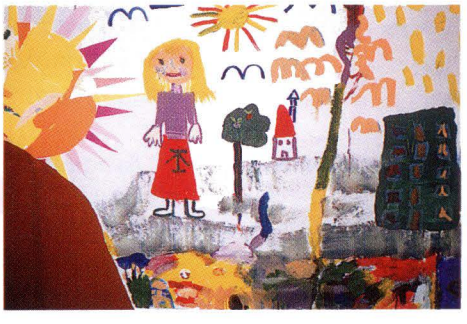

Μάθημα 3ο

Η ΣΚΙΑ ΜΑΣ

Στην αυλή του σχολείου.
ΧΡΟΝΟΣ: δύο διδακτικές ώρες.
Μία πρόταση σε συνεργασία με τον κ. Λάκη Κουρετζή.

Αισθησιοκινητική δράση

Το παιχνίδι ξεκινάει με την έξοδο από την τάξη. Ο δάσκαλος προτείνει να βγουν όλοι μαζί στην αυλή για να ψάξουν κάποιον... Όταν τον βρουν, είναι βέβαιο ότι θα διασκεδάσουν μαζί του!

Δράση: Τα παιδιά ενθουσιάζονται. Είναι περίεργα, αναπτύσσουν όλη την ευρηματικότητά τους και με ανυπομονησία και αυτοπεποίθηση κινούνται στην αυλή.

Λόγος

Ο δάσκαλος τα αφήνει για λίγο και ακούει όσα του λένε. Αν η απάντηση δεν έρθει, τα οδηγεί να παρατηρήσουν τον ΗΛΙΟ. Προσδιορίζουν τη θέση του στον ουρανό, την κατεύθυνσή του, την ΑΝΑΤΟΛΗ και τη ΔΥΣΗ.

Συζητούν και ο δάσκαλος επανέρχεται στο ζητούμενο:

"...Ψάχνουμε κάποιον που είναι μαζί μας...". Τα βοηθά λίγο περισσότερο: "...είναι κολλημένος επάνω μας, πάει όπου πάμε, κάνει ό,τι κάνουμε...".

Κινητικό παιχνίδι
Παιχνίδι ρόλων

Όταν ανακαλύψουν ότι το ζητούμενο είναι "Η σκιά μας", συζητούν με το δάσκαλο για το πώς σχηματίζεται και στη συνέχεια παίζουν μαζί της.

Παιχνίδι ρόλων: Τρέχουν να της ξεφύγουν, προσπαθούν να την πατήσουν, ή παίζουν δύο-δύο, ο ένας στη σκιά του άλλου κ.λπ.

Ο δάσκαλος τους μοιράζει κιμωλίες. Ζωγραφίζουν ο ένας τη σκιά του άλλου, εκεί στο τσιμέντο όπως σχηματίζεται το περίγραμμά τους.

Εικαστικό παιχνίδι

Διασκεδάζουν προσθέτοντας λεπτομέρειες: μάτια, μύτη, καρό πουκάμισο κ.λπ.

Παιχνίδι: Τα παιδιά κάνουν αστείες κινήσεις και τις αποτυπώνουν με τα περιγράμματα, προσθέτοντας ό,τι αυτά κρίνουν ότι πρέπει να προσθέσουν. Παρατηρούν αν οι σκιές μοιάζουν με τα μοντέλα τους.

Ειδικοί στόχοι

1. Η κατάκτηση και εδραίωση της σχέσης των παιδιών με το ευρύτερο περιβάλλον.
2. Η ερμηνευτική όραση, η οποία είναι μια πρωτοτυπία, και όχι η αντίληψη της αναπαράστασης ή της μίμησης.
3. Τα παιδιά-δημιουργοί, τα οποία μαθαίνουν να χειρίζονται τις γνώσεις τους με κριτικό τρόπο, να αισθάνονται τη φύση και την τέχνη και να κατανοούν τους εκφραστές της.

Μιχάλης-Θοδωρής-Βαγγέλης

Πάνω στο χάρτινο δίσκο των 0.30 cm, Κίτρινο χαρτί (τύπου κανσόν) 0.30 cm. Κόβουν φύλλα από χρωματιστά χαρτιά και με μαρκαδόρο ζωγραφίζουν τα νερά του φύλλου. Συνδέουν μεταξύ τους με συρραπτικό. Κολλούν το στεφάνι ενδιάμεσα. ΘΕΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΑΣ ΘΕΟΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

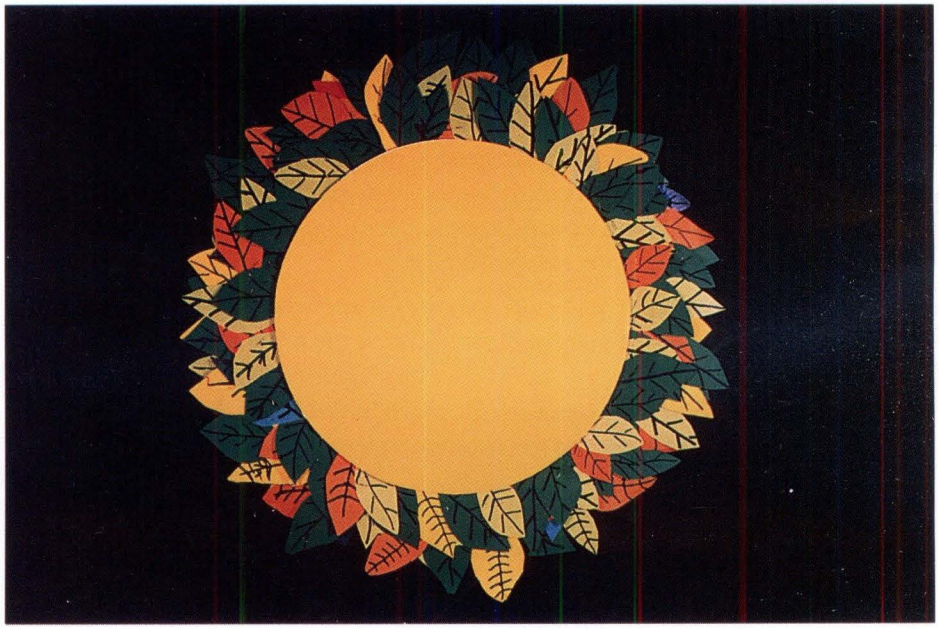

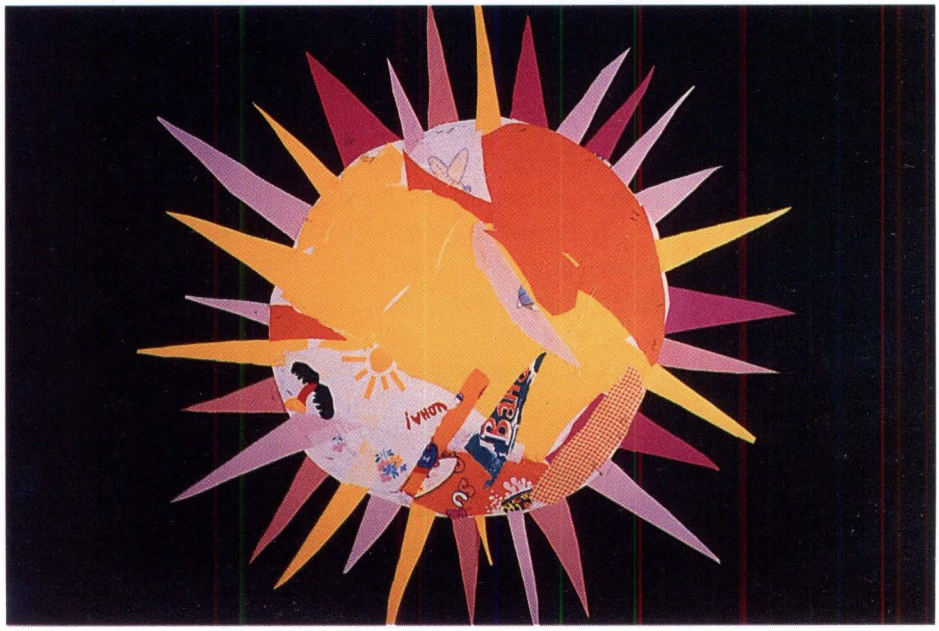

Γιάννης Σκάρος

Ο δίσκος ελεύθερα κομμένος γύρω στα 0.40 cm. Κολάζ από χαρτιά χρωματιστά, υφάσματα. Οι ακτίνες χρωματιστά χαρτιά, ελεύθερα κομμένα.

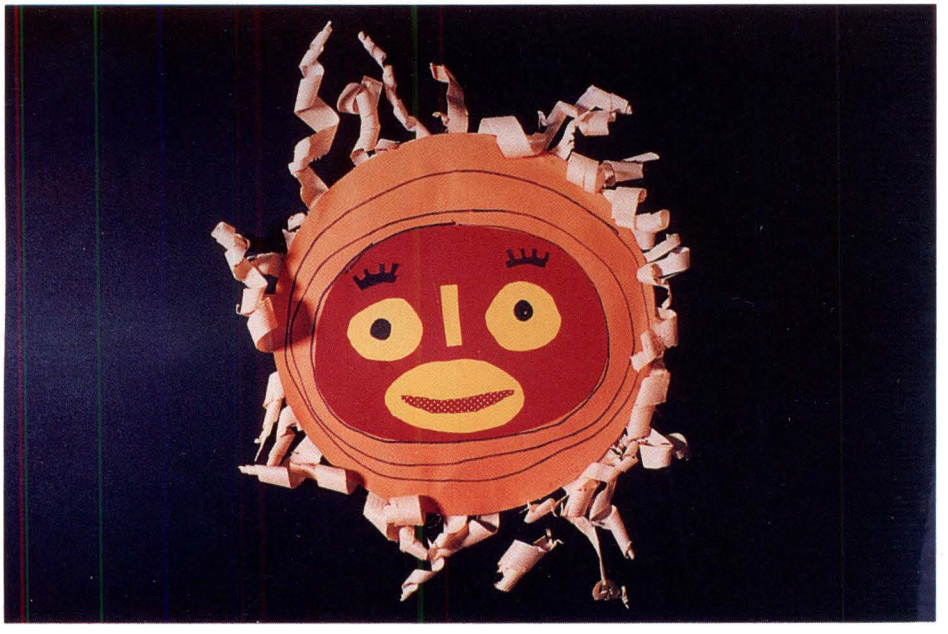

Θοδωρής Κορνάρος

Χρωματιστά χαρτιά
(τύπου κανσόν)
Ακτίνες: ροκανίδι.

Βασίλης Γιαννάτος

Δίσκος 30 cm.
Χαρτί πορτοκαλί
πίσω-μπρος 30 cm.
Κολλούν τους τρεις δίσκους
μεταξύ τους.
Μανταλάκια ξύλινα για ακτίνες.

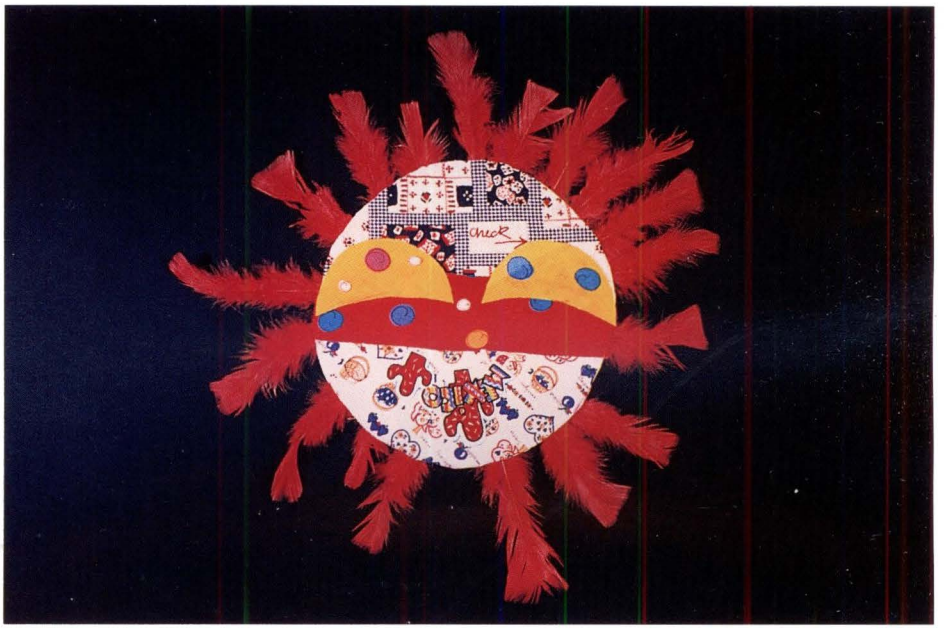

Ειρήνη Μπενίση
Μυρτώ Στεφανάκη

Κολάζ:
Υφάσματα, χαρτιά χρωματιστά.
Ακτίνες από πούπουλα.

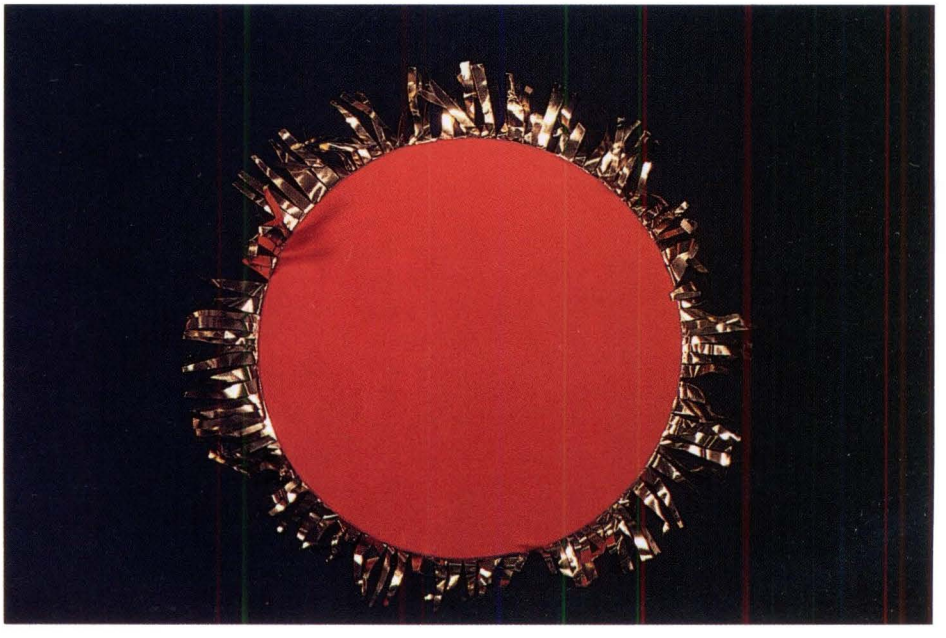

Λίλα Μανιτάρα (6 χρόνων)

Διάμετρος του κύκλου 0.30 cm.
Πάνω στο χαρτόνι
αυτού του δίσκου κολλούν
χρυσόχαρτο ψαλιδισμένο,
διπλής όψης. Πάνω από αυτό,
το κόκκινο χαρτί τύπου κανσόν,
διαμέτρου φυσικά 30 cm.
Επαναλαμβάνουν και
από την πίσω πλευρά του δίσκου
με άλλο κύκλο κόκκινο.

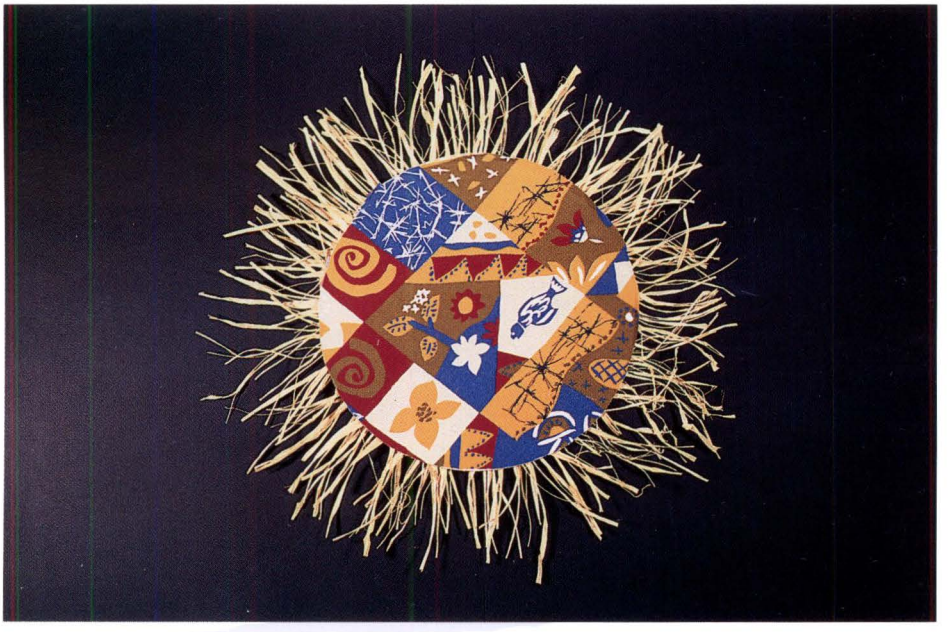

Ελένη Τσόπελα

Ύφασμα κυκλικά κομμένο, πάνω και κάτω από το χάρτινο δίσκο. Ακτίνες από χόρτο ενδιάμεσα.

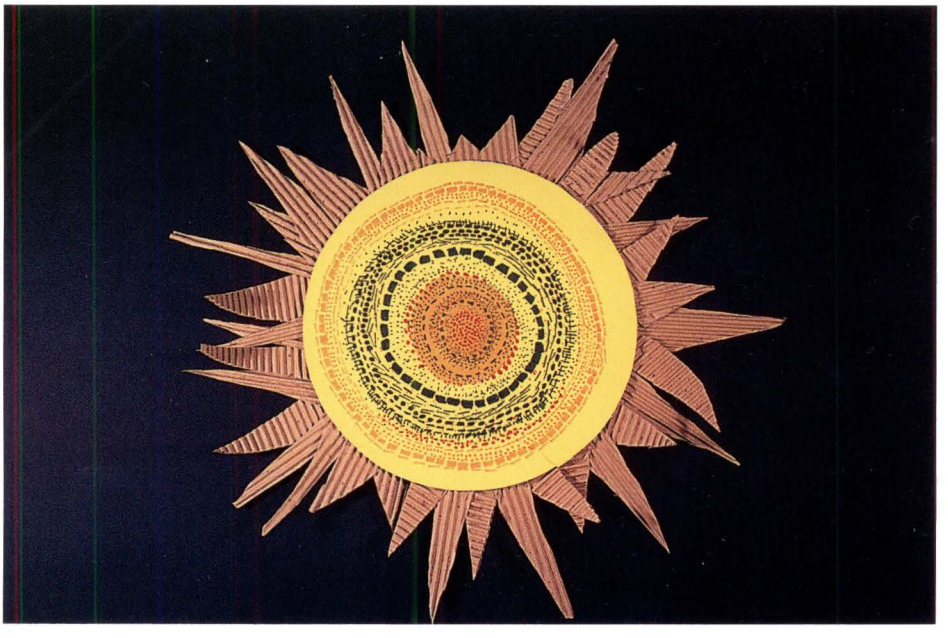

Χαρά Τόκα
Αριστοτέλης Τούμπουρος
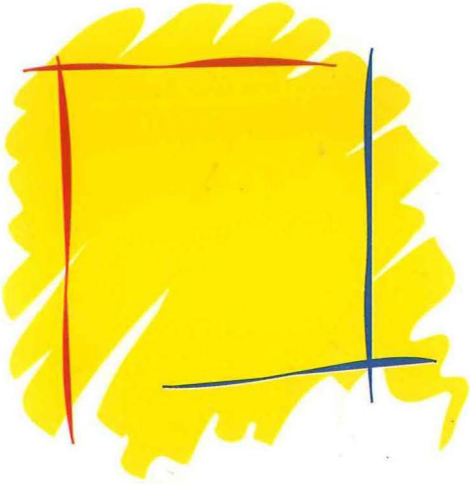
Δίσκοι: Χάρτινος 30 cm. Πίσω-μπρος κίτρινο (τύπου κανσόν). Επάνω στον κίτρινο δίσκο χρωματιστές κηλίδες με μαρκαδόρους ή σκληρό πινέλο με πλαστικά χρώματα. Ακτίνες από χαρτόνι για αμπαλάζ. Ελεύθερες φόρμες.